Бертилонаж, 1907.

Садржај

Увод

I Антропометријски опис

1. Мерење висине стаса
2. Мерење размака руку
3. Полустас
4. Мерење дужине главе
5. Мерење ширине главе
6. Мерење јагодица
7. Мерење дужине десног уха
8. Мерење средњег прста леве руке
9. Мерење малог прста леве руке
10. Мерење леве ноге
11. Мерење левог лакта
12. Справе за мерење

II Антрополошки опис

1. Коса
2. Чело
3. Обрве
4. Очни капци
5. Очни глобуси
6. Очне шупљине
7. Међуочни простор
8. Око
9. Нос
10. Ухо
11. Усне
12. Уста
13. Брада
14. Боја лица
15. Боре лица
16. Општи облик лица
17. Општа обавештења

III Опис помоћу особених знакова

1. Описивање особених знакова

2. Особени знаци на рукама
3. Особени знаци на лицу и врату
4. Особени знаци на прсима
5. Особени знаци на леђима
6. Скраћено писање особених знакова

IV Живе слике

1. Картони за живе слике и њихова садржина
2. Циљ и употреба живих слика

V Антропометријски картони и њихова класификација

VI Утврђивање идентитета помоћу одела

БЕРТИЛОНАЖ

(У ВРЂИВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА ПО СИСТЕМУ БЕРТИЛОНОВОМ)

СА 105 СЛИКА

590

Уведено у нови инвентар 2р.
Јануара 1942 год.
Београд.

И

АЛБУМ

ПРОФЕСИЈОНАЛНИХ КРИВАЦА У СРБИЈИ

ОД

Д. Ђ. АЛИМПИЋА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА БЕОГРАД
32642

БЕОГРАД
Штампарија Д. Димитријевића, Иван-бегова улиц
1907

Цена 4 динара

661
661
IV-4.

Уведено у нови инвентар бр. _____
1 јануара 1942 год.
Београд.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
БЕОГРАД

ПРЕДГОВОР

Чланом 8. *Закона за мерење, опис и индентификовање криваца* и чланом 8. Правила о Антропометријско-Полицијском Одељењу стављено ми је у дужност, као шефу овог Одељења, да путем специјалних курсева упознам наше полицијске органе са системом Бертилоновим за мерење и описивање криваца, у циљу њиховог истраживања и констатовања њихове идентичности.

Из многих узрока, потпуно независних од моје добре воље, ова корисна ствар није ни до данас остварена, па нити има изгледа да ће се скоро моћи остварити.

Имајући ово у виду, а у жељи да бар у неколико одговорим својој дужности, допунио сам и средио у засебну књигу моје раније радове о Бертилоновом систему, који су штампани у „Полицијском Гласнику“ за 1901. 1902. и 1905. год.

У овој књизи, коју сам назвао *„Бертилонаж“*, говори се:

1. О *постанку*, *развитку*, *суштини* и *циљу Бертилоновог система* и установи *Антропометријско-Полицијског Одељења*.

2. О *мерењу личности*.

3. О *описивању личности*.

4. О *бележењу особених знакова:* разних посекотина, ожиљака, белега, младежа, брадавица и т. д.

5. О *живим сликама*, т. ј. о редиговању најсавршенијег описа за личности које се траже, помоћу антропометријских мера, морфолошких особених знакова.

6. О *аналисању,* т. ј. разумевању и читању фотографија.

7. О *антропометријској азбуци.*

8. О *антропометријским картонима* и *њиховом класифицирању,* и

9. О *утврђивању идентитета помоћу одела.*

Нарочита пажња обраћена је *описивању личности, бележењу особених знакова, живим сликама* и *аналисању фотографија,* чија је практична примена од неоцењене користи за органе наших полицијских, односно истражних власти.

У циљу што веће практичне користи, књизи је придодат и албум прогнатих лица, одбеглих осуђеника и важнијих варалица, коцкара и крадљиваца, који су до сада мерени, фотографисани и описивани у Антропометријско-Полицијском Одељењу, са потребним подацима о њиховим особинама и њиховим ранијим осудама. Ово је учињено по одобрењу Господина Министра Унутрашњих Дела.

Сматрам још за дужност, да изјавим своју захвалност г. Науму Димитријевићу, пређ. уреднику и власнику „Полицијског Гласника“ који је, у допуну својих ранијих заслуга на увођењу Бертилонажа у Србији, поднео овом приликом и све трошкове око штампања првог потпуног дела о овој ствари на српском језику.

2. фебруара 1907. год.
У Београду

Д. Ђ. Алимпић

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА

	СТРАНА
Увод	**1—10**
I Антропометријски опис	10—30
1. Мерење висине стаса	11—14
2. Мерење размака руку	14—15
3. Полустас	15—16
4. Мерење дужине главе	16—18
5. Мерење ширине главе	18—19
6. Мерење јагодица	19—20
7. Мерење дужине десног уха	20—22
8. Мерење средњег прста леве руке	22
9. Мерење малог прста леве руке	23
10. Мерење леве ноге	24—26
11. Мерење левог лакта	26—28
12. Справе за мерење	28—30
II Антрополошки опис	**30—76**
1. Коса	34—36
2. Чело	36—39
3. Обрве	39—40
4. Очни капци	41—42
5. Очни глобуси	42—44
6. Очне шупљине	44—45
7. Међуочни простор	45
8. Око	45—49
9. Нос	49—52
10. Ухо	52—64
11. Усне	64—65
12. Уста	65—66
13. Брада	66—67
14. Боја лица	67
15. Боре лица	67—69
16. Општи облик лица	69—74
17. Општа обавештења	74—76
III Опис помоћу особених знакова	**76—89**
1. Описивање особених знакова	77—81
2. Особени знаци на рукама	81—83
3. Особени знаци на лицу и врату	83
4. Особени знаци на прсима	83—84
5. Особени знаци на леђима	84—85
6. Скраћено писање особених знакова	85—89

СТРАНА

IV Живе слике . . . . . 89—107

1. Картони за живе слике и њихова садржина . . . . . 91— 92
2. Циљ и употреба живих слика . . . . . 92—107

V Антропометријски картони и њихова класификација . . . . . 107—115

VI Утврђивање идентитета помоћу одела . . . . . 115—127

VII Додатак . . . . . 129—232

1. Албум криваца . . . . . 131—222
2. Закон за мерење, опис и идентификовање криваца . 223—226
3. Правила о Антропометријско-Полицијском Одељењу . 227—232

УВОД

У реду оних многобројних средстава, којима се данашње друштво ограђује од својих рђавих чланова, заузима, нема спора, једно од најважнијих места систем **Алфонса Бертилона** за констатовање идентитета, познатији под именом **Бертилонов систем** или просто **Бертилонаж**.

Питање о идентитету увек је било једно од најважнијих питања у области кривичног правосуђа, али се важност његова нарочито испољила са развитком саобраћајних средстава и наглим напретком друштва у прошлом веку, који су створили могућност злочинцима да се прерушавају до савршенства, и да тако прерушени прелазе у најкраћем времену не само из државе у државу, већ и са континента на континент.

После неуспешног *жигосања* и *шаблонског описивања* криваца, са чијом се употребом срећемо све до половине прошлог века[1], мислило се да ће се фотографисањем криваца решити врло лако и питање о идентитету, али је пракса убрзо доказала да је ово мишљење било нетачно.

Остављајући на страну лакоћу у вештачком прерушавању и природну промену фотографисаних личности, сама немогућност тачне класификације поле већег броја фотографија онемогућила је, у основи, њихову примену у области апсолутног идентитета. Колико би само времена требало, да се у збирци од неколико десетина хиљада фотографија нађе она која би одговарала личности чији се идентитет жели да утврди?

[1] Cours de droit criminel et de science pénitentiaire par Georges Vidal, p. 508.

Јасно је, да би за овај циљ, и ради констатовања идентичности само једног лица, било потребно бар неколико дана, не рачунајући у ово заборав и заблуде без којих је тешко и замислити један овакав досадан и заморан посао.

Ну и кад би, у опште, било могуће савладати ову тешкоћу у класифицирању фотографија, а ми ћемо доцније видети да је ово апсолутно немогуће постићи вештачким путем и начином, ипак би употреба фотографије за констатовање идентитета врло мало користила с обзиром на већ поменуте околности: *прерушавање* и *природну промену фотографисаних личности.*

Ко је ма и најмање упознат са козметичком вештином знаће, без сумње, да се не само облик и боја лица, већ и сами особени знаци: *урођене белеге*, *младежи*, *брадавице*, *ожиљци* и т. д. могу данас врло лако вештачки изменити и уништити. Тако исто познато је, да се вештачким путем могу створити младежи на лицу, грбе на телу, укоченост у рукама и ногама и т. п.

Што се тиче природне промене облика лица, она је, као што је то познато из обичног живота, толико велика у размаку од неколико година, да је врло тешко, често пута немогуће, познати по фотографији оригинал из ранијих година.

Да би нам ова недовољност фотографије за констатовање идентитета била што јаснија, неопходно је потребно да тачно знамо: *шта је, и у чему се састоји идентитет једне личности?*

Сви стручњаци, који су се до сада овим питањем занимали, слажу се у томе: **да појам идентитета означава апсолутну, несумњиву индивидуалност извесног лица, у свако доба и на сваком месту.**

Да се још јасније изразимо: **под идентитетом ваља разумети апсолутну извесност да је лице, чији се идентитет утврђује, доиста оно за које се држи и које у ствари треба да буде.**

Утврдити идентитет једног лица, значи, дакле: **утврдити његову личност и његову трајну и непроменљиву индивидуалност, која је само њему својствена,** или још краће: **утврдити његово „ја“.**

Није ни мало тешко увидети, после изложеног, да су фотографије апсолутно неспособне за правилно решење питања о идентитету, као и да је, у овом циљу, било потребно пронаћи неку нову, бржу и поузданију методу, која не би морала водити рачуна ни о прерушавању, ни о природној промени ни о тешкоћама у класификацији.

Да видимо како се дошло до ове методе?

Још у трећој четвртини прошлог века (1871) чувени Белгијанац *Кетле* у свом познатом делу: *l' Anthropométrie ou mesure des différentes facultés de l' homme* доказао је, да распоред *облика* и *димензија* у природи бива по нарочитим математички тачним правилима.

Ово Кетлеово дело, као и познато природњачко правило: **природа се никад не понавља**, основа су на којој је Француз **Алфонс Бертилон** осамдесетих година прошлог века засновао свој систем за констатовање идентичности, и на овај начин дефинитивно решио некад тако важно и значајно питање о идентитету.

Служећи се *антропометријом* (науком о мерењу појединих делова човечјег тела) и *антропологијом* (у најширем смислу науком о човеку), Бертилон је после дугог и брижљивог теоријског и практичног рада доказао непобитним фактима: **да у свету нема два човека потпуно једнака**, из чега опет излази: **да свако људско биће мора притежавати неке нарочите, само њему својствене особине, којима се битно разликује од осталих сличних му створења.**

Да би нас о овоме што лакше и боље убедио, Бертилон нас одмах подсећа на пса, који је у стању да по трагу нађе свога господара у множини људи, као и на глас човечји који се увек, па чак и онда када је репродукован Едисоновим апаратом, може врло лако познати.

Очигледно је, дакле, вели Бертилон, **да постоји извесан индивидуални елеменат, способан за распознавање, који је потпуно скривен од наших погледа и осећаја.**[1]

Главна заслуга Бертилонова, и суштина његовог система састоји се у томе, што је он, полазећи са изложеног гледишта, открио ову индивидуалну разноликост, изнашав пут и начин којим се она може врло лако увидети и до-

[1] Instructions Signalétiques par Alphonse Bertillon, Melun, 1893, p. XV.

казати. Овај, пак, пут и начин састоји се у *антропометријском мерењу* и *описивању* како *антрополошком* тако и помоћу *особених знакова* оних делова човечјег тела, код којих се ова разноликост најјасније показује. Резултат ових радњи јесу описи *антропометријски*, *антрополошки* и *помоћу особених знакова*, који тек сви у скупу сачињавају опис по Бертилоновом систему.

Ово је, у најопштијим потезима, суштина Бертилоновог система, а циљ његов, као што смо већ поменули, јесте: *констатовање неоспорне идентичности на сваком месту и у свако доба*.

Сматрамо за потребно, да речемо неколико речи и о историјском развитку Бертилоновог система.

Пронађен новембра месеца 1880. год., систем овај први пут је званично установљен у Паризу у децембру 1882. г.

Као што то већ обично у почетку сваке новине бива, нова установа, као и цео систем Бертилонов, били су предмет многих напада и потцењивања све до римског међународног криминалног конгреса (1885. год.). Тек кад је овај конгрес једногласно усвојио систем о коме је реч, и изјавио жељу да га што пре види оствареног у свима државама, престали су и поменути напади, а на науку Бертилонову обраћена је нарочита пажња.

Год. 1887. једним расписом министарства унутрашњих послова, систем Бертилонов установљен је у свима окружним местима француске републике, а данас нема готово ни једног, поле већег затвора, при коме се не врши мерење криваца.

После Француске, прва је била Белгија која је приступила увођењу Бертилонажа, а затим су то исто учиниле и ове земље: Швајцарска, Сједињене Америчке Државе, већина република Јужне Америке, Тунис, Енглеска (и у Индији), Румунија, Русија, Немачка, Италија, а од пре неколико година Аустро-Угарска, Шпанија и Португалија.

Са каквом се и коликом озбиљношћу припремало земљиште за увођење система Бертилоновог у Швајцарској и Белгији, као и колика му се важност придавала, најбоље се може видети из ниже изложених говора првих криминалиста поменутих земаља.

Тако је *Dr. Guillome*, дугогодишњи управник казненог завода у Невшателу и секретар интернационалног удружења за поправку осуђеника, на једном јавном предавању о Бертилоновом систему, у Берну (1870. год.), изговорио, поред осталог, ово:

„Утврђено је, да злочинци по запимању избегавају земљу, у којој се идентификација доказује помоћу антропометрије. Чим је у Француској уведен систем Бертилонов, опазила се права емиграција рецедивиста (кривци у поврату) ка Белгији. Пошто је и Белгија следовала одмах Француској, оправдана је бојазан да ће скитнице, варалице и крадљивци обеју земаља емигрирати у суседне земље. Усвајајући систем Бертилонов, Швајцарска ће у исто доба узети на себе и један део интернационалних обвеза у спречавању казнимих дела.

Оно, што је пре свега најважније, то је, да се добију антропометријски описи скитница, јер оне најчешће прелазе из кантона у кантон и најобичније, при том, мењају своја имена. Из овог реда регрутују се у већини случајева злочинци из навике, и с тога је неопходно потребно да се увек може утврдити њихов идентитет. Средства која се данас употребљују за доказивање идентичности, исчезнуће одмах са увођењем система Бертилоновог. Неће се више дешавати, као што је то до сада бивало, да казнена администрација допушта, па чак и изазива шпијунажу међу осуђеницима и чуварима, да би се само могла уверити о идентичности појединих злочинаца. . .

Право је, најзад, да међународно удружење злочинаца буде савладано интернационалним мерењем. У мери, у којој се буде ширио систем Бертилонов, увећаваће се и ауторитет власти, пошто ће оне бити у стању да опште узајамно. Може бити да смо у праву кад овде (у Бертилоновом систему) *видимо клицу интернационалног образовања једног дела јавне сигурности.* Шта више, мени не изгледа немогуће, образовање једног интернационалног антропометријског биро-а, сличног интернационалним бироима каквих већ имамо. Швајцарска, која је у сваком погледу интернационална земља, не треба да заостане ни у овом правцу.“

Не мање је важан говор чувеног Белгијанца де *Рикера*

(*de Rickère*) који је публикован у судском бриселском листу за 1897. год., и који у изводу гласи:

„Интерес сваке цивилизоване земље захтева, да она у што краћем року оствари интернационалну и потпуно тачну методу антропометријског описа, која представља врло важан и неоспоран прогрес.

Неизмерна корист система Бертилоновог не може ни у будуће бити оспорена. Периода покушаја и проба прошла је; резултати добивени у Француској пресудни су; успех је потпун и неоспоран. Сви људи од напретка и иницијативе радоваће се увођењу научног система Бертилоновог у нашу земљу.

Не заборавимо при том, да он (систем Бертилонов), има много веће поље рада, но што је просто констатовање идентичности криваца.

Констатовање физичке личности и неоспорне идентичности одраслих личности, одговара у данашњем модерном друштву много стварнијим потребама и најразноврснијим службама.[1]

Било да је реч о издавању билета идентичности становницима једног предела, или војницима, или путницима који иду у најудаљеније крајеве; било да је реч о утврђивању физичке личности у важнијим актима, који служе за доказ о грађанском стању, и који могу бити предмет фалсификата и превара; било, најзад, да је реч о обележавању индивидуалних знакова у документима, повластицама, уговорима и т. д., где личност треба да буде потпуно утврђена у свом сопственом интересу, или у интересу трећих, или најзад у интересу саме државе, — антропометријски опис може наћи и треба да нађе своје место у свима побројаним случајевима.

Исто тако може се антропометријски опис корисно употребити и при уговорима о животном осигурању, при кон-

[1] Да би спречиле учестане проневере својих чиновника, велике енглеске новчане куће у почетку 1905. год. приступиле су споразумно увођењу антропометријског мерења за све своје нове чиновнике. Сваки чиновник има свој антропометријски картон на коме се, поред тачног описа по Бертилоновом систему, налазе још и детаљни подаци о његовом ранијем животу, као и о фамилији. Практична вредност Бертилонажа, као што се види, простире се и ван круга судских и полицијских затвора. (Archives d'anthropologie criminelle, 1905).

статовању изненадне или насилне смрти, за утврђивање идентитета лешева, тешко повређених, умоболних“ [1] и т. д.

У овом истом смислу говорио је де *Рикер* и на трећем међународном криминално-антрополошком конгресу у Брислу (1892. год.) који је после говора Мануврија, Листа, Ладама и Лаховарија у корист Бертилоновог система, изразио такође жељу: „*да у свима земљама види усвојен и генералисан систем Бертилонов за утврђивање идентитета у опште.*“ [2]

Пре овога, и други међународни криминално-антрополошки конгрес, који је држан у Паризу од 29. јула до 5. августа 1889. год., био је мишљења: *да би требало препоручити владама, да усвоје антропометријски систем идентификације у циљу што успешније борбе против злочина,* [3] а и париски међународни криминални конгрес (1895. год.) изразио се у истом смислу.[4]

Изузев Турске, Бугарске, Црне Горе и Грчке, данас у Европи нема ни једне државе, у којој систем Бертилонов, сам са себе или комбинован са дактилоскопијом, није примењен као изредно средство за констатовање идентитета криваца, а у последње време отварају се нарочите школе у којима се полицијски органи са њим детаљно упознавају. Разуме се већ, да је и у овом правцу предњачио сам Бертилон. Захваљујући његовој школи „*описа*“ и његовим „*живим сликама,*“ париски детективи постали су ненадмашни у истраживању, познавању и хватању злочинаца. Човек чисто не може да верује, па ипак је сушта истина, да је један добар детектив у стању познати, у маси од неколико хиљада личности, човека кога никад у животу није видео, једино помоћу описа удешеног за живе слике, и то без фотографије.

[1] Instructions Signalétique, p. 81—84.

[2] Actes du troisième Congrès international d' anthropologie criminelle tenu à Bruxelles en Août 1892.

[3] Други међународни конгрес за криминалну антропологију од г. Д-р Миленка В снића, у „Просветном Гласнику“ за 1890. год. (стр. 306—325.)

[4] Cours de droit criminel et de science pénitentiaire, par Georges Vidal, troisième édition, Paris, 1906, p. 509.

После овога сваки ће се, надамо се, сложити с нама, да је Бертилон у последњој четврти прошлог века препородио полицију сигурности — да је од ње једновремено створио и науку и вештину у правом смислу тих речи.

Није никакво чудо, према овоме, што се његов систем тако нагло ширио и генералисао. Стоји при том факт, да су овоме много допринеле и друге околности.

Нова криминално-антрополошка школа, која је у последњој четврти прошлог века створила читаву револуцију у научном свету својим појмовима о злочинцу, злочину, његовим узроцима и лековима, захтевала је и реформу полиције, као установе која има врло великог утицаја на увећање или опадање криминалитета.

Тражило се, поред осталог, и то с пуним правом, да полицијски органи буду много умешнији како у спречавању злочина, тако и у истраживању злочинаца, а нарочито злочинаца у повратu.

У вези са овим стајао је и захтев савременог кривичног права, да за учињено дело одговара његов прави учинилац, као и да се кривци у повратu кажњавају строже од осталих криваца. За ово последње, опет, били су неопходно потребни материјални докази о ранијој осуди и идентитету.

Да би се, пак, утврдило стање повратa извесног оптуженог лица, није довољно истаћи само један писмен документ, па ма колико истинит он био. Поред овога, потребно је још доказати несумњиво, да је ово лице, које понова излази пред суд, доиста оно против кога је ранија осуда изречена.

За прибављање ових доказа, поред већ поменутог шаблонског описивања, жигосања, и фотографисања, употребљавани су, а у неким земљама још се и данас употребљују сведоци, махом органи сигурности и казнене администрације, али је све ово непрецизно, па и непрактично због дуга времена.

— Једна од првих и најглавнијих погодаба добре полиције — вели лионски професор Едмон Локар[1] — лежи у њеној подобности, да у свако доба и на сваком месту: у Аустралији као и у Немачкој; у Аргентини као и у Француској;

1 Archives d' anthropologie criminelle св. за мај 1906. год.

у Трансвалу као и у Шведској, може утврдити неоспоран идентитет међународних злочинаца, и на овај начин уверити се: ко су они, каква су казнима дела и којој држави учинили, јесу ли раније били осуђивани, где и на коју казну?

Пошто је систем Бертилонов одговарао свима изложеним захтевима, то је било сасвим природно, што су га криминалисте тако одлично примиле и препоручиле.

Ми смо, на жалост, и у овој ствари били међу последњима.

И ако је међународни криминални конгрес, као што смо видели, још у 1885. год. препоручио генералисање Бертилоновог система, ипак је код нас тек крајем 1904. год. (21. децембра) донет **Закон за мерење, опис и идентификовање криваца**, којим је при Министарству Унутрашњих Дела установљено **Антропометријско-Полицијско Одељење** са овим задацима:

1. Да мери, описује и фотографише по систему Бертилоновом ове личности: а) *које су судом осуђене за бешчасна дела*; б) *које су једном биле осуђене за бешчасна дела па би поново допале затвора ма због какве кривице*; в) *које би судским или полицијским пресудама биле осуђене за иступе из користољубља, или као коцкари,* и г) *које би биле осуђене и прогнате као скитнице, па би се пре времена вратиле из прогонства.*

2. Да о свима побројаним личностима води евиденцију, а према потреби и утврђује њихов идентитет.

3. Да се стара о бегунцима, како нашим тако и страним.

4. Да прибира што тачније податке о кретању криминалитета у земљи, и о томе да подноси сваке године тачан извештај Министарству Унутрашњих Дела.

5. Да, по тражењу полицијских или судских власти, доставља овима тачне податке о сваком измереном лицу, или о сваком извршеном злочину, и

6. Да, по тражењу ових истих власти, предузима потребне кораке за истраживање појединих криваца у иностранству, или за прибирање података о њима.

По чл. 7 овог закона, полицијске власти дужне су тражити од новог одељења обавештења о сваком притвореном лицу, чија би прошлост била непозната, и извештавати га редовно о сваком притвореном повратнику; даље о сваком

и нашем и страном бегунцу, и најзад о сваком извршеном злочину и преступу чији би извршиоци били непознати.

Овим истим чланом стављено је у дужност и првостепеним судовима, да сваки случај осуде лица због бешчасног дела достављају непосредно одељењу.

Као што се из изложеног види, Антропометријско-Полицијском Одељењу стављено је у задатак, поред мерења и описивања криваца, још и старање око прикупљања података о кретању криминалитета у земљи па, разуме се, и старање око изналажења узрока злочиним делима, као и средстава за њихово сузбијање.

Ново одељење ступило је у живот 1. јануара, али је стварно отпочело рад почетком фебруара (9.) год. 1905. До краја год. измерено је свега 1947. лица, од којих је 1881. судски осуђено, а остала су иступно кажњена.

За сва ова лица, поред антропометријских мера, описа и фотографија, прибављени су и тачни подаци о њиховим породичним односима и свима ранијим судским и полицијским осудама. Подаци ови уведени су у нарочити регистар и тако сређени, да се могу изнаћи за 2—3 минута.

Сем ових регистара, одељење уписује у засебне књиге личности, које су судски осуђене за дела која повлаче губитак грађанске части, као и све оне личности, које власти траже због разних кривица. На овај начин одељење је у могућности, да властима пружи потпуно обавештење о свима личностима, које су у њему мерене или описиване, или су у времену од кад одељење постоји судски осуђене због прљавих дела, или их, најзад, власти траже због извесних кривица. Оно ово и чини увек, кад год му се полицијске и судске власти обрате у овом циљу.

I Антропометријски опис

Антропометријски опис, као што смо већ поменули, јесте онај који се добија помоћу мерења појединих делова човечјег тела.

Употреба антропометрије за констатовање идентичности почива, у главноме, на овим принципима:

а. *Непроменљивости човечјег скелета после 20. год. старости.* Незнатно увећавање стаса, које се често продужује још за 2—3 год., изравнато је, с друге стране, савијањем кичмених обртања, које почиње око 20. год. и продужава се до најпозније старости;

б. *У очигледној и знатној разлици у димензијама између скелета разних личности*, и

в. У *способности* појединих делова скелета за лако и тачно мерење помоћу справа врло просте конструкције.

Полазећи од ових принципа, а имајући у виду и тврђење савремене криминалне антропологије о физичкој дегенерацији злочинаца, Бертилон је у састав антропометријског описа унео мере ових делова човечјег тела:

1. *Висине стаса;*
2. *Ширине размака руку;*
3. *Висине полустаса;*
4. *Дужине главе;*
5. *Ширине главе;*
6. *Ширине јагодица;*
7. *Дужине десног уха;*
8. *Дужине левог средњег прста;*
9. *Дужине левог малог прста;*
10. *Дужине леве ноге*, и
11. *Дужине левог лакта.*

Пошто су начин и инструменти помоћу којих се ове мере добијају разни, то смо приморани да их сваку понаособ прегледамо и опишемо.

1. Мерење висине стаса (сл. 1.)

Висина стаса мери се помоћу једног дрвеног троугла, нарочитог облика, а на градуисаном и за зид вертикално утврђеном метру. Лице које се мери мора бити босоного и леђима на зид наслоњено, али тако да је кичма удаљена од градуисаног метра одприлике за 15. см. Овакав положај тела, назван *анатомским*, у многоме је сличан положају — ставу — војничком, али без оружја. Тако је неопходно потребно да пете буду састављене, као и да додирују зид; стопале да су нешто мало отворене и у страну окренуте

(у виду троугла), колена затегнута, тело право, рамена у једнакој висини и у назад повучена, руке природно опружене низ тело, брада мало подигнута, а поглед хоризонталан.

Оно што је главно да се овим положајем постигне, то је: *да он покаже највећу висину мерене личности.* Разуме се већ, да пете у сваком случају морају додиривати земљу.

Сл. 1.

Да би се спречило свако померање и повијање тела у напред, мора се десном руком овлаш притиснути трбух мерене личности, и тек по овом може се приступити мерењу, које је врло просто и веома брзо.

Узимајући левом руком специјални троугао, мерач га брзо ставља уз градуисан метар, за неколико см. више главе индивидуе која стоји поред метра, тако да је лицем на доле окренут и уз зид утврђен. После овога не остаје ништа више, до да се троугао спушта низ метар док овлаш не додирне врх главе, а по том да се на градуисаном метру чита цифра, која се налази спрећу ивице троугла, и која показује висину стаса мерене личности.

Стављање троугла уз метар, и његово спуштање низ исти, јесу две операције које треба у највећој брзини извршити. Ово с тога да би се спречило свако, било случајно или намерно, померање тела личности која се мери. Ако би и поред све обазривости, постојала сумња да је првобитни положај тела промењен, мора се извршити још једно мерење.

Пошто се дотично лице поново постави у став за мерење, треба га измаћи за 2—3 корака у напред, а по том брзо вратити на старо место и у тренут ока извршити мерење. Овом брзом и изненадном мерењу циљ је, да спречи сваку намерну промену положаја тела, а то се може увек постићи, ако је само мерач вешт и пажљив.

*
* *

Од побројаних мера антропометријског описа, мерење висине стаса најрастегљивије је, те према томе и најспо-

собније за обмањивање од стране лица која се мере. Најмање небрежење, најмања грешка у стању су да произведу знатне разлике. Кад се овоме дода још и то, да је стас једне исте личности често пута за читаву десетину милиметара већи изјутра но у вече; кад се најзад зна, да се тело почиње слегати — смањивати — после 25. година старости, а каткад и раније, онда не треба ништа да нас изненађује, што одрасле личности, у размаку од неколико година, могу показати разлику у величини стаса од 1.—3. см. Из овога, опет, сасвим природно излази, да приликом мерења стаса ваља поглавито пазити на сантиметаре, а на милиметре само у онолико у колико они не прелазе или не подбацују половину сантиметра. При свем овом ипак је боље, нарочито за почетнике у мерењу, **да цифре читају и бележе онако како се на градацији показују.**

Дешава се понекад, да треба измерити висину стаса личности чија су леђа више мање крива, или најзад сасвим савијена. Разуме се већ, да је у овим случајевима немогуће добити прецизну меру, и да се с тога мора тежити што приближнојој. Ова пак добија се кад се стас, па ма он и грбав био, мери онакав какав је, па се добивеној мери после дода број сантиметара савијености — искривљености — леђа, који се број оком оцењује.

Ако има места сумњи да је грбавост намерно произведена, онда после цифре треба ставити слова **пр** и знак питања (?) као нпр. 1·64. — 3. *пр* ? (*пр.* је скраћено од *превара*; по Бертилону је *tr.* скраћено од *tricherie*).

Помињемо најзад још и то, да Бертилон, имајући у виду многобројне обмане којима је изложено мерење стаса, допушта да разлика између двеју мера једног истог стаса, мереног у кратком размаку времена, може достићи до 7^{mm} изнад или испод праве мере, па да опет не буде никакве грешке. Ако ова разлика прелази преко 15^{mm} сматра се као велика грешка, која се може извинити само тиме ако је друго мерење вршено у великом размаку времена, па и тада, под условом, да су мере одраслих личности увек *мање* а мере малолетника увек *веће* од првобитних мера. Захтев овај потпуно је умесан кад се има у виду већ поменуто правило о смањивању стаса после 25. год. старости.

2. Мерење размака руку (сл. 2.)

Под размаком руку разуме се највећа дужина коју могу достићи руке кад се хоризонтално и у виду крста рашире. У антропометријском опису мера ово долази одмах после висине стаса, а то с тога што је положај личности готово исти за оба мерења.

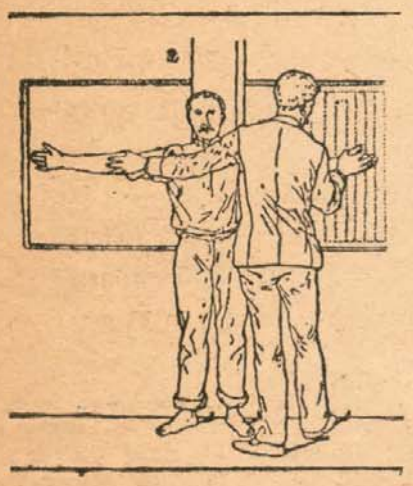

Сл. 2.

Остајући и даље на зид наслоњена (као и код мерења стаса), индивиду-а се позива да рашири руке у виду крста. Мерач пак, окренут лицем градацији на зиду, придржава јој руке у поменутом положају и приморава је да се, према потреби, помиче лево или десно док крајња тачка средњег прста леве руке не додирне на зиду утврђени метални прут, који у исто доба потпомаже мерење полустаса.

Приликом постављања индивиду-е у овај положај треба нарочито пазити да се она, у тежњи да додирне метални прут, не савије — искриви — у правцу ка њему. Сем овога треба пазити још и то, да раме а буду у једнаком и хоризонталном правцу, као и да су руке непокретне и на зид добро наслоњене.

Чим су ови услови испуњени мерач, пошто је једним брзим погледом ока с лева на десно све прегледао и уверио се да је у реду, чита цифру градације спрећу средњег прста десне руке, која представља дужину размака руку.

* * *

Као год и код мерења стаса, тако исто потребно је и за ово мерење означити ступањ кривине леђа, ако га има, што бива истим путем као и код стаса.

Исто тако и истим начином, т. ј. словима *пр* означава се, ако томе има места, сумња да кривина леђа није природна већ намерно изведена.

У случају да мерена личност не може да рашири руке, било сасвим или у неколико, или да нема једне руке, пра-

вило је да се мери оно што постоји — што је остало. Разуме се већ, да се у овом случају, а у односној рубрици на картону, овај недостатак мора означити и објаснити непотпуност мере. Ово објашњење потребно је у опште и за све оне цифре после којих долази реч *грбав* или слова *пр.*

Између дужине размака руку и висине стаса, постоји један узајамни и у неколико интересантни однос: дужина размака руку по правилу је већа од висине стаса најмање за 4. с. м. Према овоме, кад год се последња мера показује већом од прве, бојати се да није учињена каква грешка приликом мерења ма које од њих, те се с тога морају контролисати — извршити још једном оба мерења. Ако се и овом приликом утврди да су добивене мере тачне, онда се и на картону после цифре, која представља дужину размака руку, додају слова *пм* (скраћено од понова мерен), која служе као објашњење изузетне дужине размака руку према стасу.

Слова (*пм*) могу се, у истом смислу, ставити и после сваке цифре, која ма по чему изгледа необична, те да се на овај начин објасни како нема разлога веровати у какву грешку приликом мерења или писања.

Додајемо још и то, да је дужина размака руку једна од највећих мера антропометријског описа, као и да је једина која се изражава само у сантиметрима, т. ј. без помоћи милиметара. Према овоме, а аналого ономе што смо казали за стас, допуштено је да грешка између два њена мерења достигне 2. см: 1. изнад а 1. испод праве дужине.

За мерење размака руку, поред већ поменутог прута, који је у вертикалном правцу за зид утврђен, употребљује се још и једна плоча — табла. Табла ова, подељена на сантиметре у правцу вертикалном, спроћу којих долази средњи прст десне руке приликом мерења, утврђена је на зиду паралелно металном пруту, а у растојању од 134. см. Од овог броја продужује се даља градација на самој табли и то до 200. см., колика је највећа дужина размака руку.

3. Полустас (сл 3.)

Мерење полустаса врши се одмах после мерења размака руку, а помоћу инструмената сличних онима који се за стас употребљују.

Пошто лице за мерење поскида са горњег дела тела све одело, изузев кошуље, наређује му да седне на једну, за ово мерење нарочито удешену столицу, која је за 0·40. см. у висини од пода, и то тако, да су леђа уз зид прљубљена. О овоме се треба нарочито уверити завлачењем руке између леђа и зида.

Сл. 3.

Као год и у претходна два мерења, тако исто и овде је потребно да рамена буду у једној висини, а поглед хоризонталан. Сем овога, потребно је још и то, да су листови троугласто савијени према бутинама.

Кад је индивиду-а заузела овакав положај, онда се даље ради као и код мерења стаса, т. ј. десном руком притискује се овлаш трбух, а левом се ставља троугао уз градуисан метар и спушта до врха главе.

Оне исте напомене, које важе за мерење стаса, важе и за полустас, а што се тиче разлике између два његова мерења, тако зване допуштене грешке, она се може попети до 2. см: 1. изнад а 1 испод праве мере.

Поред већ поменутог металног прута и специјалне столице, за мерење полустаса употребљује се још и један полуметар, градуисан од 70.—120. см. и утврђен вертикално за зид, а у висини за 69. см. изнад столице. Метални прут лево је од овог полуметра за 25. см. и паралелан је с њим.

Мерење дужине главе (сл. 4.)

Мерење дужине главе, које бива одмах после мерења полустаса, врши се помоћу нарочитог компаса, снабдевеног једним градуисаним луком од 12.—22. см. Приликом мерења личност седи на једној малој правоугаоној клупици лицем светлости окренута.

Са компасом у рукама, мерач стаје с десне стране лица и леви крак компаса меће у издубљеност корена носа[1], при-

[1] Под кореном носа разуме се попречна издубљеност, више или мање наглашена, која се налази на горњем делу носа, између очију, а испод основице чела.

државајући га левим палцем и кажипрстом, док су остали прсти леве руке наслоњени на суседне делове носа.

Једновремено са овим, мерач хвата за други крак компаса палцем, кажипрстом и средњим прстом десне руке, и спушта га лагано по задњој површини главе све док се на градуисаном луку не покаже највећа цифра. Врло је важно, управ преко потребно, да се десни крак компаса креће цо целој задњој површини главе, па и са стране (а не само по средини), јер није реткост да најистакнутија тачка, која опредељује највећу дужину главе, буде са стране потиљка.

Сл. 4.

Поред овога, ваља још пазити да лице, које се мери, не саставља обрве, што често пута бива и по самом инстинкту. Несмотреност мерачева према овој појави могла би изменити меру за читав милиметар, а то би већ била грешка.

Пошто је овим кретањем десног крака компаса добио на градуисаном луку највећу цифру, мерач пажљиво диже компас и утврђује га помоћу нарочите завртке. Ова операција мора се извршити брзо и без дрхтања, а ово се може постићи само тако ако су прсти правилно распоређени на компасу. Правилност ова састоји се у томе, што палац леве руке треба да буде преко левог крака компаса и градуисаног лука, а остали прсти, који су раширени, да лако додирују десни крак компаса испод градације Палац и кажипрст десне руке покрећу завртку, која је спрећу почетне црте градације — индекса.

После свега овога, утврђени компас треба поново вратити на старо место и покретати га као и први пут.

Овим последњим покретима мерач контролише тачност добивене мере и истражује, покрећући покретни крак компаса цо целој задњој површини главе, да ли неко мало испупчење, које би могло сасвим изменити већ добивену меру, није случајно измакло компасу приликом првог мерења?

Ако се овим контролисањем наиђе на какву сметњу, која увећава отвор компаса, ради се све изнова. То исто бива и онда, ако врх десног крака компаса не додирује

задњу површину главе, т. ј. кад отвор компаса премаша праву меру дужине главе.

Ма колико да је мерач извежбан у мерењу ова контрола не треба никад да изостане.

Може се понекад десити, нарочито код мртвих личности, да се мере њихових дужина главе не могу тачно представити у целим милиметрима, већ би то требало учинити у разломцима. Пу пошто се разломци од милиметра не употребљују у антропометријском опису, оставља се мерачу на оцену: који цели број треба да узме, а он ће свакако узети онај за који верује да је ближи истини.

Пошто се дужина главе може измерити — добити — готово и за $^1/_2$ мм, и пошто њено мерење није изложено обманама мерених лично ти (изузев састављања обрва), то и разлика између два њена мерења не сме бити већа од 1 мм. односно 0.5 мм. изнад или испод праве мере. Свака већа разлика била би резултат погрешног мерења.

5 Мерење ширине главе (сл. 5.)

Мера ширине главе добија се помоћу истог инструмента и скоро истом процедуром као и њена дужина, али је, при свем овом, потребно да мерач буде много пажљивији но код претходног мерења. То с тога, што код ове мере нема утврђене тачке од које би почињала (као што је издубљеност корена носа код дужине главе), већ се краци компаса морају покретати једновремено, хоризонтално и симетрично с обе стране главе.

Сл. 5.

Не мењајући ни најмање положај индивидуе, који је заузела приликом мерења дужине главе, мерач прелази на супротну страну, хвата краке компаса нешто мало више изнад њихових крајних тачака и ставља их изнад горњих површина оба уха, а по том лагано и вертикално уздиже компас ка врху главе. Глава компаса за ово време овлаш је наслоњена на грудима мерачевим.

Као год и приликом мерења дужине главе, тако исто и овде мерач треба пажљиво да мотри на градацију, те да

на овај начин опази свако увећавање или смањивање компаса при покретању његових кракова ка врху главе и враћању ка врховима ушију. Ово кретање компаса треба продужавати све дотле, док се не нађу две симетричне тачке, које ће на градуисаном луку показивати највећи отвор компаса. Ове две тачке, које не морају увек представљати максимум ширине, налазе се обично у правцу у коме се и траже, т. ј. од горњих површина ушију ка темену. Да би се пак оне што пре нашле, треба покретати компас означеним правцем и за 2 см. у напред и у назад, тако да његови краци описују једну изломљену линију, чији су делови величине 1—2 см., а један од другог удаљени за по неколико милиметара.

Пошто се, на овај начин, добије највећа цифра на градуисаном луку, треба утврдити компас завртком и контролисати добивену меру онако исто као и код мерења дужине главе.

Правило би било, да разлика између два мерења једне исте ширине главе не износи више од 1 мм., као и код мере за њену дужину, али се, с обзиром на промену дебљине човечјег тела и коже на глави, допушта у пракси и разлика од 2. мм.

*
* *

Ако се на глави налази каква повреда, која очигледно умањује тачност мере, мора се ова у односној рубрици на картону тачно означити. Исто тако потребно је означити и главе неправилне, а нарочито несиметричност лобањиних костију, због којих је веома тешко добити тачну меру ширине главе.

Употребом слова **ПМ**, означиће се изванредне мере главе, које су такве због своје необичне величине или умањености.

Добро је запамтити још и то, да дужина главе обично варира између 170.—200. мм., а ширина између 140.—169. мм. Мере изнад или испод ових цифара, ваља увек објаснити словима **ПМ**.

6. Мерење јагодица (сл. 6.)

Ово мерење новина је у Бертилоновом систему и као такво уведено је 1894. год. Њиме је замењено мерење ши-

рине десног уха које је, услед своје велике еластичности и нетачности, морало бити одбачено.

Разлика између овог мерења и мерења ширине главе у томе је, што мерач, приликом овог мерења, стоји пред лицем које се мери, и краке компаса ставља на јагодице. (Глава компаса опет је на грудима).

Сл. 6.

Нашав највеће одстојање између јагодица, лаганим кретањем кракова компаса по њима, мерач утврђује компас, контролише меру и даље ради онако исто као и код мерења главе. Треба само пазити, да се краци компаса крећу хоризонтално и вертикално; у противном могла би се увећати тражена мера.

Допуштена грешка код овог мерења може се попети до 1. мм.

7. Мерење дужине десног уха (сл. 7.)

Ово мерење једино је у Бертилоновом систему, које се врши на десној страни мерених личности. Изузетак овај учињен је с тога, што је десно ухо изложено много већој употреби, а тиме и технички сложеније од левог.

Само мерење врши се помоћу једног малог, за овај посао специјално удешеног компаса, који је градуисан од 1—10 см., и долази одмах после мерења јагодица. Шта више, индивиду-а остаје у истом положају, т. ј. на клупици и лицем сунцу окренута.

Пре него што се компас наслони на образ, паралелно линији која спаја ухо са образом или за 1. см. у напред од ове, треба главу индивидуе погнути у лево и у назад за толико, колико је потребно да равнина образа и десног уха буду потпуно осветљене.

Сл. 7.

Приликом стављања компаса на образ, хвата се његов доњи крај десном руком, а кад је он већ положен, онда треба левим палцем притиснути — учинити непомичним — непокретни крак компаса, наслањајући, ради овога, остала четири прста леве руке на задњу површину главе. При овом треба нарочито пазити, да доња површина горњег крака компаса *само додирује, али не и притискује,* горњу ивицу уха. Кад се, са истом обазривошћу, помакне до лоба уха и доњи крак компаса, и још једном се утврди да ни један од њих не притискује ивицу уха, онда се на леђиру чита цифра, која представља тачну дужину уха.

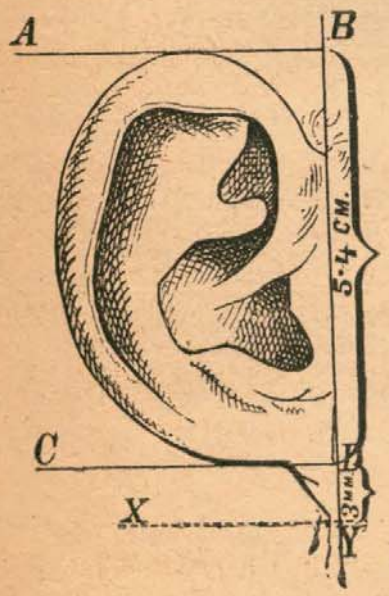

Сл. 8.

Дешава се понекад у пракси, да се сретну уши чији су лобови (доњи перскавичави делови) неправилно срасли за образ, а најчешћи је пак случај, да је ово срашћење двогубо (сл. 8.) За овакве случајеве Бертилон наређује, да се мери дужина уха до првог срашћења, па да се добивеној мери дода број милиметара између оба срашћења. Тако н. пр. мера уха на слици биће овако написана: *5.4* см. + *0.3* см.

Уха *засечена, згњечена, расцепљена* и т. д. треба мерити онако каква се појављују, па у дотичној рубрици на картону тачно означити све ове неправилности.

Што се тиче разлике између два мерења једног истог уха, она се, с погледом на његову млитавост и еластичност, као и с погледом на његово слегнуће — смањење — које иде упоредо са старошћу, може попети најдаље до 3. мм. али ни под којим условом не може прећи овај број.

8. **Мерење средњег прста леве руке** (сл. 9.)

Мера ова добија се помоћу једног компаса, који се у исто доба употребљује и за мерење левог малог прста, ноге и лакта. Њиме се може добити мера тачна и за пола милиметра, ако се само правилно ради. Да би се то постигло потребно је урадити ово:

а. Наслонити косо на свој трбух доњи крај непомичног крака компаса, стати спроћу лица које се мери и ухватити левом руком (десна рука држи други, дужи крак компаса) за њен леви средњи прст па га положити уз леђа компаса, али тако да је врх прста добро ослоњен уз непокретни крак, а остали прсти да не буду савијени већ да прелазе држак инструмента са обе стране. Да би прст остао приљубљен уз држак компаса, треба га притиснути на трећем зглобу помоћу левог палца, а осталим прстима притискивати целу шаку све дотле, док са средњим прстом не образује прав угао.

б. Окренути се за четврт круга око себе и тиме учинити да мишица са долактицом буде у правој линији. Само треба пазити, да мерено лице приликом овог окретања не измени ни у колико свој првобитни положај, а нарочито да се и оно не окрене.

в. Спустити покретни крак компаса да овлаш додирне врх прста који се мери, и читати меру на градуисаном краку компаса.

Препоручљиво је, нарочито за неизвежбаног мерача, да пре читања градације више пута примакне и одмакне покретни крак компаса, те да на тај начин што тачније утврди праву меру.

Пошто се мера средњег прста може, као што смо већ поменули, добити тачно и за пола милиметра, то и допуштена грешка између два разна мерења једног истог прста не сме превазићи 1. мм.

9. **Мерење малог прста леве руке** (сл. 9.)

Мерење малог прста врши се истим начином и по истим правилима као и претходно, али са много већом пажљивошћу.

Често пута веома је тешко одвојити мали прст од домалог због њихове заједничке мишићне везе.

Да би се ова операција што боље извела, треба мали прст, приликом стављања уз компас, ставити више уз горњу површину леђира, а не по средини, као што се ради са средњим прстом.

Све остало исто је као и код претходног мерења, изузев допуштене разлике која се, с обзиром на поменуту тешкоћу у овом мерењу, може попети до 2. мм.

Сл. 9.

* * *

Једна од најчешћих појава, која се сусреће приликом мерења прстију, јесте укоченост зглобова, која може бити потпуна или делимична.

У првом случају прст је неспособан за превијање на свима зглобовима, док је у другом случају укоченост ограничена на један или два зглоба.

Био први или други случај, правило је да се прст мери онакав какав је, а у односној рубрици на картону да се тачно означи узрок неправилности мере и угао укочености, ако је ова делимична.

Исто овако ради се и онда кад су поједини делови прста одсечени, а ако је ово случај са целим прстом, или су заостали делови тако мали да се не би могли употребити за класификацију, мере се прсти десне руке. Само се по себи разуме, да је неопходно потребно ово тачно означити на картону: као н. пр. *леви прст одсечен*; *десни 12·3 см.*

Пре него што се приступи мерењу прстију, треба претходно на њима сасећи нокте, како би покретни крак компаса могао додирнути њихове врхове.

10. **Мерење леве ноге** (сл. 10.)

Приликом мерења леве ноге, неопходно је потребно да се на њу ослања сва тежина тела. Да би се ово опет постигло, десна нога мора бити у назад повучена. Излази само по себи, да личност која се мери мора бити босонога.

Сл. 10.

Поменули смо већ, да се мерење ноге врши помоћу истог компаса којим и претходна два мерења. Поред овога, употребљује се још и специјална клупица, она иста на којој седи лице за време мерења главе и јагодица. На ову клупицу, која је удаљена за 60. см. од стола за мерење лакта, стаје дотично лице својом левом ногом, пење се у вис и нагиње у напред дотле, док десном руком не ухвати за нарочиту алку на поменутом столу.

Да би индивиду-а што лакше и брже заузела овај положај, Бертилон препоручује ове наредбе:

»*Метните леву ногу на нацрт* (*обележено место на клупици*), *попните се у напред и ухватите десном руком за алку стола*«, а по овом:

„*Попните се на клупицу само једном ногом а другу повите у назад.*“

„Ове формуле — вели Бертилон — изговорене тачно и редом горе означеним, учиниће да се и најограниченија индивиду-а само за неколико тренутака наместити како треба“,

Пошто је индивиду-а заузела овај положај, треба се још уверити да ли су прсти (од ноге) сваки на свом месту, а нарочито пак да се палац не ослања на страну клупице, или да није намерно савијен, или згрчен. У овом последњем случају, који је лако познати по осталим прстима, мерач је дужан отклонити ову намерну савијеност.

Кад је све ово урађено, треба ставити компас с десне стране ноге, али тако да његов непокретни крак буде лако наслоњен на задњу страну пете, а његов ленир (држак) да додирује унутрашњу страну пете и зглоб палца. Ако је

корен ноге толико испупчен, да не допушта лењиру да у исти мах додирује и унутрашњу страну пете и зглоб палца, онда компас треба ставити према овој испупчености, паралелно положају који би заузео када ње не би било.

После овога не остаје ништа више, до да се покретни крак компаса помиче дотле док овлаш не додирне врх палца, а по том да да се на лењиру чита мера.

Као год и код мерења прстију, тако исто потребно је и овде примаћи и одмаћи више пута покретни крак компаса до врха палца, обраћајући при овом пажњу да се општи положај компаса не поремети, као и да се прсти намерно и полако не савијају. Ако би било сумње за ово последње, треба их (прсте) притиснути палцем десне руке, старајући се при том да и нокти не буду притиснути, у коме би се случају увећала мера за неколико милиметара.

* * *

Особености које је најчешће сусрећу приликом мерења леве ноге односе се на неправилност прстију, и састоје се:

а) *У повијености палца*, која је најчешћа и најобичнија у пракси. Слова *пв.* (скраћено од повијен), стављена после цифре која представља меру ноге, означују да је палац повијен унутра — ка осталим прстима.
Њима — овим истим словима — треба још додати и број милиметара ове повијености, која у неколико смањује дужину ноге. Тако н. пр. мера ноге: 24·6 см. пв. 0·3 см., означује ногу дужине од 24·6 см. која би, да палац није повијен, показивала меру од 24·9 см.

Повијеност палца не треба ни у ком случају да утиче на промену правца компаса, који увек мора бити паралелан правцу осовине ноге;

б) У *згрчености палца*. Ова особеност произлази од употребе кратке и тесне обуће. Кад је јако наглашена, умањује знатно праву меру дужине ноге, и с тога је потребно да буде тачно означена. Слова *зг.* (скраћено од згрчен), праћена цифрама: 1, 2, 3. и 4. мм. надокнађују, скоро потпуно, губитак у правој мери;

в) *Други прст већи је од првог (палца)*. Ова особеност не треба ни у колико да измени начин мерења, који

смо напред изложили. Сва је разлика у томе, што ће покретни крак компаса додиривати врх овог већег прста у место врх палца. Да би се пак знало, да је мерен овај прст, а не палац, после цифре која означује његову меру ставља се аритметички знак > а за овим број милиметара за који је други прст већи од првог. Нпр. нога: 24·4 см. > 2 мм.;

г) *Лева нога одсечена*. Ако је цела лева нога одсечена, онда ће се место ње мерити десна и то тачно означити на картону.

Ако ли је пак одсечен само један део леве ноге, онда се мери остатак, онакав какав је, а на картону се објашњује узрок оваквог мерења.

У случају да се на нози налази рана, која тренутно онемогућава мерење, онда ово треба одложити ако зато има могућности — у противном мери се десна нога.

Апсолутно је забрањено узимати приближну меру.

Што се тиче разлике између два мерења једне исте ноге, она се, с обзиром на тешкоће и обмане при мерењу, може попети до *2*, а у дужем размаку времена и до *3*. мм.

11. **Мерење левог лакта** (сл. 11)

За ово мерење, поред већ поменутог компаса, потребан је и нарочити сто, у виду ногара, на који индивиду-а полаже руку за време мерења.

Сл. 11.

Постављајући отворен компас на овај сто, паралелно његовим ивицама, мерач позива индивиду-у да своју леву долактицу стави између кракова компаса, пазећи при овом да крајња тачка средњег прста, његов први зглоб и средина шаке буду у правој линији и паралелно ивицама стола.

Чим је ово постигнуто, мерач ставља своју леву руку на руку која је на столу, да би је учинио непокретном, а по том наређује индивиду-и да своје тело изнесе мало у напред и, према потреби, својом десном руком управља овај покрет све док лева мишица не буде доведена у такав положај, да са својом долактицом прави оштар угао, приближно раван половини правог.

Пошто се још увери, да овим изношењем тела у напред није ни у колико поремећен положај долактице, мерач десном руком спушта покретни крак компаса док овлаш не додирне најистакнутију тачку средњег прста, а за тим на лењиру чита меру.

Пре него што се утврди тачна мера, потребно је и овде, примаћи и одмаћи више пута покретни крак компаса до врха средњег прста, као год и код свију осталих мера које се добијају помоћу овог компаса.

* * *

Најчешће грешке, које се чине приликом мерења левог лакта, састоје се у недовољном савијању мишице према долактици, и с тога је потребно да се на ово обрати нарочита пажња. Исто тако треба пазити, да се приликом изношења тела у напред не промени положај лакта, који увек треба да је паралелан ивици стола.

У случају укочености или савијености лакта, ради се као и код мерења прстију и ноге, т. ј. мери се онако и у онолико, у колико се може и показује.

Разлика између два мерења једног истог лакта може се са оних истих разлога, који оправдавају допуштену погрешку код ноге, попети до 3. мм.

* * *

Овим смо, у главноме, изложили саставне делове антропометријског описа, и показали пут и начин како се он добија. Као што се да лако увидети, из изложеног, мерење појединих делова човечјег тела колико је просто и лако, толико је и интересантно.

Две су главне ствари, које се никад не смеју изгубити из вида, приликом узимања овог описа: ***тачност мере*** и ***прецизност у описивању особености.***

Нетачна мера има за последицу погрешну класификацију, а услед тога и немогућност константовања идентичности, док површност у описивању особености чини идентитет сумњивим.

Треба још знати, да антропометријски опис има много већу вредност за класификацију него ли за констатовање идентитета, у ком питању има пресудну реч *опис помоћу особених знакова*. Противно овом, помоћу антропометријског описа може се увек са позитивношћу утврдити *неидентичност*.

* * *

Још неколико речи о одаји и справама за мерење.

Ради посматрања боја очију и бржег читања инструмената, неопходно је потребно да одаја, у којој се врши мерење, буде окренута сунцу (јужној страни), и да има један раван и довољно осветљен зид са источне стране, најмање 2. м. висине и дужине, који ће служити за мерење висине стаса и размака руку.

Сем ове одаје, потребне су још две, од којих једна служи за смештај испуњених картона, а друга за свлачење личности. Желети је још, да све три одаје буду једна до друге и у вези једна с другом.

Што се тиче *справа за мерење*, оне су двојаке: *металне и неметалне*.

Металне справе ове су.

а. *Компас-шестар за мерење главе* (сл. 12.) Овај компас направљен је од обичног гвожђа али је по површини никлован. Снабдевен је полу-кружним луком, који је градуисан од 12.—22. см. а употребљује се за мерење дужине и ширине главе, и ширине јагодица;

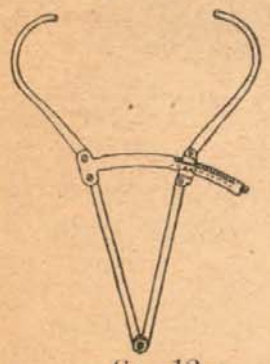
Сл. 12.

б. *Компас за ухо* (сл. 13.), градуисан од 0—10. см, који служи за мерење дужине уха, и

в. *Велики компас* (сл. 14.), којим се мере оба прста, лева нога и леви лакат.

Полазна тачка градације ова три компаса није, као обично, стављена до унутрашње ивице покретног крака, већ је намерно помакнута ка средини, управ за онолико колика је дебљина покретног крака. Кад су краци инструмента један уз други, т. ј. кад је инструмент затворен,

онда ова почетна црта градације треба да буде тачно спроћу *индекса* (право усечена црта на покретном краку компаса према којој се читају цифре.) Ако се ове две цифре не поклапају, значи да је инструменат нетачан и с тога га треба одбацити.

Исто тако треба, и то одмах, одбацити сваки компас чија би конструкција била ма и најмање неправилна, што се врло лако може познати помоћу једног, за ово нарочито удешеног металног прута који, мерен помоћу сва три компаса, треба увек да показује исту дужину.

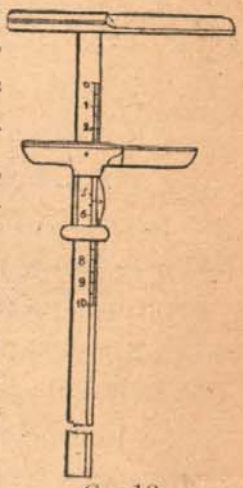
Сл. 13

Од поменута три компаса, онај с луком (за мерење главе и јагодица) највише је изложен квару, те га с тога треба и најчешће оверавати, т. ј уверавати се: да ли метални прут, мерен њиме, показује исту дужину као и код остала два компаса.

Поминьемо још и то, да је веома потребно одржавати стално ове инструменте у чистом стању, а то ће се постићи ако се они после сваког мерења буду брисали крпом натопљеном у зејтин, или каквом меком кожом. Ако се ово не би редовно чинило, или ако би се инструменти трљали каквим тврдим предметом, никал би брзо спао са кракова компаса за главу, а црте градације избрисале би се са сва три компаса, што би увелико спречавало брзину и тачност мерења.

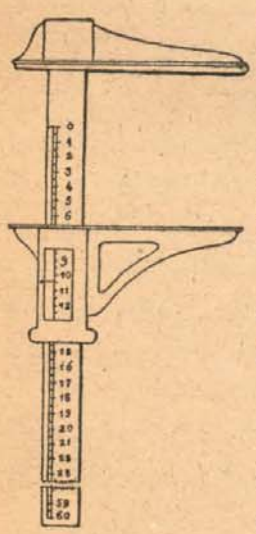
С. 14.

Сем побројаних инструмената, за узимање антропометријског описа потребне су још и ове *неметалне справе*:

а. *Један дрвени или челични метар*, који служи за мерење стаса. Он је, као што смо већ поменули, утврђен на зиду у висини од једног метра над подом. Приликом мерења индивиду-а му је леђима окренута, али тако да је кичма за 15 см. у лево;

б. *Један полуметар* исте конструкције као и метар, градуисан од 70.—120. см., који служи за мерење полустаса. Овај полуметар утврђен је на зиду, у висини од 69. см.

БЕОГРАД

изнад пода, или за 30. см. изнад специјалне клупице на којој седи индивиду-а приликом мерења полустаса;

в. *Један четвртаст табак хартије*, или четвртаста стаклена табла, градуисана од 134.—200. см., која служи за мерење размака руку. Горња ивица ове табле удаљена је од пода за 150.—165. см. управ за највећу висину рамена једног лица, а доња је у истој хоризонталној равнини са доњим делом лењира за полустас. И лењир и табла паралелни су међу собом;

г. *Сто у виду ногара*, висок 1·10. м., који служи за мерење лакта, а сем овога и као ослонац приликом мерења ноге;

д. *Столичица* у облику правоугаоне пирамиде, која служи за мерење ноге, и на којој индивиду-а седи за време мерења главе и уха, и

ђ. *Један мали лењир*, величине 20. см., помоћу којега се мере особени знаци.

Ове су справе без којих је апсолутно немогуће добити антропометријски опис, али их има још неколико: маказе за сечење ноктију, лењири за одређивање правца стаса и полустаса и т. д. које припомажу мерењу, и без којих се, у крајњем случају, може, бити.

II Антрополошки опис

Суштина овог описа састоји се у најбрижљивијем испитивању и описивању облика и спољашности једне личности помоћу нарочитих, за ово удешених израза.

Док се антропометријски опис, као што смо видели, добија мерењем појединих делова човечјег тела, дакле помоћу инструмената, дотле је овај опис заснован искључиво на посматрању, и то га чини једним од најтежих, најзанимљивијих, али у исто доба и једним од најважнијих па и најпрактичнијих делова система Бертилоновог. У њему је, може се слободно рећи, оличена сва корист коју Бертилонаж пружа полицији у истраживању и хватању криваца у бегству, док се остала два описа: *антропометријски* и *помоћу особених знакова*, могу употребити само у присуству криваца.

После изложеног, није тешко увидети, надамо се, да полициски органи имају и потребу и дужност да буду детаљно упознати са овим описом и његовом практичном применом.

Сам пак начин, помоћу којега се добија антрополошки опис, сличан је у неколико начину по коме се данас исписују описи у пасошима, служитељским исправама, радничким књижицама, допуштењима за лов и т. д., али је куд и камо потпунији и савршенији.

Неоспорна је ствар, да су ови лични описи, бар код нас, у толикој мери непотпуни и несавршени, да у већини случаја, у место користи, наносе штете и стварају заблуде. То с тога, што су већином састављени из синтетичких израза, чији је смисао веома пространи, услед чега се подједнако могу применити на велики број личности, чинећи их на овај начин сличнијим него што су у ствари. Испуњавани у највише прилика по уобичајеном шаблону, описи ови једва су у стању да нам покажу праву боју лица једног човека, и то само онда, ако ова боја није мешавина више разних боја. Све друго што нам они пружају, толико је растегљиво и непотпуно да би се, не претерујемо кад ово тврдимо, могли применити на свако треће лице. Какве и колике заблуде могу из овога произићи, излишно је, мислимо, и да доказујемо!

Ништа, међутим, није различније и променљивије у физиономијама људским, но што су *боје, облици* и *димензије*.

Издвојити међу њима оно што је најкарактеристичније, и описати га у кратко са толико тачности да сваки орган сигурности буде у стању створити — репродуковати у својим мислима тачну слику описане личности, — суштина је и циљ антрополошког описа.

Да се, дакле, добије прецизни лични опис једног лица без помоћи инструмената, *неопходно је потребно умети уочити и тачно описати његове карактерне особине*. У овом *умењу*, управо, и лежи сва тешкоћа.

Ми смо већ поменули, говорећи о систему Бертилоновом у опште, да је он резултат посматрања природе и њених закона.

Полазећи од познатог природњачког правила: „*natura non facit saltus*“ (природа не чини скокове), Бертилон је

покушао, па најзад и успео, да свој систем описивања личности заснује на једној елиминативној методи, сличној оној која се употребљује у ботаници и зологији, или да се јасније изразимо: *да свој описни речник саобрази природној класификацији боја, облика и димензија.*

Али, није било само довољно доћи на ову генијалну идеју о посматрању природних редова и ступњева. Да би од овога било и практичне користи, било је неопходно потребно да се резултати ових посматрања могу изложити — представити — изразима и на начин који ће сваком бити јасан и разумљив, а ово се, опет, никако није могло постићи изразима обичног говора.

„Обичан говор — чедо свакодневне потребе — није ни мало згодан за ове опште идеје (описивање) — вели Бертилон — јер не располаже речима довољно јасним за екстремне случајеве. Поред овога, он непажљиво оставља (превиђа) средње типове, што значи, да нам за $^{9}|_{10}$ потпуно различних ступњева нуди само изразе: *обичан, средњи, заједнички.*“[1]

Да би нам што боље представио недовољност обичног говора за описивање разноликих ступњева боја, облика и димензија, Бертилон наводи ово:

„Тако н. пр. сваки зна шта се разуме под плавим и угаситим очима, али кад је реч о одређивању боја очију средњих између ова два етничка типа, обичан говор није у стању да нам пружи изразе којима би се могли означити тачни ступњеви и прелази из једне боје у другу. То ће опет рећи, да очи, које обичан говор назива сивим, зеленим, риђим, угаситим и т. д. нису ни сиве, ни зелене, ни риђе, ни угасите, већ једна мешавина од свију ових боја.

Нос нам такође показује слични пример приликом описивања његовог облика. Обичан језик говори нам о носевима *заковрченим, широким, кукастим* или *орловским* итд., али је апсолутно неспособан да нам опише множину носева који нису ни сасвим кукасти, ни сасвим заковрчени.

Ми бисмо могли умножити ове примере, који сви иду на то да докажу: *да обичан говор тежи да наслика, али не и да опише изузетне форме.*“[2]

[1]) Instructions, p. XXXVI

[2]) Instructions, p. XXXVI.

Јасно је, према изложеном, да је за добијање антрополошког описа преко потребан *нарочити речник* за означење и описивање разноликих редова и ступњева боје, облика и димензија оних делова човечјег тела који се описују.

Овај, пак, речник, Бертилон је саставио за сваки од појединих делова антрополошког описа понаособ, полазећи при овом од већ поменутог правила: „*природа не чини скокове*“, и узимајући у помоћ неколико аритметичких знакова.

Да би овај свој описни речник што више упростио, Бертилон је, одвајајући описивање боје и облика од означења димензије, саставио за ову последњу скалу од 7 ступњева и, што је најважније, удесио да се она може представити свега са 3 израза: *мали*, *средњи* и *велики*. Ово је постигао тиме, што је свака од ова три израза, а према потреби, подвлачио или стављао у заграду, означујући првим знаком појам *крајности* а другим појам *блискости*. Тако н. пр. приликом означења висине стаса, која варира између израва: *врло мала* и *врло велика*, у место да се употребе изрази: врло мали, мали, мали приближан средњем, велики приближан средњем, велики у обичном смислу и врло велики може се све ово представити са поменута три израза: мали, средњи и велики, ако се реч мали, за означење стаса врло малог, подвуче: *мали*, а за означење стаса, који је близак средњем стави у заграду: (мали). Ако се на овај исти начин, и остала два израза: средњи и велики подвуку или ставе у заграде, онда би горе поменуте разне величине стаса биле овако представљене:

1	2	3	4	5	6	7
мали,	мали,	(мали),	средњи,	(велики),	велики,	*велики*.

Слично овом описује се и боја косе и браде, само што се место израза: *мали*, *средњи* и *велики*, за означење тонова боја употребљују изрази: *отворена*, *средња* и *затворена*, који се додају основним бојама: *плава*, *угасита* и *црна*.

Што се тиче форме, она се описује према линијама из којих је састављена. Ове линије, пошто се издвоје, треба да буду описане или према њиховом *облику*, или према

њиховом *правцу* и *општем нагибу*, или најзад према *двема узастопним тачкама лица*. Изрази: *мали, средњи* и *велики*, могу се и овде корисно употребити.

Детаљније о свему овом говорићемо приликом прегледа саставних делова антрополошког описа, а то су:

1. *Коса.*

Описивање косе обухвата ово двоје;

а) *Означење њене боје*, и

б) *Означење њеног облика.*

а) *Боја косе.*

Боја косе креће се између две крајности; *плаво-бледе* и *чисто црне.*

Боја *рђа* чини засебну серију, која се креће између *махагонско* (боја махагонског дрвета) *рђе* и *рђо-угасите.*

Кад се овим бојама дода још и боја *угасита*, као и изрази: *отворена*, *средња* и *затворена*, онда ћемо за одређивање боје косе имати ову серију:

плаво-бледа
плаво-отворена
плаво-средња
плаво-затворена
угасито-средња
угасито-затворена
црна
чисто-црна
махагонско-рђа-отворена
махагонско-рђа-средња
махагонско-рђа-затворена
рђо-плава-отворена
рђо-плава-средња
рђо-плава-затворена
рђо-угасита-отворена
рђо-угасита-средња, и
рђо угасита-затворена.

Ако коса садржи још и неколико белих длака, онда наведеним изразима треба додати израз *проседа*, а ако је једна боја косе у надмоћности над другом, онда то треба

на картону означити подвлачењем, — као н. пр. *угасито-затворена*, што означује косу, која је готово сасвим угасита, али ипак не потпуно.

б) *Облик косе.*

Да би се добио потпун појам о облику једне косе, треба означити;

а¹) *Природу и степен њеног израшћења*;

б¹) *Правац њеног израшћења око чела*, и

в¹) *Њену обилност.*

а¹) Посматрана са првог гледишта, т. ј, према природи и степену свога израшћења, коса може бити: *права*, *таласаста*, *уковрчена*, (кад је савијена у облику прстена), *гргурава* (кад својом дужином представља облик једног завртња), *кудрава* (кад образује веома мале и фине прстенове који се мешају један с другим), *вунаста* (кад су ови прстенови нагомилани један преко другог), и најзад: *дебела* или *танка*, *крута* или *витка*.

б¹) Што се тиче *правца израшћења косе око чела*, он може бити: *правоугаони*, *полукружни* и у *облику ашова*. У првом случају коса образује око чела један правоугаоник, коме обрве служе за основу, (сл. 15). а другом је цело израшћење полукружно (сл. 16.) Правац у облику ашова у вези је са чеоном ћелавошћу. (17).*)

Правац полукружни одлика је мале деце, а правоугаони одраслих личности.

Сл. 15.

в¹) *Обилност косе* изражава се изразима: *обична*, *густа* и *ретка* за које, мислимо, није потребна нарочита дефиниција.

Особености, које се појављују приликом описивања косе, састоје се поглавито у *ћелавости*, која може бити: *темена*, *чеона* и *слепоочна*, према томе да ли обухвата *теме*, или *чело*, или делове главе изнад слепих очију (паријетале).

*) Dr. N. Minovići: Scóala de Antropologie (Bertillon), Bucuresci, 1900.

У случају потпуног губитка косе, који је увек праћен и са губитком браде, означиће се просто: ***коса сасвим опала.***

2. Чело.

За описивање чела, као и за сва морфолошка описивања у опште, неопходно је потребно, да личност која се описује, буде у тако званом ***нормалном положају***. Положај овај зависи, на првом месту, од ***држања главе***, а на другом од ***светлости***. Први услов испуњен је, ако је глава у таквом положају да коса линија, која везује спољни угао десног ока са средином трагуса,*) образује угао од 15° са замишљеном хоризонталном линијом, која би пролазила кроз средину трагуса (сл. 18.) Положај овај потпуно је једнак положају, у који се постављају личности приликом фотографисања Бертилоновим апаратом, и с тога га је најлакше добити помоћу столице на којој ове личности седе за време фотографисања.

Сл. 16.

Пошто је овај услов испуњен, треба се још постарати, да и ***профил*** и *en face* буду осветљени ***пуном светлошћу***, а затим приступити описивању и једног и другог дела лица, почињући од чела.

Кад је већ реч о ***нормалном положају главе***, да поменемо и ***нормално лице***, које се одликује тиме, што су му делови профила: ***чеони***, ***носни*** и ***усни*** једнаки по величини.

Као што се види на сл. 18. ***чеони део*** почиње од линије израшћења косе и иде до корена носа, ***носни*** од корена па до краја носа, и ***усни*** од основе носа до краја браде.

Сл. 17.

Према томе, да ли је ма који од ових делова профила већи или мањи од остала два, означиће се и његова висина као велика или мала.

*) Под трагусом разуме се мала, рскавичава и пљосната испупченост, облика троугластог, која се налази испред слушног канала.

Приликом описивања чела личност треба поставити у положај профила и посматрати је с њене десне стране. Нарочиту пажњу ваља обратити на:

а) *Испупченост лукова — сводова обрва;*
б) *Нагиб линије чеоног профила;*
в) *Димензије,* и
г) *Особености чела.*

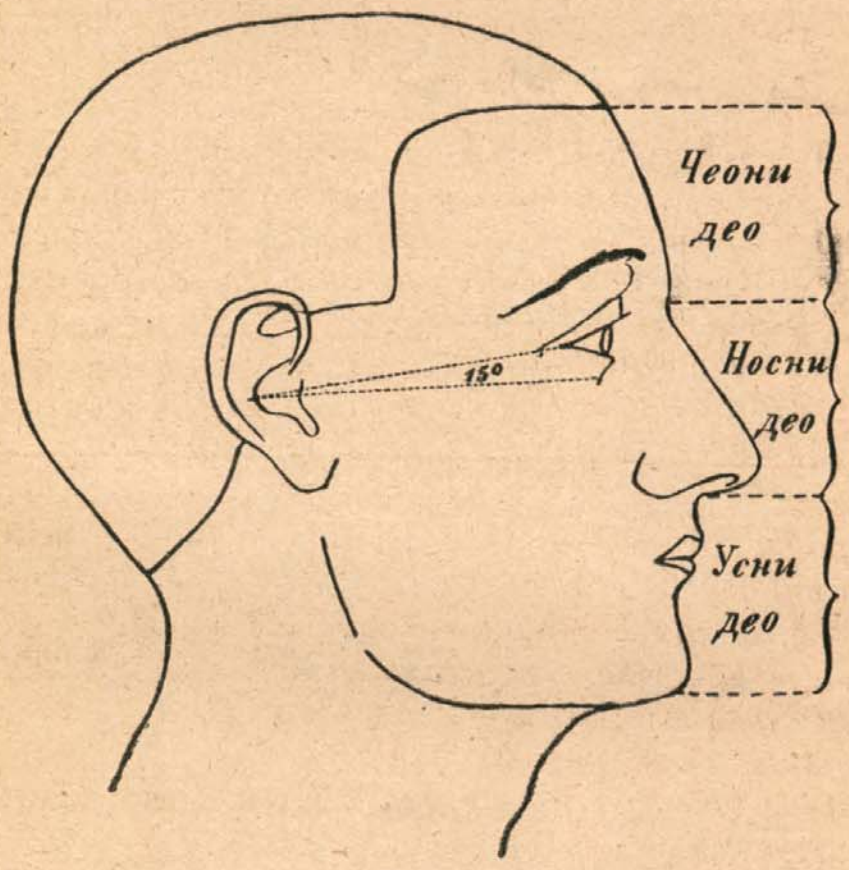

Сл. 18

а) Под ***сводовима обрва*** разумеју се они коштани делови, који се налазе изнад очних шупљина и служе као основа обрвама. Већа или мања испупченост њихова изражава се помоћу већ поменутих израза за димензију: ***мала, средња*** и ***велика*** који се, према потреби, могу подвући или ставити у заграду. (сл. 19.)

б) *Нагиб линије чеоног профила,* цењен према замишљеној вертикалној равнини, која би пролазила кроз корен носа, може бити:

а¹) *кос*, ако је линија нагиба знатно удаљена од замишљене вертикалне равнине;

б¹) *средњи*, ако одстојање између линије нагиба и вертикалне равнине није велико;

в¹) *вертикалан*, ако се линија нагиба поклапа са вертикалном равнином, и најзад

г¹) *испупчен*, ако ова линија премаша правац вертикалне равнине.

Сл. 19.

Ако изразе: вертикалан и кос појачамо или умањимо помоћу подвлачења или заграђивања, онда ћемо за одређивање нагиба профила чела добити ову скалу:

испупчен (сл. 20).
потпуно вертикалан (сл. 21).
скоро вертикалан (сл. 22).
средњи (сл. 23).
скоро кос (сл. 24).
кос (сл. 25).
веома кос (сл. 26).*)

в). *Димензије чела* представљене су у његовој висини и ширини.

Сл. 20.—26.

Висина чела, која се посматра с профила, јесте одстојање које раставља корен носа од природне линије израшћења косе према челу. Изражава се помоћу израза за димензију.

Ширина чела посматрана с лица (*en face*) јесте одстојање између слепих очију. Изражава се онако исто као и висина, т. ј. помоћу израза: *мала, средња* и *велика*.

*) Слике ове узете су из дела: Etude résumée des principaux caractères du signalement descriptif, par Camille Pierre, Paris, 1903.

г). *Особености чела,* које се у пракси најчешће сусрећу, ове су:

а[1]) *Чеони синуси,* који се налазе нешто мало више изнад сводова обрва и изгледају као оток чела (сл. 27). Особеност ова посматра се само код оних чела, код којих нема испупчености лукова обрва. Другим речима: ова два карактерна знака чела никад се не могу срести заједно;

б[1]) *Чеона грба,* која се налази више синуса (сл. 28.);

в[1]) *Чеона јамица.* Извесне личности имају на средини чела, у правцу изнад корена носа, знатну издубљеност, која се означује под именом *чеоне јамице,* и

г[1]) *Профил чела у облику криве линије.* Овај случај веома је редак у пракси. У место да буде веома испупчен, чеони профил има облик криве линије, што долази услед знатне наглашености чеоне грбе и одсуства обрвиних сводова (сл. 29.)

Сл. 27.—29.

3. *Обрве*

Обрве су скуп длака, наслаганих у облику вретена, над очним сводовима (луковима) — кошчаним деловима чела више очних капака. Унутрашње стране обрва зову се *главе,* а спољашње *репови.*

Пошто обрве врло много утичу на физиономију лица, то и њихово описивање мора бити што потпуније и тачније. Да би се, пак, ово постигло, морају се оне приликом описивања посматрати према:

а) *Месту;*

б) *Правцу;*

в) *Облику;*
г) *Димензији;*
д) *Боји,* и
ђ) *Особеностима.*

а). *Место.* Унутрашње тачке обрва — *њихове главе* — могу бити више или мање удаљене једна од друге, те према томе и обрве могу бити: *приближене* или *раздаљене.*

Исто тако и одстојање *средњих* делова обрва од *средине* очног глоба, може бити веће или мање, а отуд и обрве *високе* и *ниске.*

б). *Правац.* Општи правац линије обрва може бити више или мање *кос,* било са спољашње или са унутрашње стране, према чему и обрве могу бити: *косо-спољашње* (сл. 30) или *косо-унутрашње* (сл. 31).

сл. 30.

в.) *Облик обрва.* Независно од правца, облик обрва може бити: *прав, у облику лука* и *изломљен* (сл. 32.)

г.) *Димензије.* Према својој апсолутној дужини, обрве могу бити: *кратке* или *дугачке,* а према својој ширини: *узане* или *широке.*

д.) *Боја.* Боја обрва означиће се само онда, ако је различна од боје браде и косе. Означење ово бива оним истим изразима, који се употребљују за означење боје косе.

ђ.) *Особености.* Као особености обрва означиће се: *обрве ретке, густе, састављене* и у *облику четке.*

сл. 31.

Дужни смо још напоменути, да су изрази: *високе, ниске, приближене, раздаљене* и т. д. само онда тачни, ако су обрве биле у природном полажају приликом посматрања. Ради овога, мора се обратити пажња да лице, чији се опис узима, било по навици или намерно, грчењем мишића, не мења облик и место својих обрва. Ово се најбоље може познати по јачем наглашењу бора лица.

4. *Очни капци*

У описној пракси очни капци посматрају се према:

а.) *Димензији и ступњу њиховог отвора;*

б.) *Општем правцу њиховог отвора;*

в.) *Облику и особености горњег капка, и*

г.) *Облику и особености доњег капка;*

а). *Димензија и ступањ отвора.* Под *димензијом очног отвора* разуме се дужина расека очних капака, која може бити: *врло мала* или *врло велика.*

Ступањ отвора овог расека цени се према његовој највећој вертикалној ширини, услед чега и изрази: *очних капци мало* или *одвећ отворени.*

Сл. 32.

Треба знати још и то, да су ове две димензије потпуно независне једна од друге.

б.) *Општи правац очног отвора.* Правац овај треба означити само онда кад је одвећ наглашен. Ако је спољни угао ока уздигнутији од унутрашњег, општи правац очних расека постаје *кос.* За очне капке у овом случају каже се, да су са *уздигнутим спољним угловима* (сл. 33.)

Супротно овом, стоје *очни капци са спуштеним спољним угловима.* Правац спољних углова у овом случају нижи је од правца унутрашњих (сл. 34).

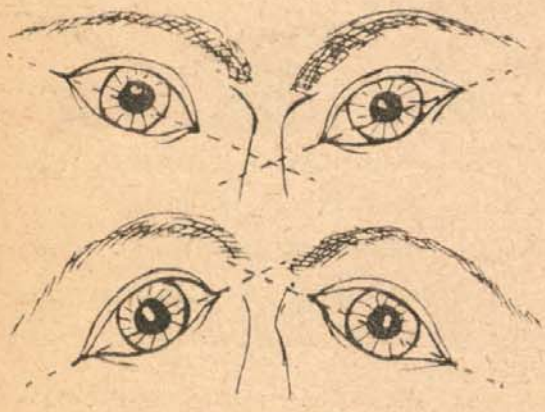

Сл 33.—34

в) *Облик и особености горњег капка.* Капак овај, као што је познато, састављен је из два дела: дела *покретног* и *окруженог длакама* и дела *непокретног,* под којим је покретни део више или мање скривен — увучен — кад је око затворено. Ако у овом случају покретни део потпуно ишчезава под непокретним, каже се да је горњи очни капак *препокривен.* У противном случају, т. ј. ако је покретни део видљив, — вели се да је горњи очни капак *откривен.*

г) *Облик и особености доњег капка.* Овај капак много је карактеристичнији са особености у своме саставу, но са својих морфолошких разноликости.

Помињемо, на првом месту, лаку испупчености од неколико милиметара, која окружује његов длакави део. Ако је ова испупченост јако наглашена, треба је означити изразима: *доњи очни капак испупчен.*

Око са *модрим котуром* испод њега означиће се само онда, ако плавичаста бразда окружује цео доњи очни капак и раставља га сасвим јасно од доњег дела образа.

Дешава се понекад, да је ова плавичаста бразда праћена угнутим отоком, на коме се разликују више концентричних превоја, што се означује изразима: *доњи очни капак покривен борама.*

Ако је доњи очни капак толико у поље посувраћен, да се унутрашња црвена слузокожа јасно види, — означиће се ово изразима: *доњи очни капак посувраћен.*

Што се тиче општих особености очних капака, оне се већином односе на *трепавичне длаке,* које могу бити: *веома дугачке* или *веома кратке; веома густе* или *веома ретке,* или их, најзад, може и не бити.

Треба увек поменути и случај хроничног запаљења очних капака, услед чега њихове ивице постају црвене и надувене.

И још нешто:

Приликом описивања очних капака, личност која се описује мора увек стајати и гледати пред собом у правцу хоризонталном.

5. *Очни глобуси*

Очни глобуси смештени су у коштаним шупљинама, које се називају очним дупљама.

Према томе да ли су глобуси више или мање увучени у очне дупље, или су у равној површини с главом, разликују се: *очи упале* (сл. 35.) и *очи испупчене — буљаве* (сл. 36).

Пошто димензије очних глобуса зависе од величине расека очних капака, а ова је толико незнатна да у крајним случајевима не износи више од 2. мм. то се димензија и не узима у обзир приликом описивања.

За описну праксу много су важније особености очних капака, које се јављају у *разрокости*.

Ако замислимо да кроз оба очна глоба, а кроз центруме зеница, пролази по једна права линија, и у мислима посматрамо правац ових линија унапред продужен, моћићемо лако констатовати да оне у већини случаја, управо код свију нормалних очију, иду паралелно.

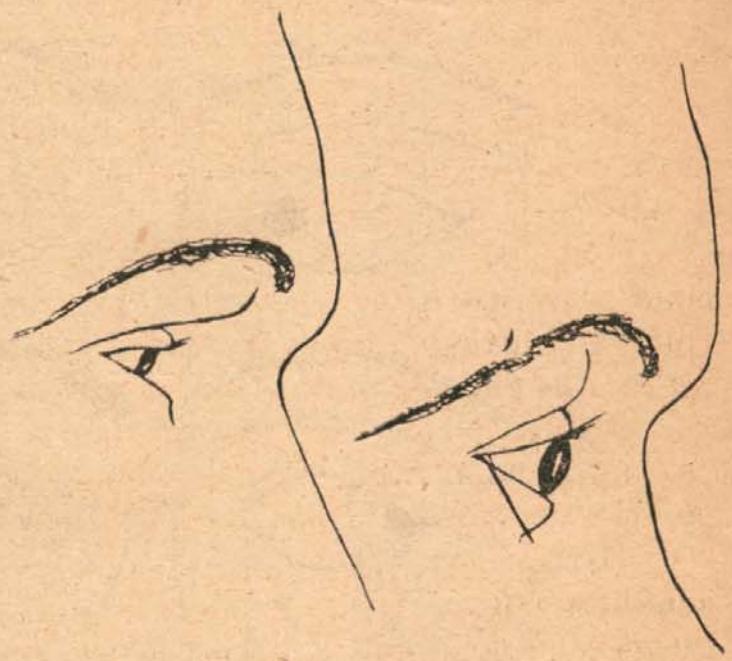

Сл. 35—36.

Изузетно од овога, линије ове код извесних очију укрштају се, а код других опет размимоилазе се у противном правцу. Ове аномалије, које долазе услед неправилног положаја зеница у очном отвору, узрок су *разрокости*, која може бити:

а). *У десном* или *левом оку* и произлазити услед *укрштања* линија. Зеница разроког ока у овом случају налази се до самог унутрашњег угла ока, док је зеница другог ока у нормалном положају (сл. 37).

б). *У десном* или *левом оку* и произлазити услед *размимоилажења* линија. Противно предњем случају, овде је зеница до спољног угла разроког ока (сл. 38).

в). *У оба ока* и произлазити услед *укрштања* линија, — зенице се налазе до унутрашњих углова очију (сл. 39), и најзад,

г). *У оба ока* и произлазити услед размимоилажења линија, — обе зенице су до спољашњих углова очију (сл. 40.)

Међу ове особености долази још и *око уздигнуто*, карактеристично по зеници која је, у место да буде делом покривена доњим очним капком, потпуно растављена од њега широм или ужом браздом очне склеротике (сл. 41).

Противно оку уздигнутом, стоји *око спуштено*, код кога је зеница растављена од горњег капка онако исто, као што је у претходном случају од доњег (сл. 42.)

Обе ове особености у ствари су једна врста вертикалне разрокости.

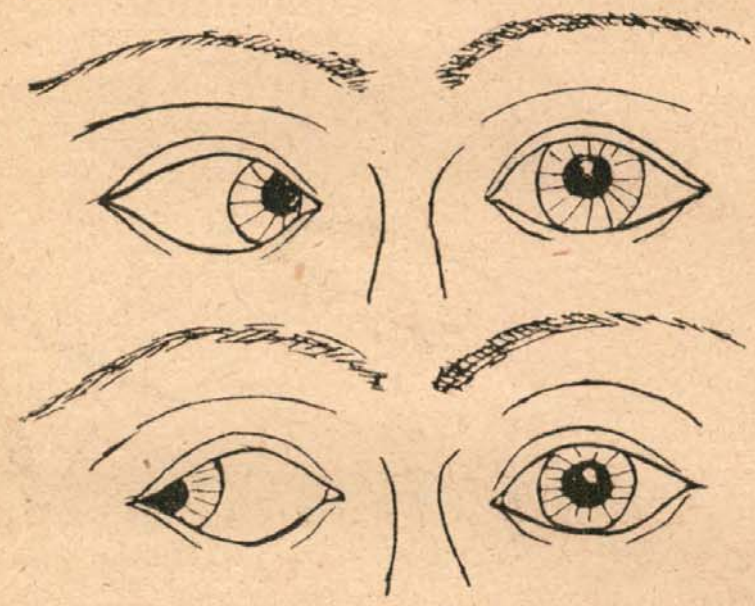

Сл. 37.—38.

6. *Очне шупљине*

Под очним шупљинама разумеју се коштане издубљености, у којима су смештени очни глобуси. Њихов склоп

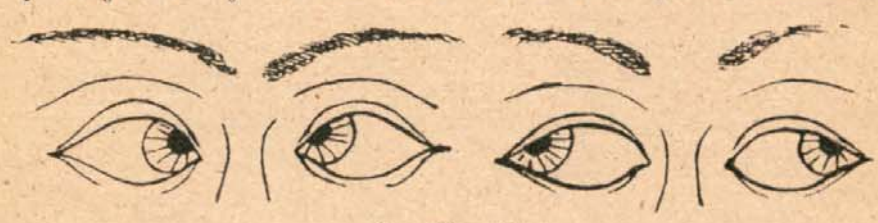

Сл. 39.—40.

у тесној је вези са положајем и обликом очних глобуса, капака и обрва.

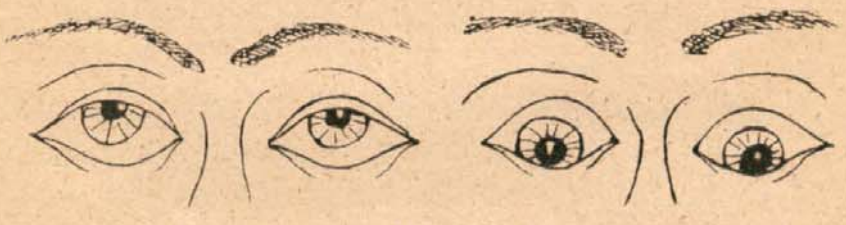

Сл. 41.—42.

Према већој или мањој шупљини очног отвора, у пракси се разликују: *очне шупљине ниске* или *високе*, а према

положају очних глобуса и облику горњег очног капка, шупљине ове могу бити: *издубљене* или *равне*. У првом случају глобуси су у њих потпуно увучени а горњи очни капак унутра савијен, док су у другом случају ови капци испупчени и глобуси у равној површини с главом. Први случај обично се посматра код личности мршавих, болесних и старих.

7. *Међуочни простор*

Под међуочним простором ваља разумети одстојање између унутрашњих углова очију. Према томе да ли је ово одстојање веће или мање, и *међуочни је простор велики* или *мали*.

8. *Око*

Око је основни део вида, у облику кугле, која је смештена у очним шупљинама.

Испитивано са компасом у руци, око нам код разних личности показује скоро неприметне разлике у димензији. Знатне индивидуалне разлике, које се у овом погледу опажају код разних очију, само су резултат величине расека очних капака, комбинованог са већом или мањом испупченошћу очног глоба.

Димензија ока, у осталом, и није предмет нашег посматрања. За описну праксу нарочито је важно, управ најважније посматрање, које се односи на означење боје очију, и које је, у исто доба, најинтересантније и. најделикатније у целом систему Бертилоновом.

Као што је већ познато из обичног живота, ни један карактерни знак не показује у једно исто време више сталности код једне исте личности, нити више разноликости код разних личности, но што то чине очи. Тачна класификација према њима равна је оној од најтачнијих мера, а лакоћа, којом се одмах и на први поглед може познати њихова боја, чине их једним од најзанимљивијих делова антропометријског описа. Што важност боје очију са гледишта описивања није израније била уочена, има се приписати одсуству њеног рационалног означења.

Метода аналитичка, коју ћемо овде изложити, дала је за време своје досадашње практичне примене довољно доказа о својој савршености. Да би је што лакше и боље

разумели, морамо се претходно упознати са оним деловима ока, који су предмет нашег описивања.

Анализа очних делова.

Око је, као што се зна из анатомије, састављено из ових пет опни: ***беоњаче, рожњаче, судовњаче, дужице*** и ***мрежице***. Од свију ових опни, предмет нашег испитивања само је дужица, познатија под именом *iris-a*. Ако је пажљивије посматрамо, опазићемо у њој две, по својим бојама различите зоне, од којих једна окружује зеницу, а друга је одмах до беоњаче. Прва од ових зона позната је у анатомији под именом ***ауреоле***, а друга под именом ***периферије***.

Материја, више или мање жуто неранџаста, којом су у већини очију обојене и ауреола и периферија, назива се ***очним пигментом***. У колико се у једном оку налази више пигмента, у толико је оно затвореније и приближније кестењавом типу. ***Пигменат*** овај основ је на коме почива целокупна класификација боја очију на тај начин, што су као два основна типа очију узете: ***очи без пигмента*** и ***очи са пигментом чисто кестањавим***.

Очима без пигмента називају се оне очи, у којима нема жуто-неранџасте материје; њихова је боја ***азурна*** или ***беличаста***, или средња између ових двеју боја. То је, у главноме, плаво око народа Северне Европе.

Боја очију ***чисто кестењавих***, слична је љусци плода истог имена кад је зрео и свеж, т. ј. кад је његова љуска чиста и сјајна. То је црно или угасито око Арабљана, Црнаца и јужних народа у опште. Тон ових очију јесте више или мање угасит, више или мање јасан, али је целокупан њихов изглед много више једнолик од општег изгледа очију без пигмента.

Све остале боје очију, које сачињавају $^3|_4$ очију Европљана, крећу се између ова два основна типа, и класифицирају се према боји свога пигмента, који може бити: ***жут, неранџаст и угасит***.

Важно је, да тачно буде утврђено значење сваког од ових израза.

Пигменат жут приближује се боји ***сумпорног цвета*** или ***жуте сламе***.

Пигменат неранџаст приближује се више *иловачи* но поморанџиној кори. Тачан израз био би: *неранџасто-жут.*

Боја *угаситог пигмента* подсећа на боју *природне земље*, или љуску *сувог кестена*, или најзад на боју *зрелог лешника.*

Да би се ове варијације могле у пракси лакше уочити, потребно је знати ово:

а) *жут пигменат* разликује од *неранџастог* одсуством ружичастих одсева;

б) *неранџаст* од *угаситог* једним сјајним прелазом ка црном, и

в) *кестењав* од *угаситог* бојом мање пругастом и влакнастом а више кадифеном и затворенијом.

Између очију *угаситих* и *кестењавих* варирају још две класе очију: *очи са пигментом кестењавим у виду круга* и *очи са пигментом кестењаво зеленкастим.* Код првих је сав пигменат груписан око зенице, а код других он се шири и изван круга периферије, остављајући исеке који су обојени *жуто-зеленкасто* или *беличасто затворено.*

Према изложеном, све могуће боје очију подељене су на ових **седам** класа:

1. **Очи без пигмента** (махом плаве);
3. **Очи са пигментом жутим;**
3. **Очи са пигментом неранџастим;**
4. **Очи са пигментом угаситим;**
5. **Очи са пигментом кестењавим у облику круга;**
6. **Очи са пигментом кестењаво-зеленкастим; и**
7. **Очи са пигментом потпуно кестењавим** (чисто црне).

Да би се могло одредити у коју од побројаних класа долази извесно око, мора се понаособ испитати и *боја ауреоле* и *боја периферије.*

Боја ауреоле одређује се, у главноме, према боји пеног *пигмента*, али јој се, ради веће прецизности, додаје квалификација тона, која се означује изразима: *отворена*, *средња* и *затворена.* Ова три израза, додата побројаним врстама пигмента: *жут, неранџаст, угасит* и *кестењав*, чине једну скалу од 12 ступњева, помоћу које се може изразити најосетнији прелаз једне боје очију ка другој.

Код очију које долазе у *прву класу*, описивање *ауреоле* изоставља се, а боја ока означује се само по боји пери-

ферије. Што се тиче периферије, њена је боја: *азурна* или *беличаста* или *зеленкаста* или *жуто-зеленкаста* или *неранџасто-зеленкаста* или *љубичаста* или *кестењаво-зеленкаста* или, најзад, *црна*. Свима овим квалификацијама додају се, као и код ауреоле, изрази: *отворена, средња, затворена.*

У *седмој класи* ауреола је идентична са периферијом т. ј. обе су *црне.*

Из изложеног јасно се види, *да класификација боја очију зависи искључиво од количине пигмента и каквоће његове боје.* Из ово' опет излази: *да ће очи без пигмента* бити уврштене у *прву класу;* очи са *пигментом жутим* у *другу*, са *неранџастим* у *трећу; пигменат угасит* уврштује се у класу *четврту*; класа *пета* обухвата очи са *пигментом кестењавим,* где је ауреола растављена од периферије једном кружном зоном, више или мање отворено кестењаве боје; у класу *шесту* уврстиће се *очи препокривене кестењавом материјом кроз коју се провиде жуто-зеленкасте или сивкасте бразде;* класа *седма* потпуно је *кестењава.*

Одређивање класе испитиваних очију врло је важна ствар; то је управо кључ целе класификације. Да би се предупредиле погрешке, које би могле осујетити будуће истраживање, усвојено је као правило, да се у случају сумње узимају у помоћ двоструки па и троструки бројеви као н. пр. кл. 2—3, или кл. 4—5—6. и т. д.

* * *

Приликом одређивања боје очију које је, опет понављамо, врло важно и за класификацију и за истраживање личности које су у слободи, мора се обратити пажња и на њихове *особености*, које се у пракси врло често сусрећу.

У извесим очима опажа се понекад један *исек,* обојен много затворенијом бојом но што је боја ока у опште. Према месту на коме се овај исек налази, означује се изразима: *исек у средини — на десној — левој страни десног — левог ока.*

Израз *пегав,* који се обично примењује код очију *плавих* и *кестењавих,* служи да означи извесне *пегаве мрље* у

оку. Пеге ове ни у колико не мењају квалификацију боје ока, јер оне нису ништа друго до само један особени знак.

Често пута налази се око периферије, нарочито код старијих људи, један *седефаст* круг, познат под именом *старачки* круг, који прилично отежава посматрање боје очију, нарочито у класи кестењавој, па је с тога потребно означити га прецизно.

Такође је неопходно потребно нагласити случај, кад је боја једног ока *различна* од боје другог, као и случајеве *беле навлаке, раширених зеница, ћоравости* и *стаклених очију.*

Треба још знати и то, да испитивање очију бива увек према боји левог ока, које треба да је удаљено од ока посматрачевог од прилике за 30. см.

9. Нос (сл. 43.)

Нос је орган, који највише доприноси особеном изгледу лица једне личности. Његови облици и димензије веома су разни, те је с тога и његово описивање детаљно. Посматран с профила и *en face* он нам показује.

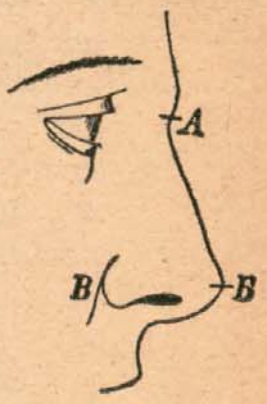

Сл. 43.

а) *Издубљеност свога корена;*
б) *Општи правац својих леђа;*
в) *Нагиб своје основе;*
г) *Своје димензије, и*
д) *Своје особености.*

а) *Корен носа.* Под кореном носа, као што смо раније поменули, разуме се попречна издубљеност, више или мање наглашена, која се налази на горњем делу носа, између очију, а испод основице чела (А).

Ступањ ове наглашености изражава се помоћу израза за димензију: *мала, средња, велика.*

б). *Леђа носа.* Леђима носа назива се линија профила, која почиње од корена и иде до краја носа (А. Б.)

Према *правцу* ове линије нос може бити:

а¹) *издубљен,* ако се она, — ова линија — одмах испод корена носа повија, а при врху уздиже (сл. 44);

б¹) *прав,* ако је она сасвим права од корена па до краја носа (сл. 45);

в¹) *испупчен,* ако је њен правац у облику испупчене линије, почев од корена па до краја носа (сл. 46), и

Сл. 44—47.

д¹) *изломљен,* ако је ова линија преломљена на два или више делова, који међу собом образују тупе углове (сл. 47).

Сваки од ових израза подобан је да буде умањен или ојачан помоћу заграђивања или подвлачења, те према томе и потпуна скала за означења леђа носа биће ова:

нос веома издубљен = *издубљен*
нос обично издубљен = издубљен
нос мало издубљен = (издубљен)
нос прав = прав
нос мало испупчен = (испупчен)
нос обично испупчен = испупчен
нос веома испупчен = *испупчен*
нос мало изломљен = (изломљен)
нос обично изломљен = изломљен и
нос веома изломљен = *изломљен.*

в.) *Нагиб основе носа.* Под основом носа разуме се линија, која прати слободну ивицу ноздрва до краја носа (Б. В. сл. 43).

Посматрана према замишљеној хоризонталној равнини која би пролазила кроз слободне крајеве ноздрва, ова линија може бити:

а¹) *уздигнута,* ако иде више хоризонталне равнине (сл. 48);

б¹) *хоризонтална,* ако се с њом поклапа (сл. 49.), и

в¹) *спуштена,* ако је испод хоризонталне равнине (сл. 50).

Ако крајње изразе појачамо или ослабимо познатим нам

путем, онда ћемо за означење нагиба основе носа имати ову скалу:

веома уздигнут = *уздигнут*
обично уздигнут = уздигнут
мало уздигнут = (уздигнут)
хоризонталан = хоризонталан
мало спуштен = (спуштен)
обично спуштен = спуштен
веома спуштен = *спуштен*

г). *Димензије носа.* Са гледишта димензија на носу треба посматрати:

а[1]) *његову висину;*
б[1]) *његову испупченост, и*
в[1]) *његову ширину.*

Сл. 48—50.

а[1]) Под *висином носа* разуме се одстојање од најдубље тачке његовог корена па до слободне ивице ноздрва (А.В. сл. 43).

б) *Испупченост — кривина — носа* јесте одстојање које раставља врх носа од тачке на којој је ноздрва за образ спојена. То је, управо рећи, испупченост ноздрве (сл. 51).

Ове две димензије посматрају се увек с профила.

в[1]) *Ширина носа* представљена је у највећем трансверсалном одстојању између његових крила (сл. 52).

Сл. 51.

Свака од ових димензија носа изражава се помоћу једног од израза за димензију: *мала, средња, велика.*

д[1]) *Особености носа* односе се поглавито на линију његових леђа, његов крај, ноздрве и корен.

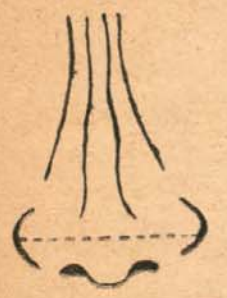
Сл. 52.

Често пута налази се на горњој површини леђа носа једна испупченост у виду маслинке, која може дати носу нарочити изглед, ако је знатно наглашена. Особеност ова означује се изразима: *леђа носа неравна.*

Изразима: *нос спљоштен, разбијен* или *сломљен*, означиће се носеви, који су таквим постали услед каквог несрећног случаја.

Ако се на крају носа налази једна мала равнина у виду троугла, означиће се то изразима: *крај носа нераван*, а ако рскавице, које образују крај носа, чине, свака за себе, по једну испупченост, — каже се да је *крај носа раздељен.*

Помињемо још: *нос повијен* у десно или у лево, *нос згуљен, шиљаст, дебео, широк, танак, бубуљичав* и т.д., за које изразе, држимо, није потребна нарочита дефиниција.

Преградом носа назива се рскавица, која дели ноздрве. Ако ова рскавица прелази доњу ивицу ноздрва и услед овога постаје видљива, каже се да је *нос са отвореном преградом.* (сл. 53).

Сл 53.

Не треба заборавити још и ноздрве *састављене, посувраћене, дебеле и танке,* које се у пракси врло често сусрећу.

И најзад:

Једна од најкарактеристичнијих особености носа, у пракси доста честа, односи се на његова леђа. Особеност ова, позната под именом *леђа носа у облику седла,* карактеристична је по седластом угнућу, које се налази између кошчаног и рскавичавог дела леђа носа (сл. 54).

Сл. 54.

10. *Ухо* (сл. 55.)

Од свију делова човечјег тела, ухо је најважнији фактор за идентификацију, захваљујући множини удубљица и узвишења из којих је састављено.

Сем овога, немогуће је срести два уха потпуно идентична, а што је најглавније, облик уха не мења се од рођења па до смрти. На супрот овоме, у обичном животу ухо врло мало привлачи нашу пажњу, а до појаве Бертилоновог система није ни улазило у обим испитивања.

Да би се ухо могло правилно испитати и описати, неопходно је потребно знати важније делове из којих је оно састављено, а то су[1]:

а). *Ивица (helix)*, која почиње од средине централног нагиба уха (А) — *ушне шкољке* — и окружује, као неки олук, две трећине уха (А. Б. В. Г. Д.).

б). *Лоб*. Онде где престаје ивица, почиње лоб. То је мекани део уха, који додирује образ својом доњом страном. (Д. Е. Ѣ.).

в). *Трагус* (козлац[2]), Под именом *трагуса*, као што смо раније поменули, разуме се мала, рскавичава и пљосната испупченост, облика троугластог, која се налази испред слушног канала (А. Ж.).

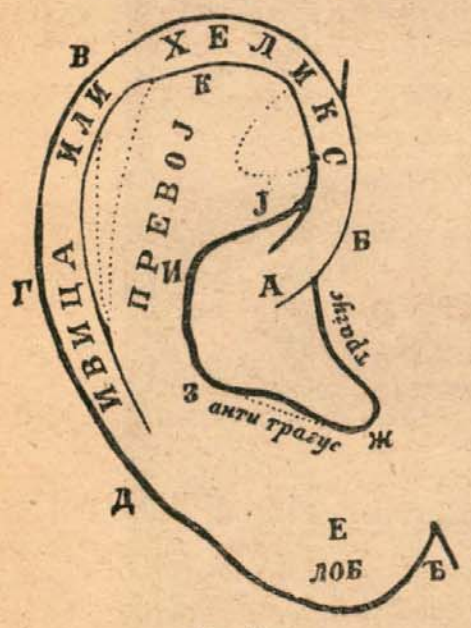

Сл. 55.

г). Преко пута од трагуса налази се једна друга испупченост, по изгледу слична првој, али са много већим индивидуалним разноликостима. Ова испупченост, која је од трагуса растављена слушним каналом, назива се *анти-трагус* (Ж. З.).

д). *Превој — увојица* — почиње од анти-трагуса и иде до ивице. На њему се разликују ова три дела: *доњи* (З. И.), *средњи* (И. Ј.) и *горњи* (Ј. К.). Овај последњи ограничен је двема јамицама: с леве стране *чункастом* (*fossete naviculaire* — пред словима В. Г.), а с десне стране опет *прстастом јамицом* (*fossete digitale* — више слова Ј.).

---

[1] У обим нашег испитивања улази само ухо у широм смислу, т. ј. „спољашње ухо“ (auris externa).

[2] За овај израз захвални смо г. Др М. Јовановићу — Батуту.

а). *Ивица* (сл. 55. и 56).

Ивица се дели на три дела који се, према својим местима, називају: *ивица почетна* (А. Б.), *горња* (Б. В.) и *спољна* (В. Г. Д.).

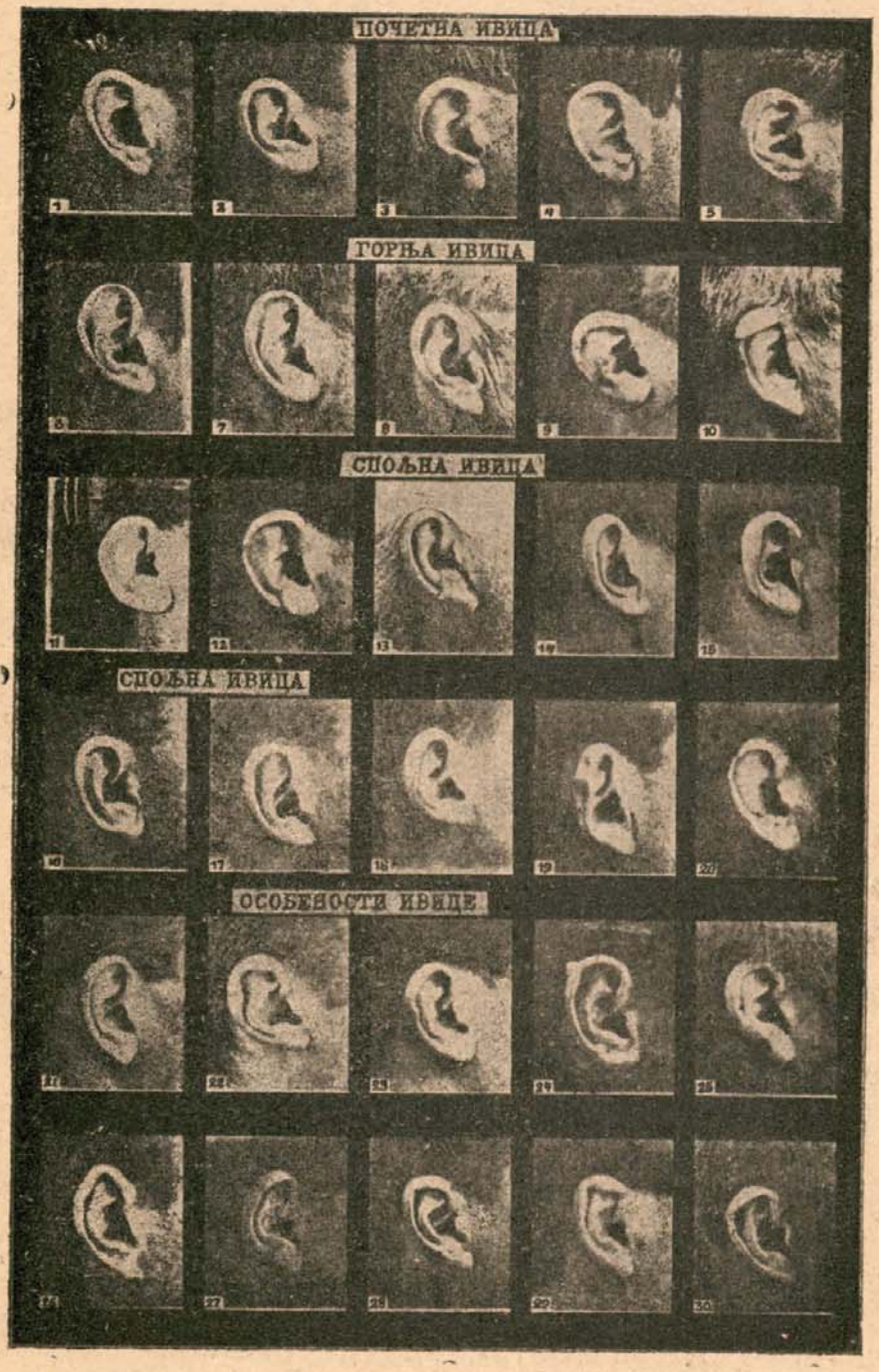

Сл. 56.

Почетна ивица посматра се само са гледишта њене дужине, према којој може бити: *мала*, *средња* и *велика*.

Ова пак дужина рачуна се према већој или мањој истакнутости ушне шкољке. Има уха, код којих ове ивице никако и нема, што се означује изразом *одсутна*, а има их и таквих, код којих је она толико велика да пролази кроз ушну шкољку и сједињује се с доњим превојем (види сл. 56 под 1, 2, 3, 4. и 5.).

Ивице: *горња и спољна* посматрају се, не са гледишта њихове дужине, већ према месјатом јастучићу из кога су састављене.

Ако овог јастучића никако нема, каже се да су ове *ивице равне — пљоснате*; ако ли пак он постоји, обе ове ивице квалификују се изразима: *мала*, *средња* и *велика* (види сл. 56 под 6, 7, 8, 9 и 10 за ивицу горњу, и под 11, 12, 13, 14. и 15., за ивицу спољну).

Спољне ивице посматрају се још и по степену свога отвора. Многе од њих, а нарочито мале и средње, повучене су толико у назад, да је *чункаста јамица* добро видљива. За ивицу у овом случају каже се да је *отворена* (сл. 56 под 16.). Ивица ће бити увршћена у *средњу*, ако је тако повијена да се чункаста јамица врло мало види (сл. 56. под 17.). И најзад, ако је ивица у толикој мери повијена да потпуно покрива ову јамицу, и додирује се с' доњим превојем, оквалификоваће се као *срасла* (сл. 56 под 18.).

Особености ивице

Тачка у којој се сједињују горња и спољна ивица појављује се понекад у виду једног малог и веома карактеристичног *рскавичавог развића*, које је први пут било запажено од славног природњака Дарвина, те је с тога и названо његовим именом — *Дарвинов знак* (сл. 56. под 21.).

Према своме облику и саставу овај знак означује се изразима:

Дарвиново проширење, ако ивица представља један затубаст оток, који се обично налази на средини спољне ивице (сл. 56. под 22.);

Дарвинова испупченост, ако је Дарвинов знак у облику тестерног зупца са широком основом (сл. 56. под 23), и

Дарвинова брадавица — округла рскавичава испупченост, знатно већа од Дарвиновог знака, и карактеристична

по белој кожи из које је састављена. У пракси се врло ретко сусреће, а обично се налази на истом месту где и Дарвинов знак. (сл. 56. под 24.).

На овом истом месту — тачци спајања горње ивице са спољном — налази се понекад један исек: *исек ивице горњо—спољне* (сл. 56. под 20.).

Доњи део *спољне* ивице може понекад бити потпуно спојен са доњим превојем: *спољна ивица спојена са превојем* (сл. 56. под 25.).

Ивица *горња*, у место да је заокругљена, може имати облик оштрог угла, у коме се случају означује: *горња ивица оштра* (сл. 56. под 26.).

Може се догодити још и то, да се *почетна ивица* сједињује са *горњом*, под углом *оштрим*, или *горња* са *спољном*, под углом *правим*, што се означује изразима: *ивица почетно-горња оштра* (сл. 56. под 27.) и *ивица горњо-спољна права* (сл. 56. под 28.).

Веома је редак, али зато и веома интересантан и карактеристичан случај, кад се и *почетна* и *спољна* ивица сједињују са *горњом* под углом *правим* (сл. 56. под 29).

Још је ређи и карактеристичнији случај, у коме се *горња ивица* сједињује са *почетном* под углом *оштрим*, а са *спољном* под углом *тупим* (сл. 56. под 30.).

Најзад биће потребно да се у извесним случајевима означи: *ивица згњечена* (сл. 56. под 19.), *смрзнута*, *изрецкана* и *одсечена*.

б). *Лоб* (сл. 57).

Лоб се посматра према своме:

а[1]). *Опсегу*;

б[1]). *Сраштењу*;

в[1]). *Облику*, и

г[1]). *Димензији*.

а[1]). Посматран са првог гледишта лоб се може сједињавати са образом у правцу *косом: лоб са опсегом косим* (1.), или у правцу *косо-троугластом: лоб са опсегом косо-троугластим* (2.), или *чисто-троугластом: лоб са опсегом троугластим* (3.).

Ако је лоб заокружен и врло мало од образа растављен — каже се да је *лоб са средњим опсегом;* ако ли је пак

он, опет заокружен, потпуно растављен од образа једним слободним простором, онда је то *лоб у облику залива* (4. и 5).

б[1]). *Срашћење лоба за образ* може бити тако да се на месту овог срашћења не опажа никаква испупченост

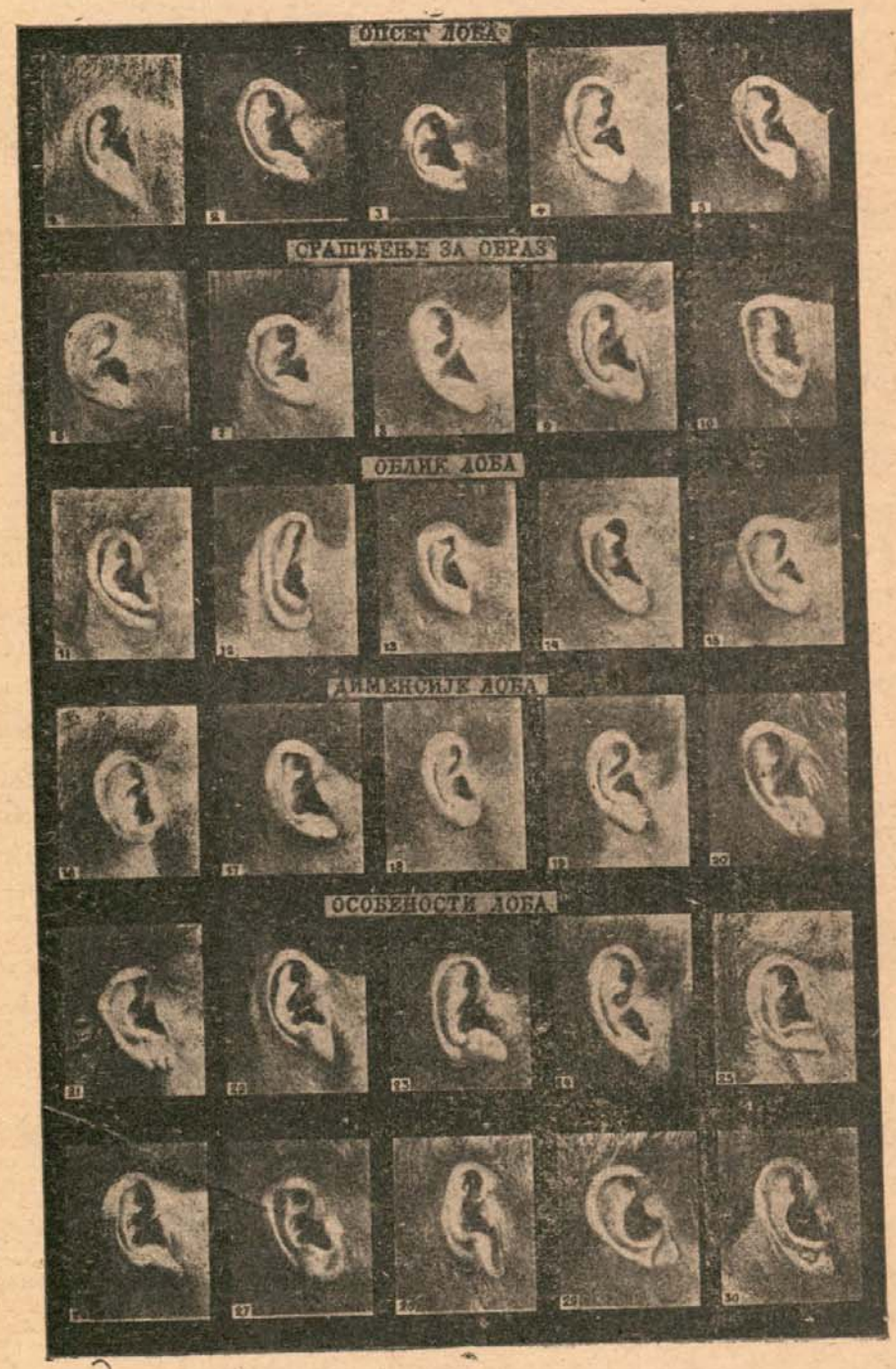

Сл. 57.

или угнутост — бразда — што ће рећи да је он потпуно сливен за образ — *лоб са потпуним срашћењем* (6. и 7.).

Ако је лоб једним делом растављен од образа, — каже се да је *лоб са средњим срашћењем* (8.), и најзад:

Лоб је растављен, ако је од образа потпуно одвојен једном кожном браздом. У колико је ова бразда већа и дубља, у толико је и лоб одвојенији од образа (9. и 10.).

в[1]). *Облик лоба* може бити *раздељен*, ако се ивица продужује кроз њега у виду једне веома наглашене бразде (11. и 12.). У овом случају чункаста јамица не свршава се, као обично, на месту где се спољна ивица граничи с лобом, већ иде преко целе површине лоба.

Ако чункаста јамица не иде даље од половине лоба — *облик је лоба средњи* (13).

И најзад:

Облик лоба је раван, ако је његова половина једнолика и без икаквих узвишености, и *испупчен*, ако цео лоб има облик *брадавице* (14. и 15.).

г[1]). *Димензија лоба* варира између врло мале и врло велике, и изражава се познатим изразима за димензију: *мала, средња* и *велика*.

Особености лоба.

Најчешће особености, које се код лоба сусрећу, састоје се у његовој *пробушености* или *расцепљености*, које проистичу услед ношења минђуша. Означују се изразима: *лоб пробушен — расцепљен* (21.).

Лобови: *шиљасти и четвртасти* такође се доста често сусрећу. Први су облика троугластог са доњим крајем веома наглашеним, а други су скоро потпуно четвртасти и веома дебели (22. и 23.).

У веома наглашеним случајевима потребно је означити и општи нагиб лоба према образу, који може бити: *косо-унутрашњи и косо-спољашњи* (24. и 25.).

Ако је горњи део лоба испао у напред, а доњи у исто доба повучен у назад, тако да је доња ивица горњег дела лоба већа од спољне ивице, — каже се да је *лоб увијен* (26.).

Понекад се на *равним лобовима* налази једна мала рупица, у виду јамице, коју треба означити изразима: *лоб са јамицом* (27.).

Ако је ова јамица знатно наглашена и издужена, тако да има облик запете — *лоб је са запетом* (28.).

Лоб са косом браздом карактеристичан је по једној бразди, која почиње од трагуса и пресеца лоб у правцу косом (29.), и најзад:

Лоб у облику острва — у пракси је веома редак и интересантан. Бразда, која пролази кроз лоб, (случај овај може се десити само код лобова раздељених) дели се на средини лоба у два крака, између којих остаје једно парче лоба. Пошто се краци поново сједињују код образа, то ово парче лоба изгледа као неко мало острво (30.)

Добро је да се зна, а према потреби и означи, још и ово:

Лоб је по правилу покривен маљама, али се понекад дешава, нарочито код одраслих људи, да ове маље прелазе у праве длаке. Особеност ова означује се изразима: *лоб длакав.*

в.) *Антитрагус* (сл. 58).

Антитрагус је правилно и потпуно описан означењем његовог:

а¹). *Нагиба*;
б¹). *Профила*;
в¹). *Увијености*, и његове
г¹). *Димензије.*

а¹). *Нагиб антитрагуса* није ништа друго до нагиб линије његовог правца, који правац може бити: *хоризонталан*, ако се ова линија поклапа са замишљеном хоризонталном равнином која би пролазила кроз почетну тачку антитрагуса (31. и 32.), *кос*, кад поменута линија образује са хоризонталном равнином угао од 45° (34. и 35.), и *средњи*, кад је правац линије у средини између ове две крајности (33).

б¹). *Профил антитрагуса*, или још боље профил његове слободне ивице, може бити: *издубљен* (36.), *правилан* (37.), *средњи* (38.) и *испупчен* (39. и 40.).

Сви ови изрази јасни су сами по себи те им с тога не дајемо нарочито објашњење.

в¹). *Увијеност антитрагуса.* Према томе да ли је слободна ивица истакнута више или мање у напред пред ушном шкољком, антитрагус може бити: *положен* (41. и 42.), *средњи* (43.) и *прав* (44. и 45.).

г¹). *Димензија антитрагуса*, цењена према величини његовог испупченог дела, може бити: *мала, средња* и *велика.*

У случају да испупчени део никако и не постоји, означиће се изразом: *одсутан* (види сл. 58. под 46, 47, 48, 49. и 50.).

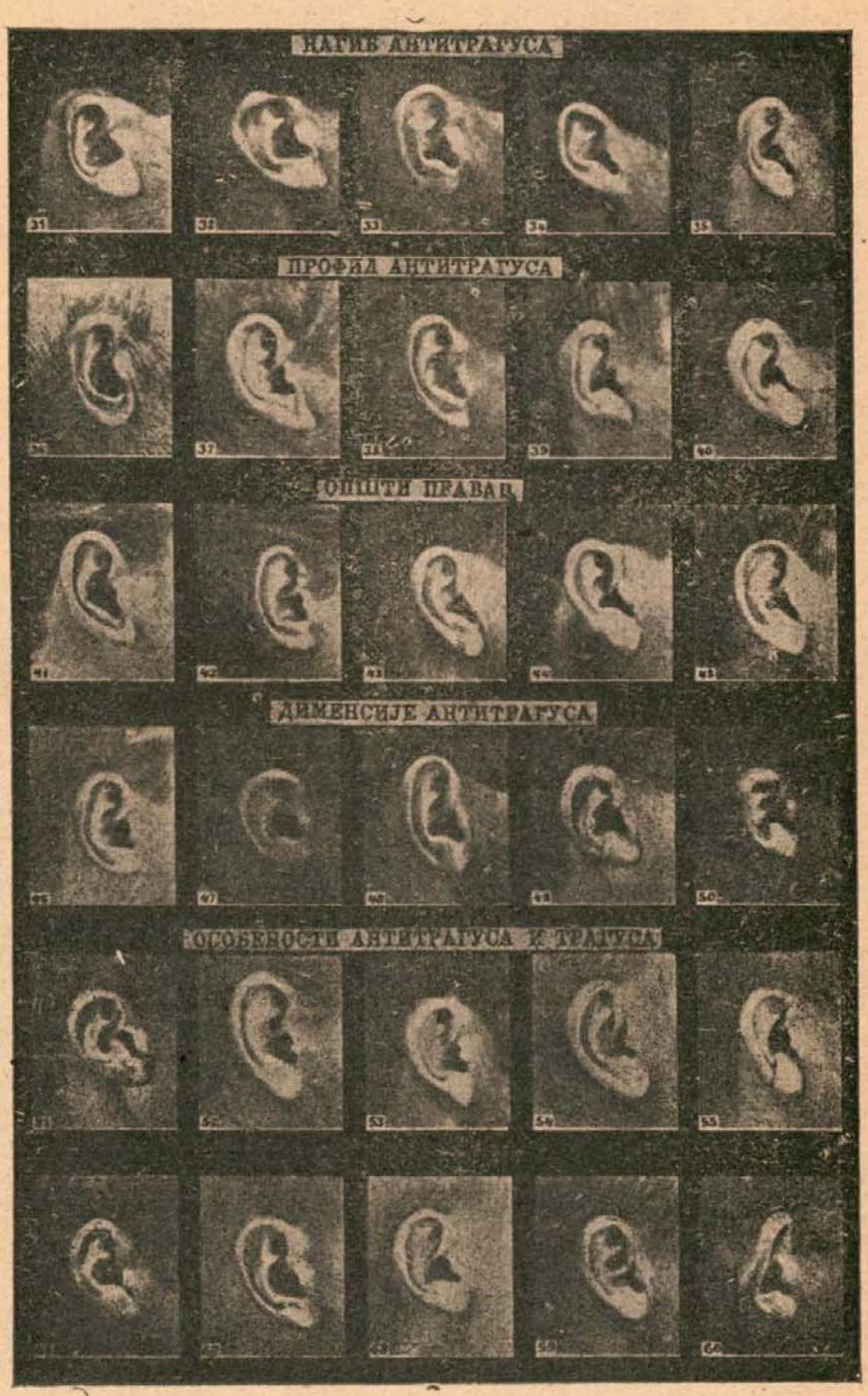

Сл. 58.

Особености антитрагуса

Антитрагус може понекад бити спојен са почетном ивицом помоћу једне бразде, која раздељује упну шкољку.

Особеност ова означује се изразима: *антитрагус спојен са ивицом* (51.).

Засеком антитрагуса назива се знатно наглашена бразда, која раставља антитрагус и лоб од спољне ивице и горњег превоја (55.).

У извесним случајевима и антитрагус и трагус покривени су длакама, што је такође потребно означити (54).

Треба тако исто означити, али само у особитим случајевима, ако је канал између трагуса и антитрагуса *веома узан* (56.).

Помињемо овом приликом и две особености *трагуса*, које се у пракси најчешће сусрећу, а то су: *трагус шиљаст* (52.) и *трагус раздељен* (53.).

д). *Превој* (сл. 59). (види 62. страну).

Као што смо већ поменули, превој се дели на три дела: *доњи, средњи* и *горњи*.

За описивање *доњег* превоја употребљује се један метални прутић, у величини од 10 см., који на једном своме крају носи четвртасто ђуле, а на другом мали држак, такође од метала (сл. 60.).

Сл. 60.

Ако овај прутић, наслоњен на унутрашњу страну антитрагуса и спољну ивицу уха, не додирује никако превој, — каже се да је превој *издубљен* (1. и 2.).

Ако ли пак прутић додирује у исто време и ивицу и превој, превој је *средњи* (3.), и најзад:

Ако прутић додирује само превој, а не може да додирне и ивицу, — превој је *испупчен* (4. и 5.).

Средњи превој посматра се са гледишта његове дужине, која може бити: *мала, средња* и *велика*.

Горњи превој, цењен према својој испупчености и дебљини, може бити: *одсутан, мали, средњи, велики и врло велики* (6. 7. 8. 9. и 10).

У последња два случаја испупченост је толико велика да прелази у ивицу.

Особености превоја

Особености превоја, које се најчешће у пракси сусрећу ове су:

Бразде састављене. Почетна ивица уха почиње увек изнад слушног канала. Дешава се код извесних ушију, да се средњи крак горњег превоја продужује у виду једне бразде до саме ове ивице — почетне бразде — тако да

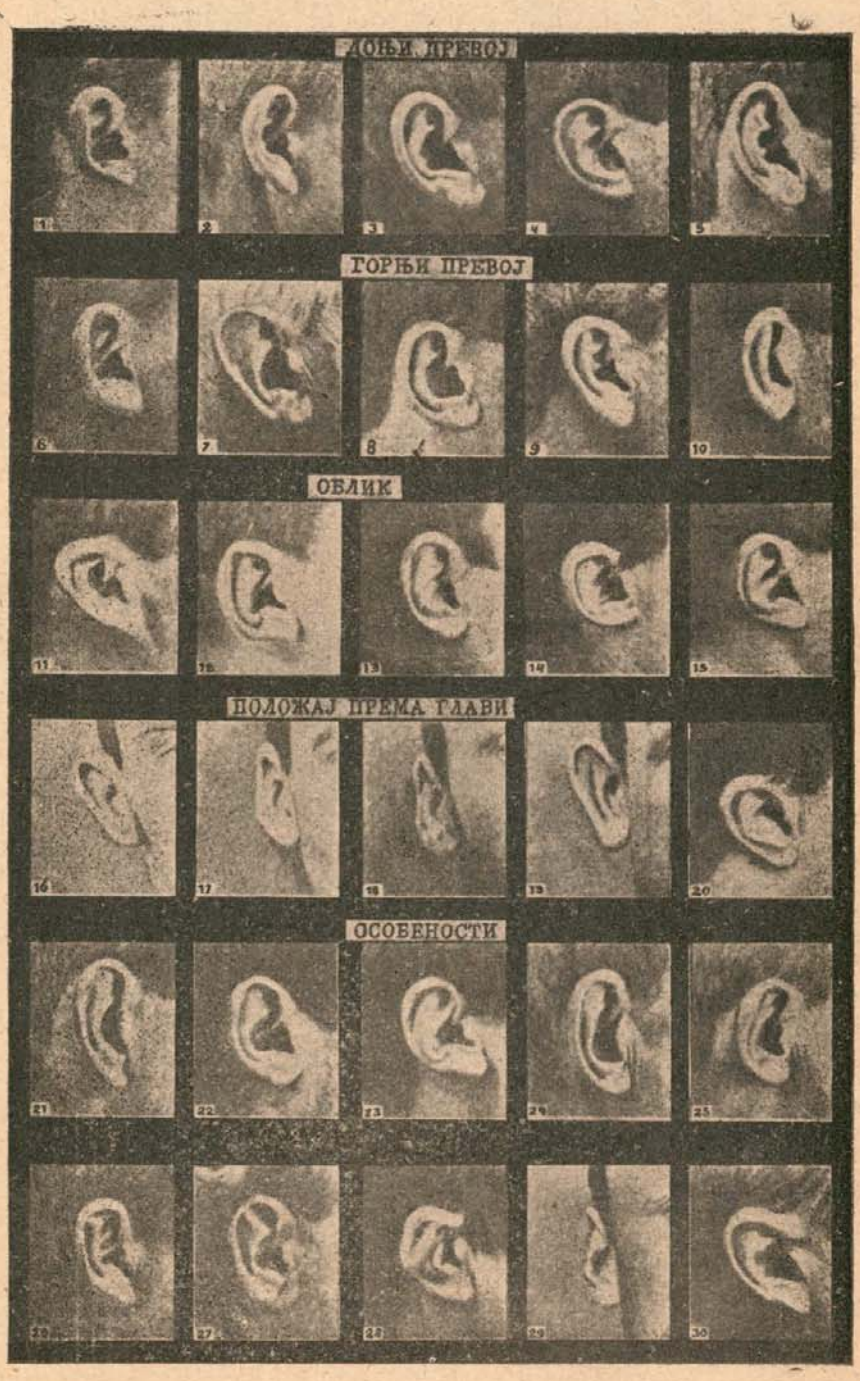

Сл. 59.

се ове две бразде састављају. Особеност ова означује се изразима: *бразде састављене* (види сл. 58. под 58).

Противно овој особености означиће се: *бразде растављене*, ако је простор, који раставља ове две бразде, доста велики (сл. 58. под 59.)

Горњи превој може се рачвати у више грана, или сједињавати са горњом ивицом. У првом случају каже се да је *двострук*, *трострук* и т. д. (59 под 26.), а у другом да је *спојен са горњом ивицом* (сл. 59 под 27).

Чункаста јамица у виду ексера. Означењу ове особености има места у оним случајевима, кад чункаста јамица прелази нагло у лоб у виду главе од ексера (сл. 58. под 57).

Горњи превој отечен. Особеност ову лако је уочити по неправилним отоцима, којима је испуњен цео горњи део уха, и који су обично патолошка последица залечених гнојница и бубуљица. (59 под 28.).

Особености ушне шкољке (сл. 59).

Најобичније особености ушне шкољке ове су:

Ушна шкољка повучена — ако је цела шкољка ограничена само на ушни канал (сл. 59. под 20.).

Ушна шкољка раздељена. Особеност ова карактеристична је по почетној ивици, која пролази кроз целу ушну шкољку и сједињује се са доњим превојем иза антитрагуса (сл. 59 под 15.).

Ушна шкољка узана. Одстојање између трагуса и превоја у овом случају веома је мало, а павиљон уха издужен (сл. 59. под 21.).

Ушна шкољка широка — ако је поменуто одстојање између трагуса и превоја врло велико (сл. 59 под 22.).

Ушна шкољка ниска — ако је одстојање између средњег превоја и антитрагуса мало (сл. 59 под 23.), и најзад:

Ушна шкољка висока — ако је ово одстојање врло велико (сл. 59. под 24.).

Општи облик уха (сл. 59).

Означење општег облика уха само је резултат већ поменутих морфолошких варијација његових саставних делова према којима оно може бити: *троугласто* (11), *правоугаоно* (12), *овално* (13), и *округло* (14).

Овални облик уха најчешћи је у пракси; троугласти и правоугаони облици обично су смешани једни с другим.

Положај уха према глави (сл. 59).

Зато што овај положај утиче знатно на целу физиономију лица, мора бити тачно означен. Само означење врши се према већој или мањој удаљености појединих делова уха од главе. Према овоме, ухо може бити удаљено од главе или само својим *горњим делом* (16.), или *средњим* (17.) или *доњим* (18.), или *потпуно*, т. ј., и горњим и доњим и средњим (19).

Ако горњи део уха додирује главу, а доњи остаје на нормалном одстојању — каже се да је *ухо прилепљено* (29).

У групи ових особености означиће се још и један редак и врло интересантан случај, у коме је општи положај уха према глави нормалан, али је павиљон, почињући од антитрагуса па до саме почетне ивице повијен у напред. Особеност ова, која проистиче услед навике извесних лица да спавају на превијеном уху, означује се изразима: *павиљон повијен* (види сл. 58. под 60).

И најзад:

Општи правац уха, независно од његовог положаја према глави, може бити: *вертикалан* и *кос*. У првом случају горњи део уха избачен је у напред, а у другом доњи (сл. 59. под 25. и 30).

11. *Усне.*

Приликом описивања усана треба понаособ посматрати.

а) *Висину горње усне* од основе носа до уста. То је висина *носно-усна*, која може бити: *веома мала* или *веома велика.*

б). *Испупченост* једне усне према другој, што се означује изразима: *горња* или *доња усна испупчена.*

в). *Ивице* — црвени део усана — који може бити више или мање наглашен, или га може и не бити. Ивица усана означује се изразима.

а¹) *горња усна веома црвена;*

б¹) *доња усна веома црвена;*

в¹) *горња усна без ивице,* и најзад

г¹) *доња усна без ивице.*

г). *Дебљину усана.* Под дебљином усана ваља разумети одстојање између њихових унутрашњих и спољашњих ивица. Ако је ово одстојање мало, усне су *танке* и *за зубе притиснене.* Противно овом, т. ј. ако је поменуто одстојање велико, — усне су *дебеле,* и

Сл. 61—62.

д). *Особености усана.* Кад доња усна не прирашћује за зубе, већ се у напред повија, означиће се то помоћу израза: *доња усна отпуштена* (сл. 62.) Ако ли је пак ово случај са горњом усном, — каже се за њу тада да је *посувраћена* (сл. 61.)

Ако је бразда, која силази од преграде носа ка горњој усни, веома наглашена, означиће се ова особеност изразима: *бразда носно-усна веома наглашена,* и најзад,

Израз: *усне распукнуте,* употребиће се за оне усне на чијој се средини налазе трајни ожиљци од ранијих рана.

12. *Уста.*

Посматрана *en face* уста нам показују:

а). *Своју димензију,* под којом ваља разумети одстојање између њихових углова (крајева). Одстојање ово може бити: *врло велико* или *врло мало.*

б). *Ступањ обичног отвора,* који допушта да разликујемо: *уста стиснута* или *отворена.*

в). *Правац — нагиб — својих углова,* према коме могу бити: *уста са уздигнутим* (сл. 64) или са *спуштеним угловима* (сл. 63). Узгред помињемо, да обе ове особености у-

Сл. 63—64.

тичу веома на општи изглед лица. Уста са уздигнутим угловима дају лицу изглед веселости, а она са спуштеним изглед жалости. Разуме се већ, да ће се ове особености означити само у оним случајевима кад су резултат сталне навике, а не простог случаја.

Општи правац уста јесте *хоризонталан*, али се понекад дешава, истина врло ретко, да је овај правац *кос* у десно или у лево. Особеност ова означиће се изразима: *уста коса у десно* или *у лево.*

Ако су уста по навици отворена, тако да се виде горњи сечњаци, означиће се ово изразима: *горњи сечњаци откривени.*

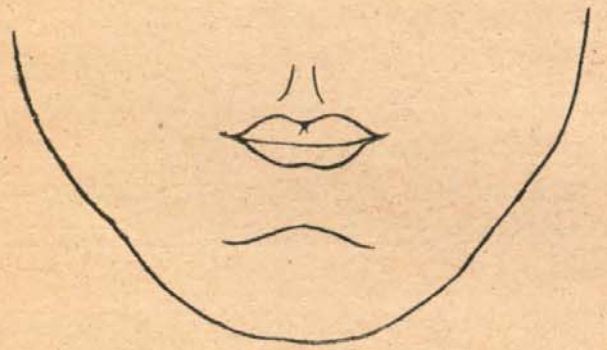

Сл. 65

Ако ли су пак уста веома мала, са угловима уздигнутнм, горњом усном мало посувраћеном а доњом црвено обојеном, тако да цела уста имају нарочити изглед, налик на срце, означиће се ово синтетичким изразима: *уста у облику срца* (сл. 65.)

Још нешто:

Приликом описивања уста треба увек означити и губитак зуба, али само предњих.

13. *Брада.*

Да би се тачно описала брада, треба је посматрати *с профила* и *en face.*

Посматрана с првог гледишта, брада нам показује:

а). *Нагиб линије свога профила*, према коме може бити *повијена* и *испупчена* (сл. 66).

б). *Свој облик*, према коме може бити: *равна, шиљата, узана* и *широка*, и

в). *Висину вертикалне линије* од уста до краја браде, која може

Сл. 66.

бити врло велика или врло мала, те отуда и брада *висока* или *ниска*.

Приликом посматрања *en face*, на бради се могу разликовати ове особености:

а). *Хоризонтална бразда* између доње усне и браде, која је у извесним случајевима веома јако наглашена, и с тога је треба означити;

б). *Кружна јамица*, која се налази на средини доњег дела браде, нарочито код шиљатих брада. Дешава се понекад, да се ова јамица, у место да образује правилну и кружну рупицу, пружа у правцу вертикалном, што се означује изразима: *јамица продужена*. Ако је ово продужење увећано у толикој мери да раздељује браду на два једнака дела, — каже се да је *брада раздељена*, и

в). *Подбрадак*, под којим се разуме дебели и меснати јастучић, одвојен од браде једном браздом, и својствен само дебелим људима.

Све ове особености треба да буду само онда означене кад су толико наглашене, да лако и на први поглед падају у очи.

Што се тиче боје длака на бради, она се означује онако исто као и боја косе.

14. *Боја лица*

Боја лица резултат је двају, један од другог потпуно независних елемената: *боје пигмента* и *боје крви*.

Као што смо већ раније казали, под *пигментом* разуме се жућкасто-наранџаста материја, којом је обојена кожа свију људи, док други елеменат — *боја крви* — зависи поглавито од количине крви која се налази у порама коже.

Означиће се, у рубрици особености, ако је боја лица *жучна*, или *веома бледа*, као год што ће се означити и случај кад боја лица стоји у вези са *етничким пореклом* (расом).

Помињемо још и то, да је црвенило у лицу резултат надмоћности крви, а бледило надмоћности пигмента.

15. *Боре лица*

Под борама лица подразумевају се преломци — *набори коже* — које, више или мање, притежава свака личност према годинама своје старости.

Са гледишта идентификације боре су важне само у случајевима кад су јако наглашене, иначе су корисно употребљене за *живе слике.* Ово и јесте разлог због којега се забрањује њихово уништавање на матрицама приликом ретуширања.

Све боре на лицу могу се, ради лакшег прегледа, поделити на ове три групе:

а). *Боре чела* или *чеоне боре;*

б). *Боре око очију* или *очне боре,* и

в). *Боре око уста* или *усне боре.*

а). *Чеоне боре.* Ове су боре *хоризонталне,* и могу се налазити: или само на средини чела, у ком се случају називају *средње чеоне боре,* или се распростиру по целом челу — *потпуне чеоне боре.* И у једном и у другом случају оне могу бити: *једноструке, двоструке, троструке* и т. д.

б) *Очне боре.* Међу овим борама разликују се:

а¹). *Међуочне боре,* које могу бити: *вертикалне* или *хоризонталне,* а при том још и *једноструке, двоструке, троструке* и т. д.

Може се десити, да се међу обрвама налази једна група бора, мале величине, које имају облик *трапеза* или *троугла,* што се означује изразима: *међуочни трапез,*

Сл. 67—69

(сл. 67) или *међуочни троугао* (сл. 68). Тако исто може се понекад срести између очију једна двострука бора, у облику *акана сирконфлекса,* који се случај означује изразима: *међуочни сирконфлекс* (сл. 69).

Сл. 70.

Најзад, корен носа може бити *хоризонтално* пресечен са једном једином бором, која се у овом случају назива *хоризонталном бором носа* (сл. 70).

б¹). *Слепоочне боре.* Ове се боре пружају од спољашњег угла ока ка слепим очима. Кад су многобројне и јако наглашене, имају често пута облик *гускине ноге.* (сл. 71). Треба само обратити пажњу да ли су ове боре по природи сталне или намерно произведене, пошто се ово последње може врло лако постићи помоћу грчења мишића.

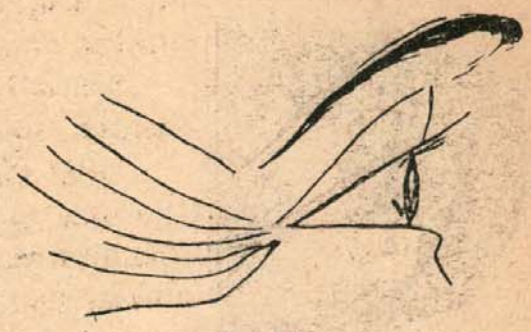

Сл. 71.

в¹). *Боре трагуса,* које иду паралелно трагусу, а удаљене су од њега од прилике за 1 см. Боре ове велике су 1—3 см. и јављају се обично после 35 год. старости; могу бити *једноструке* и *двоструке* (сл. 72).

Сл. 72.

г). *Усне боре.* Ову групу бора сачињавају:

а¹). *Боре носно-усне,* које силазе од крајева ка угловима уста;

б¹) *Јагодичне боре,* које иду преко образа, паралелно претходним, и

в¹). *Боре подбратка,* које су у већини случајева хоризонталне.

Као год и оне раније, тако и ове усне боре могу бити: *једноструке, двоструке, троструке* и т. д.

16. *Општи облик лица.*

а). *Профил.*

Ако се пажљиво посматра профил једне личности, може се на њему понекад опазити знатна испупченост основе лица, а нарочито костију горње вилице и основе носа. За лице, односно његов профил, каже се у овом случају да је *прогнат* (сл. 73).

Сл 73

Супротно прогнатисму стоји *орто-*

гнатисам, карактеристичан по томе, што је горња вилица толико унутра увучена да цео профил, изузев врха носа, има облик једне праве и вертикалне линије (сл. 74.)

Сл. 74.

Између ова два главна и основна облика профила налазе се:

а[1]). *Профил грчки* или *класични*. Профил овај карактеристичан је по носу правилном са основом хоризонталном, кореном врло мало издубљеним и нагибом чела косим. Линија овог нагиба изгледа као продужење леђне линије носа (сл. 75).

б[1]). *Профил преломљен*. Код овог профила нагиб чела је вертикалан, корен носа мали, а нос правилан са основом уздигнутом. Линија нагиба чела и линија леђа носа образују међу себом потпуно јасан *тип угао* (сл. 76.)

в[1]). *Профил паралелан*, карактеристичан по косом челу, дубоком корену носа и линијом леђа носа правом и паралелном продуженој линији нагиба чела (сл. 77.)

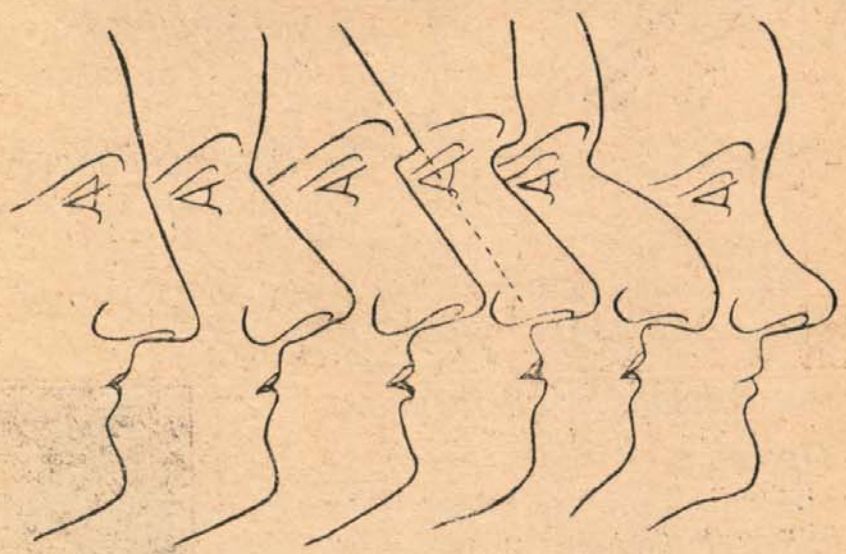

Сл. 75—80.

г[1]). *Профил угласт*. И овај профил, као и *преломљен*, карактеристичан је по јасном тупом углу, који образује линија чеоног нагиба са линијом леђа носа, али се од њега разликује дубоким кореном носа (сл. 78.)

д[1]). *Профил искривљен — крив.* Профил овај лако је познати по челу испупченом или у облику криве линије, корену носа средњем, леђима носа такође испупченим, а основи носа спуштеној (сл. 79.)

ђ[1]). *Профил таласаст,* који се одликује челом испупченим или у облику криве линије, леђима носа издубљеним, а кореном великим (сл. 80).

е[1]). *Профил у облику полумесеца.* Овај профил веома се ретко сусреће, а карактеристичан је по челу веома косом и по мало грбавом, леђима носа испупченим и брадом повученом. Целокупни профил има облик лука, чији је центар у трагусу (сл. 81.)

ж[1]). *Носни прогнатисам.* Ако је испупченост лица, која карактерише прогнатисам, ограничена само на кости

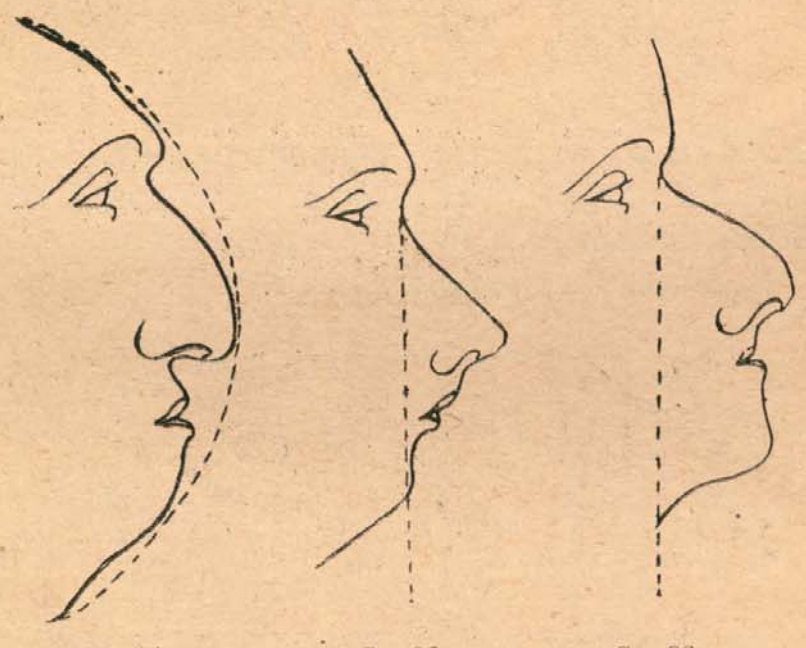

Сл. 81. Сл. 82. Сл. 83

које подржавају основу лица, профил је тада назват *носним прогнатом* (сл. 82).

Означиће се још, ако томе има места, испупченост доње вилице: *доња вилица испупчена* (сл. 83.).

Профил лобање.

На општи облик лица од великог су утицаја *димензија* и *облик лобање.*

Димензија лобање цени се према одстојању од ушних шкољки ка врху главе, које може бити мало или велико, те отуда и лобања *ниска* (сл. 84.) или *висока* (сл. 85).

Дужина главе врло *мала*, комбинована са лобањом веома *високом*, даје глави нарочити облик, који се означује синтетичким изразима: *глава у облику шубаре* (сл. 86.) Антрополози називају ове главе *акрокефалијама*.

Глава *у облику трбуха од лађе* (сл. 87). карактеристична је по челу веома угнутом и издуженом, потиљку испупченом и по висини лобање ниској.

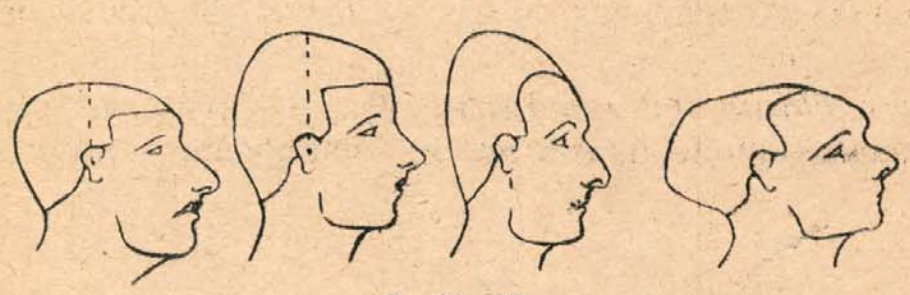

Сл 84—87.

Велика дужина главе, праћена узаном лобањом, нарочито ако се ова узаност односи на горње делове, да ће глави облик *бисага* (сл. 88.) У антропологији су ове главе познате под именом *скафокефалије*.

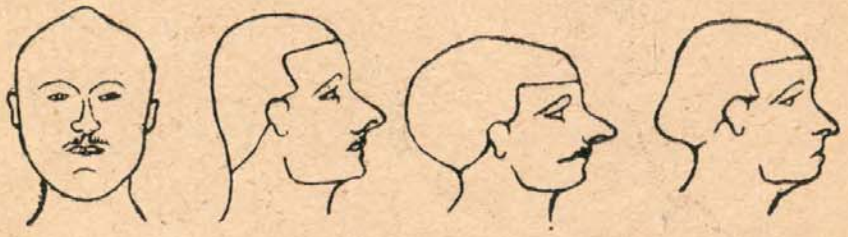

Сл 88—91.

Означиће се још, али у крајним случајевима, кад је потиљак *одвећ раван* (сл. 89)., или одвећ *испупчен* (сл. 90), као и кад се на његовом дну налази *меснати оток у виду грбе* (сл. 91.)

б). *En face*:

Општи облик лица, посматран *en face*, зависи од односа у ком стоје његова висина са његовом ширином.

Висина лица резултат је *висине чела*, *носа* и *браде*, док *ширина* зависи од димензија *слепих очију*, *јагодица* и *вилица*.

Лице узано, са вилицама одвећ широким, имаће *облик пирамиде* или *крушке* (сл. 92.)

Сл. 92.

Сл. 93.

Сл. 94.

Вилице стешњене, праћене одвећ широким челом, производе лице *у облику чигре* (сл. 93).

Раширене јагодице, са челом и вилицама тесним, производе лице *у облику ромба* (сл. 94).

Сл. 95.

Сл. 96.

Сл. 97.

Поред овога, лице још може бити: *четвртасто* (сл. 95), *округло* (сл. 96), *правоугаоно* (сл. 97), *дуго* (сл. 98) и најзад с вилицама *раздаљеним* (сл. 99) и *стешњеним* (сл. 100).

Сл. 98.

Сл. 99.

Сл. 100.

Означиће се још, више узгред, пуноћа или мршавост лица помоћу израза: *лице пуно* или *суво*.

Асиметрија лица.

Код нормалног лица, очи, делови уха и углови уста налазе се у једној истој хоризонталној равнини. Али има

лица, код којих је једна половина (у смислу вертикалном) много већа од друге, услед чега очи, уши и углови уста нису у правцу хоризонталном, већ у правцу косом. Овакво лице познато је под именом *асиметричног лица* (сл. 101). Према правцу косе линије, асиметричност може бити на *десној* или *левој страни*.

Сл. 101.

Општа обавештења.

а. *Врат.*

Врат се посматра са гледишта његових *вертикалних* и *хоризонталних димензија*.

Посматран са првог гледишта, врат може бити: *дугачак* или *кратак*, док се приликом посматрања с другог гледишта разликује: *врат танак* или *дебео*.

Означиће се још, у рубрици особености, испупченост гркљана и гуше, ако томе има места.

б. *Рамена.*

Приликом описивања рамена треба понаособ посматрати:

а¹) *њихову ширину*, и

б¹) *њихов правац — нагиб.*

Ширина рамена означује се помоћу једног од израза за димензију: *мала*, *средња* и *велика*, а што се тиче правца он може бити: *хоризонталан* или *кос*.

За посматрање личности с леђа, врло је важан правац рамена у вези са димензијом врата, нарочито ако су и једни и други изузетни.

в. *Пâс.*

Пâс се посматра са гледишта његове димензије, која може бити: *мала*, *средња* и *велика*.

г. *Начин хода.*

Начин хода посматра се са гледишта:

а¹) *Корачаја* или *хода у ужем смислу*, и

б¹) *Гестикулације*,

а¹) *Ход.* И ако је тешко описати прецизно ход појединиих личности, јер он најмање излази из оквира обичности, ипак је Бертилон успео, да у неколико израза скупи најобичније врсте хода под које се, бар приближно, могу увући и све остале многобројне варијације. Тако, по њему ход може бити: *успорен* или *брз*, са *малим* или са *великим корацима*, *тромим* или *лаким*; затим *чврст* и *одмерен*, и противно овом: *несигуран* и *разломљен*.

Као нарочити — особени ход — треба увек означити, *ход гегав*.

б¹) *Гестикулација* је вољни или инстиктивни покрет који дајемо нашем телу, а нарочито нашим рукама, или нашој глави, да би њиме нагласили израз наших мисли. Две крајности ове врсте, које увек треба означити, јесу: *обилна гестикулација* и *потпуно одсуство гестикулације*.

По тврђењу Бертилоновом, свака народност, свака класа друштвена, тако рећи свака професија притежава нарочиту, само њој својствену гестикулацију, само што се ово, вели Бертилон, не може увидети, ако се не обрати пажња.

д. *Глас и говор.*

Глас је најразличнији, али у исто доба и најпоузданији индивидуални знак. Познато је из обичног живота, да ми наше сроднике и пријатеље, па и све остале личности с којима смо чешће у додиру, познајемо веома лако и сигурно по њиховом гласу. На жалост, начин означавања гласа, са изузетком фонографа, врло је тежак и ограничен свега на неколико израза: *дубок*, *танак*, *дебео*, *оштар*, *крештећи*, *мушки* (код жена) и *женски* (код људи). Изрази ови, правилно употребљени, много могу да користе.

Што се тиче говора он је, као што се зна, резултат веће или мање савршености органа за артикулацију. Главни његови недостаци, које свагда треба означити, јесу:

а¹) *Изговарање* слова *ч* и *с* као *ћ* и *ш*, и обратно;

б¹) *Муцање*, које се састоји у устезању приликом почетка изговарања једне речи и доцнијем понављању извесних слогова, и

в¹) *Врскање*, код кога се слово *р* изговара из грклана — помоћу ресице — у место да је изговорено покретом језика према непцима.

Ђ. *Држање тела.*

Означује се у овој рубрици какав је у опште положај тела једне личности, а он може бити: *чврст*, *прав*, *погрбљен*, и т. д. За тим ће се, као особености, означити: *леђа округла*, *ноге искривљене*, *глава у напред или у назад забачена* и т. д.

е. *Општи утисци.*

Под „*општим утисцима*“ ваља разумети осећај, више или мање инстиктиван, који у нама производи једна личност на први поглед и после првог говора.

Ови различни утисци изражавају се општим изразима: *изглед лопова*, *коцкара*, *убице*, *радника*, *трговца* и т.д.

III. *Опис помоћу особених знакова*

Употреба особених знакова у описима за пасоше, у војничким и служитељским исправама, допуштењима за лов и т.д. позната је из најстаријих времена, само што им је обраћана врло мала, или готово никаква пажња — обично једна линија испуњена речима: *нема* или *ништа*.

Опис по Бертилоновом систему садржи за особене знаке око 30 линија, од којих бар 5—6 морају бити испуњене са највећом тачношћу.

Пре него што бисмо говорили о овом опису неопходно је потребно да се упознамо са неколико анатомских израза, који служе као основа описивању особених знакова.

Ма који део човечјег тела посматрали, на њему се могу разликовати ове четири стране: *антеријорна* (предња), *постеријорна* (задња) и две *бочне*.

За труп човечји н. пр. страна *антеријорна* биће груди, страна *постеријорна* леђа, а *бочне* стране представљаће слабине.

За руке и ноге бочне стране разликују се на *интерне* (унутрашње) и *екстерне* (спољашње), према томе да ли су окренуте индивиду-и или у поље.

Претпоставимо, да предмет који се описује заузима положај сличан оном, који заузима приликом мерења стаса, т. ј. руке су отпуштене дуж тела, мали прст је на ивици панталона, а шаке су у напред окренуте и у паралелној равнини са грудима.

У овом положају, превој лакта, шаке и стране прстију супротне ноктима чине страну *антеријорну*, док лакат, леђа руку и прстију припадају страни *постеријорној*. Страна *интерна* протеже се од пазуха до малог прста, а страна *екстерна* од рамена до палца.

По овом истом принципу разликују се и стране прстију. Тако за кажипрст, страна *антеријорна* јесте она која је супротна нокту, а страна *постеријорна* она њој супротна. Страна која додирује палац јесте *екстерна*, а она која додирује средњи прст, *интерна*.

Ако се један описни знак налази тачно између две стране, треба га означити средином која сједињује оба израза једном цртицом, почивком (—) н. пр. страна *антеро-екстерна*, *екстеро-постеријорна* и т.д.

Приликом избора знакова за описивање, најважније је изабрати међу њима оне који су *стални* и *непромењиви*, а сваки од њих треба да буде описан према:

а) *Природи*;
б) *Облику*;
в) *Димензији*;
г) *Правцу*, и
д) *Месту*.

а) *Природа*

Један особени знак може произлазити од *посекотине*, *ватре*, *оружја у опште*, *удара*, *убода*, *чира* или се најзад може састојати из *младежа* и *брадавице*. Ма какав да је особени знак који се описује, на картону треба тачно означити његову природу, пазећи при том на истинитост објашњења које дотична индивидуа даје о пореклу својих особених знакова.

Нарочито треба брижљиво означити и описати *брадавице* и *младеже* (зрна лепоте). Број њихов код неких индивиду-а толики је, да превазилази границе могућег описивања на картону. У том случају треба изабрати и описати најважније међу њима, а остале само бројно означити. Тако исто треба означити, и то увек, да ли су брадавице с длакама или без ових.

Не мању, а можда и већу пажњу треба поклонити особеним знацима, који произлазе услед тетовирања, које се датира из најстаријих времена, и које није особина само злочинаца већ и читавих редова друштвених.

Ма колико да се могу изменити ови тетовирани знаци, па у неколико и уништити, ипак они служе као веома важан фактор за идентификацију, нарочито пак кад су допуњени осталим особеним знацима. Ради овога, преко је потребно, да сваки тетовиран знак буде најтачније измерен и описан, а ако је састављен из каквих слова или речи, онда и преписан.

Помињемо још, да се у пракси најчешће срећу ови тетовирани знаци: *ленгер, ленгер са ужетом, срце* (обично прободено), *мач, круна, крст, нага жена, дете у повоју, велике историјске личности, догађаји* и т.д.[1])

Делови тела пак, на којима се обично налази највећи број тетовираних знакова, јесу *руке, груди, бутине, дебело месо и трбух.*

У случају сумње о значењу једног тетовираног знака, треба тражити објашњење од личности која га притежава.

Ако је извесан тетовиран знак сасвим избрисан, што може бити само у том случају кад је на дотичном делу тела скинута кожа, познаће се то по заосталим траговима, који су у многоме слични траговима од изгоретине, и чији облик показује, више или мање, првобитни нацрт.

б) *Облик особеног знака*

Најчешћи облици, у којима се појављују особени знаци, јесу линије, које могу бити: *праве, криве* и *изломљене.* После њих, у пракси се најчешће сусрећу особени знаци у облику *стреле, копче, крста* и слова: x, y, z и т.д.

---

[1]) У свом делу: *Les Tatouages,* (Paris, 1881) познати лијонски професор *Лакасањ* класифицира све тетовиране знаке у ових седам класа: *патриотске и верске, професијоналне, љубавне, фанастичке и историјске, милитарне, фигуративне* и најзад оне који су састављени из *написа.* Највише их има фанастичких и историјских, а најмање патриотских и верских. По мишљењу *Лакасањевом* и *Ломброзовом,* узрок тетовирању лежи у *религији, доколици, сујети, урођеним склоностима, племенитим осећајима, љубавним страстима и атавизму.* Овај последњи, по Ломброзу, главни је узрок тетовирању. Најзад, Ломброзо тврди, да су тетовирани знаци најпоузданије средство за разлику између злочинаца и душевно оболелих, пошто их ови последњи никад не употребљују. Тетовирани знаци који се понекад и код њих сусрећу, датирају се увек пре обољења.

Изрази: *овалан*, *дугуљаст*, *кружни*, *полукружни* и *троугласт*, употребљују се за означење особених знакова који нису линеарног облика.

За знаке криве: *кружне* и *полукружне* потребно је, приликом њиховог описивања, означити и облик издубљености или испупчености. Кад је индивиду-а у већ поменутом положају војника без оружја (анатомском), онда ће знак у облику $\vee$ бити означен са издубљеношћу на горе, а ако је овај знак обратно положен $\wedge$, — са издубљеношћу на доле.

в) *Димензија*

Јединица мере за особене знаке, као год и за копчане делове, јесте 1 см. За оне знаке, чија је дужина мања од 1 см., употребљују се милиметри али не као засебне јединице, већ као делови од сантиметра. Н. пр. *белега у облику праве линије, дужине 0·2 сантиметра.*

Ако је особени знак облика *кружног*, мери се само његов полупречник, а ако је *полукружан* и *овалан*, онда и пречник и полупречник. У овом последњем случају, цифре димензије растављене су једном косом линијом, н. пр. белега овална $4/_{0\cdot3}$ см. Цифре ове означују белегу чија је дужина 4 см., а ширина 3 мм.

Особени знак, означен само једном цифром димензије, облика је линеарног т. ј. без ширине.

г) *Правац*

Правац једног особеног знака може бити: *вертикалан*, *хоризонталан* и *кос*.

Излази већ само по себи, да не треба означавати правац знакова у виду *тачака*, *кругова*, *младежа* и овима подобно.

У случајевима сумње, т. ј. кад један особени знак није ни вертикалан ни хоризонталан ни кос, треба се помоћи изразима *готово* или *скоро*, н. пр. *готово вертикалан*, *скоро хоризонталан*, и т. д.

Кад се описују особени знаци облика косог, треба обратити пажњу на њихов правац према једној од већ поменуте четири стране човечјег тела.

д) *Место*

Место особених знакова утврђује се према важнијим деловима тела, а изражава се једним од ових предлога: *на*, *изнад*, *испод*, у *средини* и *кроз*.

Делови тела, према којима се локализују особени знаци, ови су:

а[1]) *за лице:*
чеони синуси;
обрве са својим деловима (глава, средина и репови);
углови очију (унутрашњи и спољашњи);
корен носа;
јагодице;
ноздрве (десна и лева);
трагус и лоб;
вилице;
углови уста (унутрашњи и спољашњи);
брада, и
грло.

б[1]) *за руке:*
ручје (карп);
доручје (метакарп);
длан;
зглобови прстију и
фаланге (растојање између два зглоба једног прста).

в[1]) *за груди:*
грудне кости;
сисе;
пупак, и
медијана (замишљена линија која дели тело на две равне половине).

г[1]) *за леђа:*
седми кичмени обртањ, и
кичма.

Огромна важност, која се придаје особеним знацима за утврђење неоспорног идентитета, захтева да они, ради лакшег прегледа и потпуније тачности, буду описивани извесним редом, и сређени по извесној методи. Ради овога, картон у који се они уписују подељен је у 6 разних рубрика, од којих свака служи за бележење особених знакова на извесним деловима тела. Другим речима: сваком

делу човечјег тела, односно његовим особеним знацима, одговара нарочита рубрика на картону. Тако се у линије, које су на картону означене под бр. **I** уписују особени знаци *леве руке*, у линији под бр. **II** особени знаци *десне руке*, у оне под бр. **III** особени знаци *лица* и *врата*, под бр. **IV** особени знаци *груди*, под бр. **V** особени знаци *леђа*, и најзад под бр. **VI** особени знаци ногу.

Ово је у исто доба и ред којим се особени знаци узимају да би се избегла пометња, и кога ћемо се ми придржавати у нашем даљем излагању.

1 и 2. **Руке.**

Анатомија учи, да се рука дели на ова четири главна дела: *раме*, *мишицу*, *долактицу* и *шаку*.

Сваки од ових делова, као и делови шаке: *ручје*, *доручје*, *длан*, и *прсти* служе као полазне тачке за локализовање особених знакова.

Начин по коме ово бива, најбоље се може видети из ово неколико примера:

а) *белега у облику изломљене линије, величине 9/05 см. правца вертикалног, на левој мишици, за 2 см. више лакта, а на страни антеријорној;*

б) *белега полукружна, са издубљеношћу на доле, величине 7 см., правца хоризонталног, на левом рамену, страни екстеријорној;*

в) *брадавица у величини кукурузног зрна, на десној мишици, за 3 см. изнад лакта, страни постеријорној.*[1])

Ови примери односе се на особене знаке који се налазе на мишици и рамену, и чије се место утврђује према лакту и рамену.

Да видимо сада како се описују и локализују особени знаци на долактици. Она је, као што вели анатомија, ограничена с горње стране рамењачом, а с доње ручјем, према којима се, у исто доба, и локализују њени особени знаци, што се види из ових примера:

а) *белега полукружна, са издубљеношћу на горе, величина 5·03 см., правца косо-спољашњег, за 3 см. више левог ручја, а на страни антеријорној;*

---

[1]) За описивање особених знакова употребљује се нарочито — скраћено — писање, о коме ће мало доцније бити говора.

б) *белега у облику косе линије, величине 3 см. правца косо-унутрашњег, за 4 см. испод левог лакта, а на страни постериорној;*

в) *брадавица длакава, у величини пшеничног зрна, на средини долактице, страни екстерној.*

Казали смо већ, да се на шаци разликују: *леђа, длан,* и *прсти.* Сваки прст, изузев палца, састоји се из три дела — фаланге (коленце) — које су једна с другом спојене зглобовима. Ради згодније и лакше употребе, ове фаланге, као и зглобови, називају се редним бројевима који им одговарају, почев од доручја.

Палац има само два зглоба и две фаланге. Део руке, који га сједињује за шаку, назван је у описној пракси *базом — основом палца.*

Простор између прстију означује се изразима: *између палца* и *кажиприста,* између *кажиприста и средњег прста, између средњег и домалог,* и т.д.

Да поменемо још и неколико особености, које се веома често сусрећу приликом узимања особених знакова прстију.

Тако, на постеријорној страни између палца и кажиприста, сусрећу се понекад знаци тетовирања у облику *лентера, срца* или почетних слова од имена. Пошто ови знаци имају велику описну вредност, јер су на месту са кога лако падају у очи, то их треба најбрижљивије и најтачније описати.

Сами прсти могу бити пак одсечени на ма коме зглобу, а често пута, нарочито после пришта, последња фаланга изгледа као засечена. Каже се, у овом случају, да је дотични прст *засечен* или *скраћен* на 1., 2. или 3. зглобу или фаланзи.

Исто тако мора се означити и случај кад је почетак нокта *препокривен* или *повијен,* као и случај кад је нокат *одебљан, пругаст,* или га најзад никако и нема, што се врло често наилази у пракси.

Зглобови прстију, као и сви зглобови у опште, могу бити *укочени,* било од чести или потпуно. У првом случају покрет је неправилан, а у другом сасвим немогућ. У овом последњем случају треба тачно означити: да ли су делови срасли у правој линији, или под углом, било правим или тупим.

3. **Лице и врат** (сл. 102)

Раније смо већ казали, према којим деловима тела треба локализовати особене знаке лица и врата. Овде помињемо да су особени знаци лица не само најважнији, већ и најмногобројнији сразмерно знацима на осталим деловима тела. Ово с тога, што је лице, почев од рођења па до смрти, увек изложено спољним утицајима, док су готово сви остали делови тела заштићени од њих одећом.

Приликом узимања ових особених знакова, треба отпочети са челом и завршити са подбратком. Тим редом иду и примери, које овде наводимо:

а) *белега у облику праве линије, величине 2 см., правца хоризонталног, за 3 см., изнад средине леве обрве (1);*

б) *белега у облику праве линије, величине 1·02 см., правца косог, за 1 см. изнад корена носа (2);*

в) *белега у облику праве линије, величине 2 см., правца скоро хоризонталног, на средини десне обрве (3);*

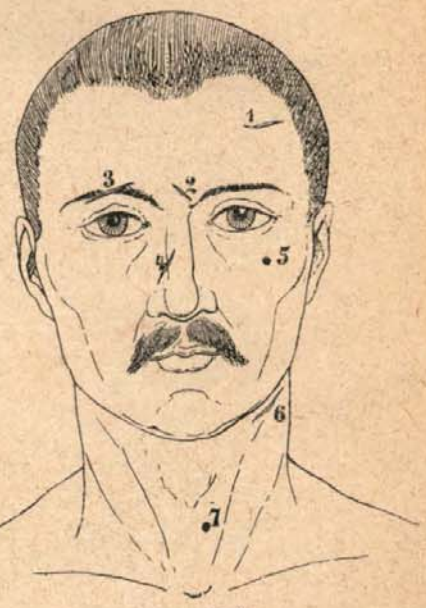

Сл. 102.

г) *белега у облику праве линије, величине 1·07 см., правца косо спољашњег, на десној страни носа, а за 2 см. испод његовог корена (4);*

д) *брадавица у величини просног зрна, за 2 см. испод спољњег угла левог ока (5);*

ђ) *белега од скрофула, величине 4 см., правца косо — унутрашњег, за 6 см. више и у лево од грла, а испод леве вилице (6), и*

е) *брадавица длакава, у величини кукурузног зрна, за 1·05 см. испод грла (7).*

Узгред напомињемо, да је грло једини део тела који служи за локализовање особених знакова антеријорној страни врата.

4. **Прса** (сл. 103).

Описивање особених знакова антеријорне стране трупа или прсију, бива по већ изложеним принципима, а њихово

локализовање врши се према *грудној кости, кључњачама, сисама, пупку* и *медијани*. Ниже изложени примери показаће нам, како се и ови знаци, као и знаци лица, могу тачно описати:

а) *брадавица облика и величине пшеничног зрна, за 6 см. испод грла и за 3 см. у лево од медијане (1);*

б) *белега од оперисања, величине 2·5|0·3 см., правца вертикалног, за 3 см. испод грла, на самој медијани (2);*

в) *белега у облику праве линије, величине 6|1·5 см., правца косо — унутрашњег, за 4 см. у десно од медијане, а на десној кључњачи (3);*

г) *белега у облику праве линије, величине 5·5 см., правца косо — спољашњег, за 3 см. више леве сисе и за 2 см. у лево од медијане (4);*

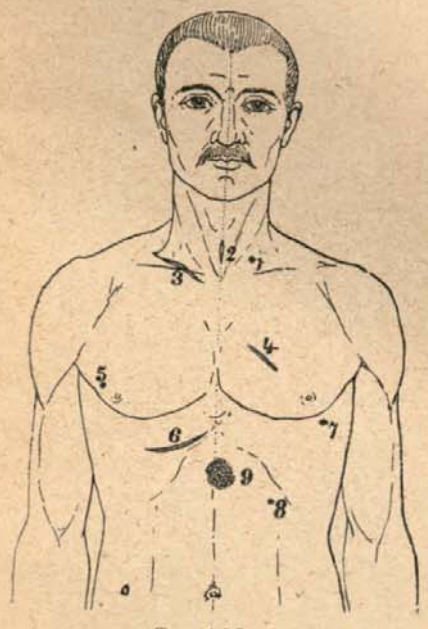

Сл. 103.

д) *брадавица длакава за 2 см. испод и у десно од десне сисе (5);*

ђ) *белега полукружна, са издубљеношћу на горе, величине 8|0·2 см., правца скоро хоризонталног, за 9 см. више пупка и за 2 см. у десно од медијане (6);*

е) *брадавица у величини просног зрна за 3 см. испод леве сисе (7);*

ж) *белега у облику тачке за 10 см. испод леве сисе и за 6 см. у лево од медијане (8);*

з) *белега од изгоретине, округла, величине 3 см., на самој медијани, за 9 см. више пупка (9),* и т. д.

5. **Леђа.** (сл. 104).

На постеријорном делу тела медијана је замењена кичмом, која са седмим кичменим обртњем служи као полазна тачка за локализовање особених знакова на овом делу тела. Седми кичмени обртањ налази се испод врата, а изнад линије плећа. Код личности мршавих мало је испупчен и с тога лако уочљив, док је код пуних личности изједначен са осталим обртњима.

Примери:

а.) *белега од чира, у облику крста, за 3 см. изнад седмог кичменог обртња и за 2·5 см. лево од кичме (1);*

б.) *белега у облику праве линије, величине 3 см., правца косо — унутрашњег, за 1 см. изнад и у десно од седмог кичменог обртња (2);*

в.) *белега полукружна, са издубљеношћу на доле, за 7 см. у лево од седмог кичменог обртња (3);*

г.) *младеж у величини просног зрна за 3 см. испод седмог кичменог обртња и за 2 см. у десно од кичме (4);*

д.) *белега полукружна, са издубљеношћу на горе, величине 5 см., правца косо — спољашњег, за 12 см. испод седмог кичменог обртња и за 9 см. у десно од кичме (5);*

ђ.) *белега у облику праве линије, величине 3|0·2 см., правца косо — спољашњег, за 24 см. испод седмог кичменог обртња и за 6 см. у лево од кичме (6)* и т. д.

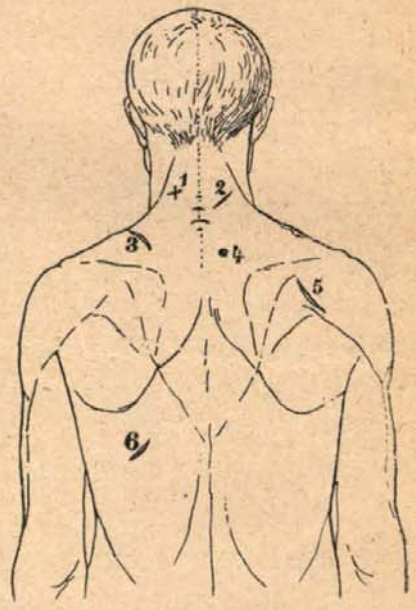

Сл. 104.

6. Ноге.

Веома је ретко да се морају узимати особени знаци и са доњих делова човечјег тела, јер док на њих дође ред, испуњен је готово цео картон. У осталом, њихово описивање и локализовање бива у свему по већ изложеним принципима.

Скраћено писање особених знакова.

Да би се, у одређеним рубрикама на картону, могли уписати сви особени знаци једне личности, као и да би се то што брже учинило, Бертилон је установио нарочито скраћено писање — *антропометријску стенографију*. Оно се састоји у скраћивању појединих речи, било помоћу њихових почетних или средњих писмена, било помоћу нарочитих, конвенционалних знакова.

Посведневна употреба овог скраћеног писања и читања утиче у толикој мери на личности, које се њиме служе, да

га оне доцније радо претпостављају обичном читању и писању.

Примера ради изнећемо и објаснићемо овде неколико скраћених израза, које се најчешће сусрећу у пракси, а међутим су интернационалног карактера.

Тако реч *изнад* представљена је помоћу једне хоризонталне линије, дужине од прилике 3 мм. и повучена с лева у десно, која на свом десном крају има један мали полукруг са отвором у десно: ___C

Реч *испод*, чије је значење супротно значењу претходног израза, замењена је такође једном хоризонталном цртицом и полукругом, само што је њен полукруг испод хоринзонталне линије, опет са отвором у десно: ‾‾C

Четири стране тела: *антеријорна*, *постеријорна*, *ексеријорна и интеријорна*, представљене су почетним грчким писмима ових истих речи: *α*, *π*, *ε*, *ι*.

Изрази: *лево* и *десно*, који се тако често употребљују, замењени су: први помоћу зника ⅋ а други знаком ⅋

Особени знаци у облику угла и троугла, представљени су нацртима дотичних фигура у минијатури: ∢ и △, док се за изражавање односа *већег* или *мањег*, употребљују они исти знаци који и у аритметици: > и <. Тако исто употребљени су аритметички знаци и за означење паралелног правца двају особених знакова: ═

Ако побројане примере са сл. 102. испишемо скраћеним знацима добићемо ова означења:

а.) *блг. п. л. 2. см., х. за 3. см.* ___C *ср.* ⅋ *обр. (1).*

б.) *блг. п. л. 1|0·2 см. к. за 1 см.* ___C *кор. носа (2);*

в.) *блг. п. л. 2. см. (х). на ср.* ⅋ *обр. (3);*

г.) *блг. п. л. 1·07 см. к. е. на* ⅋ *стр. носа (4);*

д.) *бр. в. просно зрно, за 2 см.* ‾‾C *е* ∢ ⅋ *о. (5.);*

ђ.) *блг. скроф. 4. см. к. ι. за 6 см.* ___C *и* ⅋ *од гр. а* ‾‾C ⅋ *вл. (6);*

ђ.) *бр. длакава, в. кукурузно зрно за 1·5 см.* ‾‾C *гр. (7).*

Као што се види из ово неколико примера, скраћено писање веома је просто и лако, а с обзиром на мали простор картона, одређен за уписивање особених знакова, и врло корисно.

Знаци који се у Антропометријско-Полицијском Одељењу употребљују за описивање личности, а нарочито за описивање особених знакова ови су:

Ампутиран · · · · · ·	амп.
Антерјиорна—предња стр. · · · · · · ·	∝
Белега · · · · · · · ·	блг.
Белега у облику криве линије са издубљеношћу на горе · ·	⌣
Белега у облику криве линије са издубљеношћу на доле · ·	⌢
Белега у облику криве линије са издубљеношћу унапред · ·	∝
Белега у облику криве линије са издубљеношћу у поље (од медијане) · · · · · ·	⌣
Белега у облику криве линије са издубљеношћу унутра (ка медијани) · · · ·	⌣
Белега у облику криве линије са издубљеношћу ка задној, постериорној страни.	⌣
Богињав-а-о · · · · ·	бг.
Брада · · · · · · · ·	бд.
Брадавица · · · · · ·	бр.
Бутина · · · · · · ·	бт.
Велики-а-о · · · · · ·	в.
Већи · · · · · · · ·	>
Вилица · · · · · · ·	вл.
Глава · · · · · · · ·	гл.
Горња — супериорна страна · · · · · · ·	⌣
Грло · · · · · · · · ·	гр.
Десни-а-о · · · · · ·	∂
Дименсија · · · · · ·	д.
Длан, подланица · ·	пн.
Домали прст · · · · ·	Д. пр.
Доња — инферриорна страна · · · · · · ·	⌢
Задња—постеријорна страна · · · · · · ·	⌣
Задњи — у назад · ·	зд.
Зглоб · · · · · · · ·	згл.
Издубљеност · · · · ·	изд.
Изломљена (линија) ·	изл.
Између палца и кажипрста · · · · · · ·	П.-К.
Између кажипрста и средњег прста (медијуса). · · · · · · ·	К.-М.
Између медијуса и домалог прста · · ·	М.-Д. пр.
Између домалог и малог прста · · · ·	Д пр.-М.пр.
Изнад · · · · · · · ·	⌣
Искривљен, извијуган	∿∿
Испод · · · · · · · ·	⌢
Јагодица · · · · · ·	јгд.
Кажипрст · · · · · ·	К.
Кључњача · · · · · ·	кљч.
Кичма · · · · · · · ·	кч.
Кост · · · · · · · ·	кост
Коса · · · · · · · ·	коса
Колено · · · · · · ·	кл.
Коленица · · · · · ·	клн.
Корен палца · · · · ·	кор.П
Крива линија · · · ·	кр. л.
Кружни · · · · · · ·	кружни
Кубитал (дужа лактна кост) · · · · · · ·	кб.
Кука — копча · · · ·	—
Леви-а-о · · · · · · ·	∂
Линија · · · · · · ·	л.
Лице · · · · · · · ·	Л.
Лоб · · · · · · · · ·	лоб.
Мали-а-о · · · · · ·	м.
Мали прст · · · · · ·	М. пр.
Мањи · · · · · · · ·	<

Медијана	мд.	Профил	пф.
Медијус (средњи прст)	М.	Прст	пр.
Милиметар	mm.	Пупак	пп.
Мишица	мшца	Раме	рм.
Многобројни	мнб.	Ручје	ручје
Нагиб	н.	Сантиметар	см.
Нога	нг.	Седми обртаљ	7-е
Ноздрва	нр.	Скрофула	скрф.
Нокат	нкт.	Сиса	сс.
Нос	нос	Слепо око	сл. о.
Образ	об.	Спољна	Е
Обрве	обр.	Средњи	ср.
Овално	ов.	Страна	стр.
Одстојање (од)	дст.	Тачка	т.
Око	о.	Тетовиран	тет.
Опекотина	оп.	Трагус (козлац)	трг.
Очни капци	о. кп.	Троугао	△
Палац	П.	У облику Z. X. У. и т. д.	
Паралелно	=	Угао	∢
Плећка-лопатица	пл.	Укочен, сакат	к.
Повијен	пв.	Унутрашња страна	і
Положен	плж.	Уста	У
Попречан	ппр.	Ухо	ухо
Прав	п.	Фаланга (коленце)	ф.
Превара	Пр.	Хоризонталан-а-о	х.
Предњи — унапред	∝	Чело	чл.
Прирашћење — сраш-ћење	р.	Чир	чр.

Скраћено писање може се веома корисно употребити и за телеграфисање *живих слика* и свију већих личних описа, под условом да су полицијски органи упознати са овим писањем и суштином Бертилонажа. Питањем овим у последње време нарочито су се бавили *Paul Otlet*, секретар интернационалног библиографског института у Бриселу и Dr *Reis*, професор полиције на универзитету у Лозани. Први предлаже децималну класификацију за антропометријске податке док други — одбацујући ову идеју као неостварљиву за класифицирање — доказује да се она може веома корисно употребити за телеграфисање описа, узетих по Бертилоновом систему. У овом циљу Dr. *Reiss* је саставио

нарочити речник*) за телеграфисање најдетаљнијег описа по Бертилоновом систему, у коме су сви важнији делови тела и изрази за њихово описивање замењени цифрама.

Добра особина овога речника у томе је, што је врло прост и потпуно разумљив за полицијске органе свију народа и земаља, ако су само упознати са системом Бертилоновим. Основне цифре почињу од 0·1 и свршују се са 0·9, и означују делове тела, који се најчешће и најдетаљније описују. Тако је: чело = 0·1; нос = 0·2; ухо = 0·3; уста, усне и брада = 0·4; општи изглед профила = 0·5 општи изглед лица = 0·6; обрве, очни капци, глобуси и шупљине = 0·7; врат, боре, пас, начин хода и глас = 0·8 а очи, коса, брада (длаке) и боја коже = 0·9. Комбиновањем ових основних цифара добија се број 0·1513, којим се завршује речник, и којим се, помоћу комбинација, може сваки опис представити у детаљима.

IV *Живе слике*

Најзанимљивији, најпрактичнији, али у исто доба и најтежи део система Бертилоновог, јесу тако зване **живе слике**, које су од полиције сигурности створиле вештину у правом смислу ове речи.

А зар би се и могла друкчије сматрати радња оних органа сигурности, који само на основу извесних особености једне личности, коју у животу никад нису видели, проналазе ову личност у множини људи, на први поглед, и тако поуздано, као да је годинама познају — као да су с њом одрасли ?! Изгледа невероватно, па ипак је сушта истина, да су обичне вештачке фотографије ништавне према Бертилоновим *живим сликама,* које у ствари нису ништа друго до фотографисање без плоча и апарата, које у мозгу обучених полицијских органа изазива најсавршеније слике — слике које говоре — **слике живе**.

Све ово, ма колико изгледало увеличано, а у неколико и невероватно, неоспорна је истина и обична ствар за човека, који је упознат са системом Бертилоновим, и који

*) Речник овај публикован је у Archives d' Anthropologie criminelle, св. за фебруар, 1907. год. под насловом „Un code télégraphique du portrait parlé.“

зна: **да се може мислити само о ономе што се речима може исказати и описати.**

Ова тако обична и важна истина, и познато тврђење славног анатомиста *Пајса:* **да око може видети само оно што посматра, и посматрати само оно о чему већ постоји идеја у духу,** основ су на коме је Бертилон створио *живе слике.* Сва је вештина била у томе, да се у духу створи што потпунија идеја личности која се тражи, а ово је Бертилон постигао тиме што је на нарочито удешеном картону скупио и описао њене најкарактеристичније знаке.

Суштина живих слика састоји се, дакле, у особеностима описаних личности.

Какву и колику вредност имају особености за распознавање појединих личности, познато је из обичног живота. Треба се само сетити како се лако и без нарочите пажње уочавају личности, које се одликују неким нарочитим телесним особинама, или недостацима, или особитим оделом, или ма чим другим. Шта је то што привлачи нашу пажњу на ове личности и чини, да их ми, и после дужег времена, можемо лако замислити у памети, описати и, у датој прилици, на први поглед познати у множини других? Јасно је да ово није ни интерес ни дужност, већ нешто сасвим треће — досада од обичности и тежња за особеношћу. То су дакле *особености,* које привлаче наше погледе, и које у нашем мозгу репродукују, и без наше нарочите жеље, слике ових личности. Кад све ово овако бива без нарочите пажње и усиљавања, како ли је тек код личности које се овим послом специјално занимају, које су се у њему годинама спремале и вежбале!

Лако је појмити, из овога што је до сада речено, да описивање личности код живих слика мора бити изведено до савршенства, а ово је Бертилон постигао комбиновањем све три врсте својих описа: *антропометријског, антрополошког* и *описа помоћу особених знакова.* У сваком од ових описа, а нарочито у антрополошком, он је нашао но неколико особености, које је издвојио, описао и ставио на нарочити, за овај посао удешени картон. Читајући један овакав картон, извежбан орган сигурности у стању је, да у својој памети створи тачну слику описаног лица, да га на први поглед позна и, и према потреби, ухвати.

Али, као год што је могуће на основу описа за живе слике створити потребну фотографију, тако исто може се, помоћу фотографије, добивене Бертилоновим апаратом, редиговати опис за живе слике, што је неопходно потребно за истраживање на јавним местима, где је апсолутно немогуће вадити сваког часа фотографију из џепа и сравњивати је са осумњиченим лицем.

Картони за живе слике и њихова садржина

За редиговање живих слика употребљују се, као што смо већ поменули, нарочити картони, који се знатно разликују од обичних антропометријских картона и по својој величини и по својој садржини. Поједина обавештења, а нарочито морфолошка и општа, обилнија су код првих но код других.

Сва обавештења, која се налазе на картонима за живе слике, подељена су на ове четири групе:

1. *Антропометријска;*
2. *Хроматична;*
3. *Морфолошка,* и
4. *Општа.*

1. *Антропометријска обавештења.* За ову групу обавештења резервисано је на картону дванаест рубрика за антропометријске мере: *стаса, кривине леђа, размака руку, полустаса, главе, јагодица, уха, прстију, ноге* и *лакта.*

Поменули смо већ, да је суштина живих слика у *особеностима.* Са овог разлога, не означују се ни сва ова обавештења, већ само она од њих која су *екстремна,* т. ј. која су или сувише *мала* или *сувише велика.* Значи, дакле, да се на картонима за живе слике не означују *средњи карактери,* из чега опет излази: да одсутност појединих антропометријских обавештења на картонима за живе слике, значи у исто доба да ова обавештења долазе у групу средњих.

Изузетак од овог правила учињен је за обавештења о *висини стаса, дужини уха* и *доба старости,* која су од неоцењене користи за истраживање личности у слободи.

Говорећи о описивању личности у опште, казали смо да се величина стаса креће између *врло мале* и *врло ве-*

лике, као и да се између ове две крајности групирају ови стасови: *мали, мали близак средњем, средњи, велики близак средњем, велики* и *врло велики*. Цифре, које овим изразима у пракси одговарају, јесу: — *1*. м. *52* за стас *врло мали; 1* м. *53* — *1* м. *58* за стас *мали* у *обичном смислу; 1* м. *59* — *1* м. *62* за стас *мали близак средњем*; *1* м. *63* — *1* м. *66* за стас *средњи*; *1* м. *67* — *1* м. *70* за стас *велики близак средњем; 1* м. *71* — *1* м. *76* за стас *велики у обичном смислу*, и преко *1* м. *77* за стас *врло велики*.

2. *Хроматична обавештења* обухватају: а) *боју, облик и особености косе;* б) *боју и облик браде;* в) *боју лица* и г) *боју и особености очију*.

2. *Морфолошка обавештења* најпотпунија су, јер садрже податке: о *челу, носу, десном уху, уснама, устима, бради, обрвама, очним капцима, очним глобусима, међуочном простору, борама* и најзад *о општем облику лица*.

4. *Општа обавештења* резервисана су за податке о *врату, раменима, пасу начину хода, гласу, говору, општем држању тела* и *општим утисцима*.

Као што се из овога види, у живим сликама резимиран је систем Бертилонов у његовим најважнијим и најпрактичнијим странама.

Циљ и употреба живих слика

Циљ је живим сликама, као и целом систему Бертилоновом, констатовање неоспорног идентитета у свако доба и на сваком месту, а њихова практична употреба од неоцењене је користи у ова три случаја:

а) *За изналажење непознатих личности*;
б) *За анализисање фотографија*, и
в) *За класифицирање фотографија*.

а). *Изналажење непознатих личности*

Главни задатак полиције сигурности у данашње доба састоји се, на првом месту, у спречавању казнимих дела, а на другом у истраживању и хватању њихових учинилаца. У колико први задатак, поред добре полиције, зависи

и од других мера: наставе, религије, морала, народног благостања, друштвеног уређења и т. д., у толико други зависи искључиво од добро уређене полиције сигурности и способности полицијских органа.

Најобичније, а у огромној већини случајева и једино средство за изналазак криваца у бегству, јесте њихов лични опис, са чијом се употребом срећемо у најстаријим временима, и чија је вредност расла из дана у дан. У колико су се саобраћајна средства све више и више развијала, а поврат узимао све већег и већег маха, у толико се и ова вредност личног описа све више испољавала. Без тачног личног описа данас је излишно и помишљати на успешно трагање за кривцима који су, као што у већини случајева бива, успели да побегну по извршеном делу. Ово и јесте разлог са кога је Бертилоновим *живим сликама* поклоњена тако велика пажња, и због којих се отварају нарочити курсеви за органе полиције сигурности при свима већим престоничким префектурама.

Говорећи о картонима за живе слике видели смо како се они испуњују и шта све садрже. Да видимо сада како се помоћу ових картона, односно обавештења која су на њима, могу пронаћи лица на која се ова обавештења односе, без обзира на то да ли су она прерушена или лично позната онима који их траже.

Примера ради претпоставимо, да полицијски орган има да изнађе лице, чији се опис од пре 10. 15. па и 20. год. налази на картону на 94. стр.

Оно, што се пре свега са једним оваквим картоном мора учинити, то је озбиљно анализање и уочавање његових најкарактеристичнијих обавештења. Обе ове радње имају један исти циљ, а тај је, да у мозгу дотичног органа репродукују слику траженог лица, и на овај начин олакшају његово истраживање. Проучимо, у овом циљу, изложени картон. Један поглед довољан је да нас увери, да су многе рубрике на њему *неиспуњене*, што опет значи, према ономе што смо казали о средњим обавештењима, да димензије и облици појединих делова тела траженог лица долазе у групу *средњих* и *обичних*.

Противно овом, многа обавештења стављена су у заграде, што доказује да нема оштре разлике између ових обавештења и оних са једним степеном више или ниже.

Антропометријска обавештења

Стас 1. м. 75 .....
Крив. леђа .....
Размак руку .....
Полустас .....

глава: дужина .....
ширина .....
Јагодице .....
Десно ухо 6·3

Лева нога .....
Леви ср. прст. .....
Леви мали прст .....
Леви лакат .....

Боја лев. ока: Бр. класе .....
Ауреола угасита .....
Периферија зеленкаста
Особености .....

Хроматична обавештења

Брада ..... Особен. брија се .....
Коса отв. плава .... Особен. .....

лице: Пигмент .....
Крв. .....

Усне: Висина н. усна
Испупчен. доња
Ивица .....
Дебљина .... доња
Особ. доња отп.

Уста: Дим. .....
Особен. .....

Брада: Нагиб .....
Висина .....
Особен. .....

Општи облик профила ..... *Ортогнат. у горњем делу лица.* ..... *Раса* .....

Чело: Синус в .....
Нагиб .....
Висина .....
Ширина .....

Нос: Корен .....
Леђа ..... ц основа ..... х
Висина испупч. (в) ширина
Особ. преграда невидљива

Десно ухо: Ивица поч. ..... в .... Горња ..... Спољна .. Отвор. .....
Опсег лоба ..... Срашћење ..... Облик разд. Д. (м.)
Нагиб трагуса ..... Профил (исп) .... Ув. ..... Д. .....
Доњи превој (изд.) Горњи ..... Облик (п.) Д. .....
Особености: лоб растављен од образа

Општи облик лица: ..... *дуго* ..... пуноћа .....

Обрве: Место _____
Правац .....
Облик .....
Дим. .....
Особен. ретке .....
Боја отвор. плава

Капци: Отвор .....
Облик .....
Особен. .....

Глобуси: Испупчен .....
Особен. .....
Очне дупље .....

Међуочни простор .....

Боре: Чеоне .....
Очне .....
Усне .....
Особен. .....

Израз .....

Развијеност: Дуж. врата в .... ширина ...
Ширина леђа .... Правац ...
Пас .....

Навике .....
Ход. .....
Говор .....

Одело .....
Разно .....
Доба старости ..... 26 год. .....

Ако даље продужимо изучавање осталих обавештења, која нису у загради, и која су самим овим јасно и довољно одређена, наћи ћемо међу њима њих више која имају велику описну вредност, било по својој релативној реткости, било по месту на коме се находе и са кога врло лако падају у очи. Ту су нам, на првом месту, *велики чеони синуси,* затим *преграда носа невидљива, доња усна испупчена, дебела* и *отпуштена, обрве ретке, ортогнатисам у горњем делу лица* и *лице дуго.*

Пошто овде нисмо у стању да ова обавештења упоредимо *непосредно* с лицем које се тражи, то ћемо ово учинити *посредним* путем, т. ј. помоћу његове фотографије (сл. 105*).

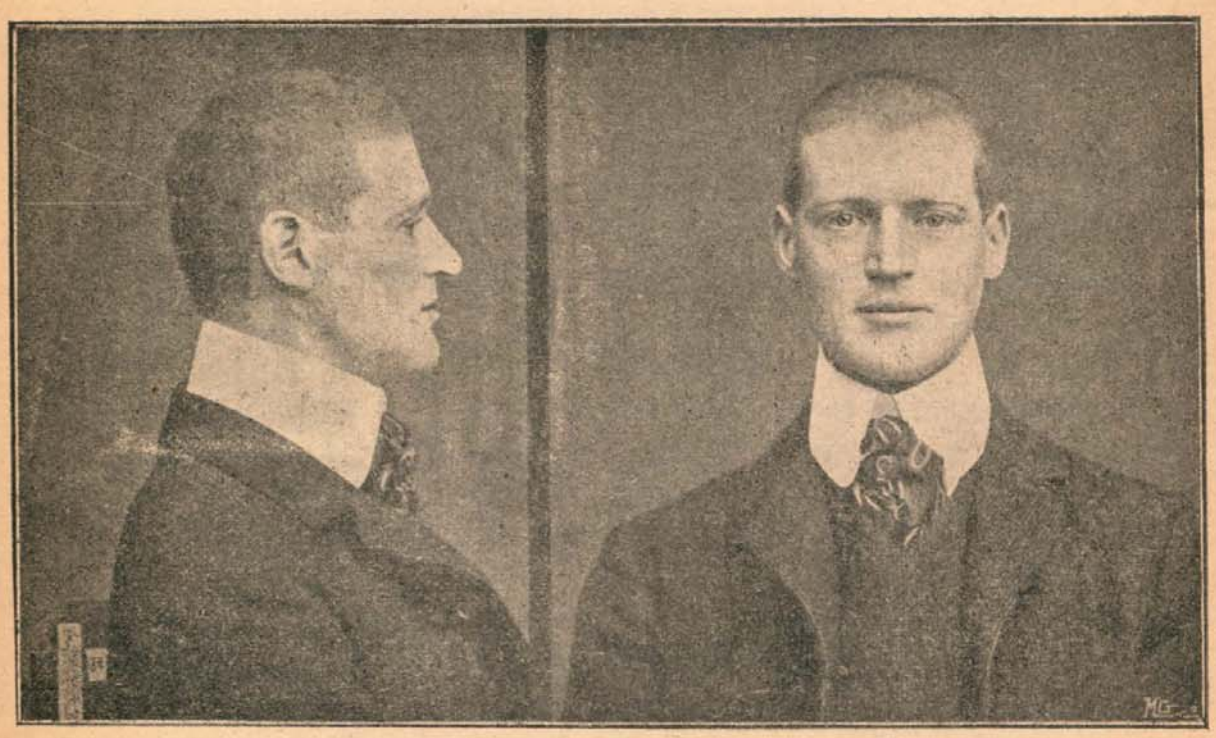

Сл. 105.

Посматрајући пажљиво ову фотографију с профила, уочићемо врло лако, скоро на први поглед, да се личност коју она представља, одликује *ортогнатисмом* у *горњим деловима лица* и *величином очног синуса. Испупченост дебљина* и *отпуштеност* доње усне пашће нам такође одмах у очи. Основа носа изгледа нам на први поглед

Из дела: Manuel du Portrait parlé, par R. A. Reiss, Lausanne, 1905. По овом делу израђен је и цео овај одељак о истраживању непознатих личности.

спуштена, али ако је боље и пажљивије осмотримо констатоваћемо лако, да је правац слободне ивице десне ноздрве потпуно хоризонталан, али да изгледа спуштен услед невидљивости средње преграде.

Посматрајући пак фотографију *en face* видећемо одмах да је лице дугачко, и да су обрве мало видљиве. Како ово последње долази услед реткости длака, то је неоспорно да су обрве *ретке.*

Није тешко увидети, да се сви ови карактерни знаци на фотографији слажу потпуно са описом на картону, из чега би се са великом вероватноћом могла закључити њихова идентичност. Да бисмо се пак потпуно о овоме уверили, морамо продужити даље упоређење између осталих обавештења на картону и оних на фотографији које им одговарају.

Почнимо прво с челом. Изузев означења *синуса,* картон не садржи никаквих других обавештења; значи дакле да су димензије и правац чела *средњи.*

Линија леђа носа означена је на картону као *права,* а *основа* као *хоризонтална.* — Ове исте карактерне знаке показује нам и фотографија.

Десно ухо личности, чији се опис налази на картону, у свему је једнако са десним ухом на фотографији. Ово се јасно види како по *општем облику уха* (скоро правоугаоно), тако и по *величини почетне ивице, облику лоба* и *доњег превоја.*

Очни капци и шупљине, боре и уста не показују никаквих особености ни код једне ни код друге личности — оне дакле долазе у групу *средњих.*

Дужина врата на картону означена је као велика — *врат дугачак* — а по *величини крагне* на фотографији може се са позитивношћу закључити да и фотографисана личност има дугачак врат.

Са картона се види да описано лице *брије браду* — а ово исто показује и фотографија.

Доба старости на картону означено је око 26 год., а помоћу фотографије да се врло лако закључити да фотографисано лице нема више од 24—27 година.

Боје очију и косе не могу се констатовати на фотографији.

Као што се из свега овога види, карактерни знаци на картону слажу се потпуно и у свему са знацима на фотографији који им одговарају. Несумњиво је, према овоме, да су оба описа потпуно *једнака,* па, дакле, и описане личности *идентичне.*

* * *

Изложени начин идентификовања није представљао никакве тешкоће, јер смо пред собом имали фотографију, и на овај начин били у могућности да сравњивање описа изведемо пажљиво и до крајних граница.

Ствар је, међутим, мало тежа и компликованија, бар за личности које нису довољно извежбане у употреби живих слика, ако се картон сравњује *непосредно са лицем* које је у слободи — које се тражи.

И у овом, као и у претходном случају, мора се прво на основу обавештења која су на картону, створити у памети што вернија слика тражене личности, па тек онда приступити посматрању и истраживању.

Разни начини, који се употребљују да би се неопажено могле посматрати поједине личности, познати су свима полицијским органима, и с тога о њима нећемо овде говорити. Они су, у осталом, врло разнолики, и зависе поглавито од природе, умешности и интелигенције полицијских органа, који се за овај циљ употребљују. Специјално за нашу ствар неопходно је потребно, да се личности посматрају пажљиво а карактерни знаци откривају брзо.

Дешава се понекад, да се полицијском органу учини, да је на извесној личности уочио поједине карактерне знаке са картона, али с тога што је ова личност ишла брзо, или због подигнуте јаке на капуту, или због натученог шешира, није био у могућности да се добро увери о ономе што је опазио. У свима овим и подобним случајевима, прво опажање мора се што пре *оверити.*

Претпоставимо да је на картону, као најкарактеристичнији знак, означена *повијеност врха носа у лево.* Поред полицијског органа, који на железничкој станици очекује долазак путника, прошло је једно лице за које се органу учинило, да му је врх носа повијен у лево, али

како је ово лице прошло брзо, или са путницима који су га заклањали, он није имао времена да се тачно увери о своме опажању. Осумњичени се, међутим, зауставио у близини да узме кола, или ма због чега другог. У овом случају орган ће, разуме се, похитати к њему, и постарати се да га што боље осмотри *en face*. Извежбаном органу биће довољно свега неколико секунди, можда само један поглед, да се увери о ономе што је хтео. Ако је врх носа доиста повијен у лево, не остаје му ништа више до да на лицу, које је пред њим, потражи и остале карактерне знаке са картона. Вешт полицијски орган и са овим ће брзо бити готов. Пошто је свршио са осматрањем *en face*, он ће проћи с десне стране осумњиченог и посматрати *профил*. У највише случајева ова два посматрања довољна су за констатовање идентитета, с обзиром на велику вредност карактерних знакова лица. Али, ако на картону има још каквих карактеристичних обавештења, истраживање њихово на осумњиченој личности мора се и даље продужити — управ све дотле, док се и последњи карактерни знак са картона не изнађе на осумњиченом лицу. Тек после свега овога може се, ако томе има места, приступити притварању осумњичене личности, и том приликом њен идентитет, утврђен на овај начин, оверити помоћу антропометријског мерења и особених знакова на деловима тела који су покривени оделом и обућом.

Веома је корисно за органа, који има задатак да пази на поједине личности, да увек са собом носи какве велике новине. Правећи се да их чита, он ће моћи врло лако посматрати, а да не буде опажен. Употреба лорњона и наочара плаво-затворених или црних, такође је препоручљива за извесне случајеве. Све, у осталом, зависи од прилика и увиђавности полицијских органа, којима се поверава истраживање.

Треба још знати, да злочинци у циљу прерушавања најобичније прибегавају овим двема операцијама: или брију браду ако су је раније носили, или употребљују лажну браду ако је раније нису имали, т. ј. ако су је бријали. Ако би се ово констатовало, а ово ће лако констатовати сваки вештији полицајац, сва његова пажња мора се управити на *чело, нос, обрве* и *ухо*. Истина је, да се и прави

облик носа може изменити лажним носем, али је ово врло лако познати како по изгледу тако и по боји, која се не слаже с бојом лица.

б) *Аналисање фотографија*

Данашње фотографије злочинаца у већини случаја добијају се помоћу апарата које је конструисао Алфонс Бертилон, и који се обично називају његовим именом. Помоћу ових апарата свако лице снима се са највећом тачношћу у *профилу* и *en face*. Оба ова снимања неопходно су потребна с обзиром на различите користи, које нам свако од њих понаособ пружа. Јер, ма колико изгледало невероватно, ипак је сушта истина, да се помоћу фотографија у *профилу* познају непознате, а помоћу оних *en face* — познате личности.

Ево како ово објашњава *D-r Reiss*: [1])

„Констатовано је, да је број фотографија у пракси, снимљених *en face* за $^3|_4$ већи од броја фотографија у профилу. Ово с тога, што се верује, да су прве фотографије међу собом много сличније, а услед овога и корисније од других, што међутим не стоји у истини. Једна добро снимљена фотографија *en face* и у *профилу* мора представљати и у истини представља исти степен сличности. Противно веровање потекло је из сасвим других и врло обичних разлога, а ево како:

У обичном животу ми смо навикнути да посматрамо људе *en face* или, што је већ ређе, за $^3|_4$ профила. Кад с неким говоримо, учтивост захтева да му у очи гледамо — да га, дакле, посматрамо *en face*.

Скоро овако исто бива и с познаницима које срећемо на улици. Све док им се не приближимо, ми их посматрамо *en face*, а тада, т. ј. приликом сусрета и мимопролажења, када би једино били у могућности да их посматрамо *с профила*, ми смо заузети скидањем шешира ради поздрава, или пажњом познаника који нам долазе у сусрет.

Немајући ни прилике, ни времена, ни нарочите потребе да личности с којима се у обичном животу срећемо

[1] Manuel du Portrait parlé, стр. 97—98.

посматрамо *с лица,* ми у исто доба немамо ни могућности да наш мозак навикавамо на изглед личности *с профила,* док смо га, према овоме што смо изложили, потпуно навикли на њихов изглед *en face.* О овоме се сваки може врло лако уверити ако посматра већи број фотографија једне исте личности, од којих су једне *en face* а друге у *профилу.* Док ће помоћу првих, а услед навике, моћи лако и на први поглед познати оригинал, дотле ће на основу других фотографија ово моћи учинити тек после већег или мањег напрезања мозга.“

Јасно је, после изложеног, зашто ми у обичном животу *много лакше познајемо једно познато лице en face него ли с профила.*

Сасвим је друга ствар, кад је реч о познавању личности, које никад нисмо видели, према њиховој фотографији. Фотографија у профилу скоро је једина, која нам у овом случају може помоћи у истраживању. Довољно је сетити се онога, што смо казали о вредности обавештења о *правцу чела, линије леђа носа, основе носа, браде, и уха* за истраживање непознатих личности, и појмити врло лако, да се без фотографије у профилу, која је једина у стању да нам пружи ова обавештења, може врло мало рачунати на успех.

Ну, и поред свега овога, не треба негирати вредност фотографија *en face,* јер нам оне, поред већ поменуте им особине за познавање познатих личности, показују још и *правац и облик обрва, очних капака, величину уста, боре лица* и т. д. који нам подаци корисно допуњују обавештења добивена помоћу профила. Ово и јесте разлог, што је Бертилон узео и једну и другу врсту фотографија.

Идентификовање двеју фотографија

Идентификовање двеју фотографија, снимљених помоћу Бертилоновог апарата, ствар је обична и веома лака за личности које су упознате са системом Бертилоновим.

Пошто се претходно обе фотографије ставе једна поред дру е, треба на снимцима с профила отпочети испитивање димензија и правца црта лица, по оним истим принципима по којима се на основу фотографије утврђује опис за живу слику фотографисане личности. Оно на пта

се овом приликом мора обратити нарочита пажња, јесте ухо, које има врло велику, скоро највећу описну вредност. У случају идентитета обе фотографије, црте лица, а нарочито уха морају показивати исте линеарне трагове.

Упоређење особених знакова: брадавица, младежа, ожиљака и т. д. као и линија израшћења косе, може само допринети закључцима, али не и пресудно утицати на резултате упоређења двеју фотографија.

Одсуство или сувишност каквог особеног знака на фотографији, не мора бити и није увек поуздан знак *неидентитета.* Мале црне тачке на фотографији, сличне младежима, могу произлазити и услед пега на желатинској плочи.

Најзад, ту су и антропометријске мере које прате сваку фотографију по Бертилоновом апарату — да у последњем степену овере подударност или разлику између двеју фотографија, и да нас на овај начин несумњиво увере о њиховом идентитету или неидентитету.

Ствар је, међутим, много тежа ако се идентитет утврђује између фотографија у обичној употреби, које се обично снимају *en face*, и код којих се путем ретуширања уништавају боре лица и остале особености коже. Фотографије ове врсте често врло мало наличе на оригинал, нарочито у дужем размаку година. Према овоме и закључци, до којих се помоћу ових фотографија долази, морају се примати са највећом резервом.

Случаји у којима је *неидентитет* лако уочљив услед потпуне разноликости црта веома су многобројни, али су тако исто многобројни и случаји у којима на први поглед има сличности. Испитивање особених знакова у овим случајима неопходно је потребно, али пошто су они ретуширањем уништени, то је једини пут који нам остаје да изнађемо *негативе,* и да на њима уништимо знаке ретуширања.

И још нешто:

Упоређење фотографија мора се увек вршити под једнаким условима светлости.

Идентификовање фотографије с притвореником.

Пошто се притвореник постави у положај за фотографисање, треба предузети најбрижљивије испитивање и по-

ређење црта његовог лица са цртама на фотографији, по оној истој методи која се употребљује за живе слике. Приликом овог испитивања нарочиту пажњу ваља поклонити *уху, носу, челу и бради*. Ако фотографија, према којој се ово чини, није добра, а нарочито ако ухо није правилно снимљено, тако да се појављује сумња о идентитету фотографије с лицем, Бертилон препоручује да се фотографија покаже осумњиченом лицу. На основу свог дугогодишњег искуства Бертилон тврди, да се осумњичени, ако је фотографија његова, не може уздржати а да је добро не загледа, тражећи знаке сличности, и противно овом, т. ј. ако фотографија није његова, он ће само бацити на њу један поглед ока и одмах изјавити да с њом нема ништа заједничког.

Показивање фотографија публици

Да би се спречила свака сумња и могуће заблуде, показивање фотографија публици, особито сведоцима, ради познавања криваца или каквих других лица, мора се вршити са нарочитом предострожношћу. Д-р *Рајс* препоручује, као један од најбољих начина, да се осумњичена фотографија помеша са још неколико разних фотографија, па да се све заједно изнесу пред сведока. Ако овај међу свима показаним му фотографијама изабере одмах ону, коју у ствари и треба да изабере, успех је несумњив.

Ако ли се сведок, напротив, устеже, треба му скренути пажњу на осумњичену фотографију, дајући му том приликом обавештења о стасу, боји браде, очију, лица и т. д. Доста су чести случаји да сведок, и поред свих позитивних факата, није у стању да се прецизно изјасни једино с тога, што није навикнут на посматрање фотографија, добивених помоћу Бертилоновог апарата. Једино што нам у оваким случајима остаје, то је да се сведоку, ако је могуће, покаже обична фотографија дотичног лица у целом положају. Има ваздан примера, да су сведоци на први поглед познавали ове фотографије.

в) *Класифицирање фотографија*

Систематска и детаљна анализа, која се употребљује за сравњивање најкарактеристичнијих знакова личности и

фотографија које им одговарају, побудила је Бертилона да приступи једној новој, и у сваком погледу много бољој и кориснијој класификацији фотографија у албумима злочинаца.

Док је ова класификација раније вршена по особинама злочинаца, или по њиховим именима или презименима, дотле Бертилон сређује фотографије према њиховим најкарактеристичнијим знацима. Овај начин класификације од неизмерне је користи за полицијске органе, јер допушта да се само за неколико минута утврди идентитет сваке осумњичене личности, без обзира на њено име.

Не мања је корист од ове класификације и у томе, што омогућава употребу малих фотографија и албума који се у џепу могу носити, и помоћу којих су полицијски органи у стању уверити се у свако доба и на сваком месту: је ли извесно лице, које им ма по чему изгледа сумњиво, било раније мерено и фотографисано. Разуме се већ, да се у албумима овакве врсте налазе само најопаснији злочинци и личности које се траже. Албуми ови познати су под именом „*D. K. V.*“

Прва свеска албума париске полиције, уређена на овај начин, садржи 2000. фотографија, од којих је свака *en face* и *у профилу*, и које представљају:

а. *1500 личности којима је забрањено становање у Француској*;

б. *3—400 одбеглих осуђеника са Кајене и из Нове Каледоније, и*

в. *80—100 осуђених или под истрагу стављених личности, које су у бегству од дужег времена.*

Фотографије *en face* и *у профилу*, редуциране на $^1/_{10}$ природне величине, праћене су овим обавештењима:

1. *При врху с леве стране*: дан рођења, доба старости у времену фотографисања и број година од ове операције до израде албума (април 1903). На овај начин збир последњих двају цифара представља број година дотичног лица у времену израде албума.

2. *При врху на средини:* стас и боја левог ока;

3. *При врху с десне стране:* боја косе;

4. *При дну с десне стране:* боја браде;

5. *При дну на средини*: правац леђа носа;

6. *При дну с леве стране:* правац срашћења уха за образ, и

7. *С леве стране према средини:* дужина десног уха.

Поред овога, испод сваке фотографије налази се по један бео простор у виду правоугаоника са овим подацима:

1. *С леве стране*:

а. Редни број листе која се налази на крају албума, и на којој су укратко означена: имена, презимена и узроци тражења фотографисаних личности.

б. *Испод овог редног броја:*

а[1]) за личности којима је забрањено становање у Француској — број година за које ова забрана траје;

б[1]) за бегунце са осуде — дан бегства, и

в[1]) за личности које су осуђене судским пресудама или стављене под истрагу — датум пресуде или рашења.

2. *С десне стране:* кратко означење особених знакова (по правилу 3), узетих на првом месту с лица, руку или врата.

У почетку албума налази се кратко објашњење о његовој практичној употреби, а одмах за овим преглед најкарактеристичнијих облика уха према којима је извршена класификација. Облици ови јесу:

1. *Лоб* са косим или троугластим срашћењем за образ;
2. *Антитрагус* са профилом издубљеним или правилним.
3. *Превој доњи* испупчен;
4. *Лоб* са површином раздељеном;
5. *Лоб* растављен од образа и
6. *Антитрагус* са профилом испупченим.

Да би ови облици могли бити употребљени за класифицирање, морају бити јасни и довољно наглашени.

Прва и главна подела фотографија извршена је према правцу леђне линије носа која, као што смо видели, може бити: *издубљена, права* и *испупчена* или *искривљена.*

Ова три главна облика носа: *нос издубљен, правилан* и *нос испупчен,* допуштају да се све фотографије разделе у три главне групе, бројно скоро једнаке. Граница између ових група обележена је разделима у виду степеница, који се налазе на горњим ивицама албума. На овај начин, кад имамо да се уверимо о некој личности са носем испупченим, ми је нећемо тражити у целом албуму, већ само у одељку у коме су фотографије са *испупченим носевима.*

Фотографије са изломљеном линијом леђа носа уврштене су у прву групу, изузев случајева у којима је *испупченост* већа од *издубљености.*

Свака од ове три главне поделе, подељена је даље на *седам потподела,* према већ поменутим облицима уха. У последњу — *седму потподелу* — уврштена су уха, која не представљају ни један од карактерних знакова, потребних за класификацију. На слободној, бочној ивици албума налазе се такође зарези, у виду степеница, који деле ове подподеле једну од друге.

Првих пет од ових седам подподела, раздељене су понова на *четири* потподеле према *профилу антитрагуса,* а по изложеним принципима. И ове нове потподеле растављене су зарезима, који се налазе у истом реду као и код претходних потподела, само што су, за разлику од њих, обојени бело и исписани *црно,* док је са првима обратно.

Три нове потподеле, према величини стаса, обележене су зарезима на доњој ивици албума. У сваку од ових потподела долазе по две стране албума на којима су фотографије поређане према боји очију. Очи без пигмента, са пигментом жутим и отворено-наранџастим — на левој су страни, док су очи са пигментом средње наранџастим, угаситим и кестењавим — на десној.

И најзад:

Фотографије на свакој страни, почев одозго па на доле, и с лева на десно, поређане су по доба старости, почињући од најстаријег датума.

У албуму који садржи више од 2000. фотографија, нова подела извршила би се према дужини уха.

Истраживање по албуму врло је просто и брзо за личности које су навикнуте на употребу живих слика. Било да се налазимо у присуству лица које крије свој идентитет, било да смо на јавном месту наишли на лице које нам ма по чему изгледа сумњиво, било да је у канцеларију дотерано какво лице за које хоћемо одмах да се уверимо је ли раније долазило у сукоб са кривичним законима, ми ћемо учинити ово:

а.) Осмотрити с профила правац леђне линије носа

овог лица и, на овај начин, одмах одредити у којој од три главне групе треба продужити даље истраживање.*)

б.) Пошто смо ово утврдили, видећемо одмах на који је начин ухо срасло за образ, и према овоме одредити у којој од првих седам потподела треба даље тражити;

в.) *Профил* антитрагуса ограничиће даље истраживање свега на неколико листа албума; *а доњи превој, лоб, стас* и *боје очију* довешће нас на једну једину страну албума, на којој се мора наћи тражена фотографија, ако је, разуме се, дотично лице уврштено у албум.

Догађа се понекад, да се истраживање мора вршити у две суседне групе. Ово бива у оним случајевима, кад карактерни знаци према којима се врши класификација нису довољно јасни, или су на граници између једне и друге групе. Тако н. пр. стас од 164 см. може бити уврштен и у групу *малих* (*а* — 165 см.) и у групу *средњих* (165—171). У овом случају, дакле, треба га тражити и у једној и у другој групи.

После дужег и озбиљнијег вежбања у употреби ових албума, полиц. органи успевају да запамте карактерне знаке већине фотографија, а помоћу ових да у својој памети задрже и саме фотографије.

На ком се одстојању могу познати личности?

И ако ово питање, строго узев, припада пре криминалној тактици но систему Бертилоновом, ипак га ми овде уносимо због његове огромне важности и његове везе са системом живих слика.

По тврђењу самог Бертилона, одговор на ово питање, код нормалног вида, зависи од разних околности, међу којима су најважније: *степен познаства, осветљење, боја, контрасти* и т. д. Карактери на основу којих се познаје једна личност или припадају целом телу: стас, одело и начин хода, или само глави: коса, брада, величина и облик лобање, особености лица и т. д.

*) Ово нарочито треба имати у виду приликом истраживања појединих личности, чије се фотографије налазе у албуму ове књиге, и које су класифициране према правцу линије леђа носа. Даља класификација није се могла продужити због малог броја фотографија.

D-r Vincent разликује, у овом погледу, три категорије, личности:

Лица која су нам врло добро позната, са којима се врло често виђамо и на чији смо општи изглед навикнути, долазе у *прву категорију*. Према већој или мањој наглашености карактера општег изгледа (висок стас, особити начин хода, нарочито одело и т. д.), и одстојање са кога се ове личности могу познати према дневној светлости разно је. У првом случају, т. ј. кад су ови општи карактери јако наглашени, одстојање ово варира између 100—150 м. док у другом случају није веће од 40—80 м.

Друга категорија обухвата личности које су нам мање познате, које ретко виђамо и на чији општи изглед нисмо навикнути. Личности ове немогуће је познати на већем одстојању од 25—30 м.

И најзад:

У *трећу категорију* долазе личности које смо свега једном видели, и које се у најбољим случајима могу познати на одстојању од 15. м. Ово кратко одстојање потребно је с тога, да би се могле уочити црте лица.

Правац светлости има такође знатног утицаја на познавање личности. Светлост која директно осветљује посматрано лице чини га много јаснијим и разговетнијим и на већој даљини, док јака светлост око посматрача онемогућава знатно распознавање лица на већој даљини, које је слабије осветљено.

Одстојање за познавање лица према месечини, зависи од тога да ли је ова потпуна или делимична. У првом случају оно варира између 7—10 м., а у другом између 2—6 м. Личности врло добро познате, веома је тешко познати и при најбољој месечини на одстојању већем од 15—16 метара.

V *Антропометријски картони и њихова класификација.*

Делови обичне картон хартије, дугачки 146. и широки 142. милиметра, на којима се по нарочитом реду исписују подаци о измереним и описаним личностима, називају се *антропометријским картонима*.

Има две врсте ових картона: једна која се употребљује за *класификацију по мерама*, а друга за *класификацију по азбучном реду*. Разлика између једне и друге врсте картона у томе је, што се на првима, т. ј. на оним који се употребљују за класификацију по мерама, налази и место за фотографију и отиске прстију, док су на другим ова места замењена рубриком: „*Разна опажања и обавештења.*“ На овај начин, обе врсте картона допуњују се једна с другом.

Ево и једне и друге врсте картона, који се употребљују у нашем антропометријско-полицијском одељењу, а који су, у осталом, по величини, распореду обавештења и реду рубрика потпуно идентични са картонима, који се употребљују у иностранству. (види стр. 109, 110, 111 и 112).

Пре него што би се попуњени картони класифицирали, они се у изводу преписују и уводе у нарочите књиге, тако зване *антропометријске регистре*, чији листови на своме заглављу носе одштампане рубрике за антропометријске и биографске податке, а у средини ових место за фотографију.

У ове регистре, којих може бити више у једној години, уписивање мерених личности бива по хронолошком реду. Нема потребе да ово уписивање буде по азбучном реду, јер постоји класификација по азбуци, помоћу које се у свако доба може наћи тражени картон, на коме је, опет, означена страна регистра. Једном у регистар уведена личност, не уводи се понова у случају накнадног мерења и описивања, већ се у отвореној рубрици регистра дописују накнадно нови подаци.

* * *

Класифицирати испуњене картоне значи: средити их тако, да се у свако доба, и само за неколико минута, може међу њима наћи сваки картон раније измерене личности, без обзира на то да ли се зна њено право име или не.

Неоспора је ствар, да би без ове и овакве класификације цео систем Бертилонов имао врло мале вредности, јер се пракса не би могла њиме скоро ни у колико користити. Шта би, рецимо, радили они у Паризу, где је до сада измерено преко 500,000 личности, и где се дневно

констатује идентичност за стотине лица, кад би за свако од ових лица морали понаособ прегледати свих оних 500.000 картона, или у случају среће бар половину? То би апсо-

I. *Картон за класификацију по мерама*

а) предња страна.

Стас 1 m.....	Глава: дужина	Леви ср. прст.....	Боја левог ока: Бр. класе.....	Доба.....
Крив. леђа.....	Глава: ширина.....	Леви мали прст.....	Ауреола.....	рођен.....
Размак руку 1 m.....	Јагодице.....	Лева нога.....	Периферија.....	срез.....
Полустас о.....	Десно ухо.....	Леви лакат.....	Особености.....	округ.....
				Држава.....

Коса: Боја.....	Брада: Боја.....				
Коса: Особен.....	Брада: Особен.....				
Лице: Пигмент.....	Крв.....				
Лице: Особености.....					
Мерен у..... месеца..... 190.....					
..... Р.....					
Оверио.....					
.....		Палац	Кажипрст	Средњи	Домали	Мали

Празно место у средини резервисано је за фотографију.

лутно немогуће било извршити и за читав месец, а камо ли за један дан.

После ове напомене лако је увидети вредност тачне класификације и заслугу Бертилонову, што је успео да испуњене картоне класифицира до савршенства. Сам пак

б. полеђина.

Бр. .....
..... Име и презиме .....

Надимак и лажна имена .....

Народност ..... Шта је учио? .....

Рођен ..... од ..... 1 ..... у ..... срез ..... округ .....

Син ..... и .....

Занимање ..... Последње место пребивања .....

Докази идентичности: .....

Лични односи: .....

Војне обавезе: .....

Раније осуде, број њихов: .....

Место и узрок ранијег затварања: .....

Узрок сад. затварања, означење кривице .....

Особени знаци

I.	III. .....
.....	.....
.....	.....
.....	IV. .....
.....	.....
.....	.....
II.	.....
.....	V. .....
.....	.....
.....	.....
.....	VI. .....
.....	.....

начин, којим он то изводи, тако је прост и лак да га и лаици могу схватити за врло кратко време.

Да би нам своју класификацију у теорији што јасније

представио, Бертилон узима једну множину од 120.000 испуњених картона и дели је на на:

I. **Мушке;**

II. *Картон за класификацију по азбучном реду.*

а) предња страна.

Антропометријска опажања

Стас 1 m.....	глава { дужина	Леви ср. прст	Бр. класе	Доба .....
Крив. леђа.....	ширина	Леви мали прст.....	Аурсола	рођен у.....
Размак руку 1 m.....	Јагодице	Лева нога.....	Периферија	срез.....
Полустас 0.....	Десно ухо	Леви лакат.....	Особености.....	округ.....
			Боја левог ока	Држава.....

Описна обавештења

Тело { Лук	Нос { Корен.....	Десно ухо { Ивица п ..... г..... с..... д.....	Брада .....
Нагиб.....	Леђа..... Основа.....	Лоб оц.....пр.....об.....д.....	.....
Висина.....	вис.....дуж.....шир.....	А.-трагус н.....п.....у.....д.....	Коса.....
Ширина.....	.....	Превој п.....ср.....г.....	.....
Особености.....	Особености.....	Особености	Развијеност.....
			.....

Прим. {.....
.....

I.....	III.....
.....	.....
.....	.....
.....	IV.....
.....	.....
.....	.....
II.....	.....
.....	V.....
.....	.....
.....	.....
.....	VI.....
.....	.....

Мерио..... *месеца*..... *190*..... *Р.*.....

II. **Женске**, и

III. **Малолетнике** (лица испод 21 год.)

На основу тачних статистичких података, до којих је дошао дугогодишњим искуством, Бертилон тврди да ће у овом броју од 120.000 описа бити: 10.000 малолетника, 20.000 женских и 90.000 мушких.

б. полеђина.

Бр.....

.....

Име и презиме.....

Надимак и лажна имена.....

Народност.....*Шта је учио?*.....

Син.....*и*.....

Занимање.....*Последње место пребивања*.....

Докази идентичности:.....

Лични односи:.....

Војне обавезе:.....

Раније осуде, број њихов:.....

Место и узрок ранијег затварања:.....

Узрок сад. затварања, означење кривице:.....

Разна опажања и обавештења

Ове последње, који представљају $^3/_4$ од целокупног броја измерених личности, Бертилон даље дели **према дужини њихове главе** на:

. **Мале**, т. ј. оне са малом дужином главе;
2. **Средње**, и
3. **Велике**.

Дужни смо овде поменути, да су ове поделе тако удешене, разуме се помоћу тачних статистичких података, да у свакој од њих има приближно подједнак број описа — у овом случају дакле по 30.000.

Свака од ове три поделе, подељена је даље за себе, и то према **ширини главе**, на:

а) **Мале**, којих одприлике има до 10.000
б) **Средње** » » » » 10.000, и
в) **Велике** » » » » 10.000

Ових *десет* потподела раздељене су даље **према дужини средњег прста** на:

а[1]) **Мале**, одприлике 3300
б[1]) **Средње** » 3300
в[1]) **Велике** » 3300

На овај начин добили смо **27** потподела, које се даље деле **према дужини ноге** опет на:

а[2]) **Мале**, приближно 1100 описа
б[2]) **Средње** » 1100 »
в[2]) **Велике** » 1100 »

Дужина лакта (левог) *пета* је главна подела, према којој се горњих **81** потподела раздељују на:

а[3]) **Мале**, т. ј. са малом дужином лакта и којих ће приближно бити до 360;

б[3] **Средње** са истом количином описа, и

в[3]) **Велике**, којих ће такође бити око 360.

Овом последњом главном поделом добивено је **243** потподеле, до којих се обично стаје у пракси, али теорија допушта и даље дељење, које би се, по изложеним принципима, имало још извршити:

а) **Према разлици у висина стаса**, опет на три групе: мале, средње и велике.

б) **Према разлици у дужини малог прста**;

в) **Према боји очију**, и најзад.

г) **Према дужини уха**, која би потподела садржавала највише 3—4 описа.

Ну, као што нагласисмо, ово је само у теорији, а пракса обично стаје са поделом лакта, која у узетом при-

меру ограничава истраживање на 360. описа. Ма колико да је овај број незнатан према оној огромној множини од 90.000 из кога је постао, ипак би за праксу веома незгодно било кад би се, у случају истраживања једног старог описа, морали прегледати свих 360 описа, или бар половина од њих. Поред тога што би ово био заморан, а после дуже употребе и досадан посао, нарочито у већим антропометријским одељењима, њиме би се губило много и у времену, а ово би опет знатно умањило вредност Бертилоновог система. Да би све ово избегао, Бертилон је ову групу од 360. описа, а према изложеним принципима, поново класифицирао, почињући опет од дужине главе и свршавајући са дужином лакта. На овај начин истраживање је ограничено на 2—3, најдаље 4 описа, међу којима се *мора наћи* тражени картон, ако је дотично лице било раније мерено.

Претпоставимо сада да нам треба извидети: *је ли извесно лице мушког пола, чији је идентитет непознат, било раније мерено или не?*

Да би у овом успели, узећемо његов антропометријски опис, т. ј. измерићемо га, и са добивеним мерама упутићемо се у одељење за класификацију. Казали смо већ, да је прва и најважнија трострука подела извршена према дужини главе. Ово је учињено на тај начин што су главе, чија дужина не износи више од **183** м.м. уврштене у *мале* оне између **184—190** м.м. у средње, и најзад оне преко **190** мм. у *велике*.

Према овоме, ако дужина главе лица које смо измерили, и чији идентитет утврђујемо, не износи више од *18·5 см.*, онда би она долазила у групу *средњих*, т. ј. оних које варирају између *184—190* мм.

Пошто смо на овај начин даље истраживање ограничили на једну од *главних подела*, потражићемо даље, али само у овој подели, дакле без обзира на остале две поделе, одговарајућу потподелу по *ширини главе*. Ширина главе, пак, варира између *153—159* мм., што ће рећи: да су све главе, чија ширина не износи више од *153* мм. у вршћене у групу *малих*; оне између *154—159* мм. у средње а оне преко *159* у *велике*.

Ако ширина главе измереног лица износи 14.2 см. онда

ће она, према изложеном, спадати у групу *малих ширина глава*, па је с тога у овој групи треба и тражити.

Даља класификација изведена је, као што смо видели *према дужини средњег прста*, и то овако:

а) Мере до *10.8* см. уврштене су у *мале;*

б) Мере од 10.9—11.4 см. уврштене су у *средње*, и

в) Мере од *11.5* см. па на више уврштене су у *велике*.

По овим истим принципима продужује се даље тражење у подели по *дужини лакта*, која варира између *40.9—41.8* см., и у подели по *дужини ноге*, која се креће између *23.8—26.5* см.

Сем класификацује по *мерама*, постоји још и класификација по *азбучном реду*, која описе сређује по именима или презименима. Помоћу ове друге класификације може се одмах и још лакше но помоћу прве извидети: да ли је лице, *чије је име и презиме тачно познато*, било раније мерено, или не. Сем овога, класификација по азбучном реду допушта истраживање антропометријских и биографских података и онда, кад је личност одсутна, али само под условом да право име и презиме није прикривено.

После изложеног лако је увидети, да се ове две класификације допуњују, што другим речима значи: *да је немогуће замислити један потпун антропометријски биро без обе ове класификације.*

VI. *Утврђивање идентитета помоћу одела.*

Нису ни мало ретки случаји, нарочито код истрага поводом убиства и крађа, да се на месту или у близини извршеног злочина нађе одело убице или крадљивца, било као замена за намерно однето одело убијене или покрадене жртве, било случајно или услед стицаја прилика заборављено. Једно од првих, а за истрагу у исто доба и од најважнијих питања, које се овом приликом намеће, јесте: *чије је, коме је припадало ово одело?*

Обични, и у већини случајева једини начин тражења одговара на постављено питања, састоји се у јавном излагању или описивању нађених ствари, у нади да ће срећа или случај, ти најбољи помагачи сваког истраживача, пружити колико толико обавештења за даљу истрагу.

Није, међутим, тешко увидети, а још лакше је доказати, да је овај примитивни начин истраживања сопственика нађеног одела непрактичан и непоуздан, а по правилу и безуспешан. Ако тражена личност није из околине, више је но извесно да ће њен идентитет остати непознат. А шта тек да речемо о заблудама, које су тако честе и обичне у овим случајевима?

Очигледно је, према овоме, да ће истрага имати врло мало, а у огромној већини случајева ни мало користи од трагова који су нађени на месту извршеног злочина, и који су махом једини ослонац за даљу истрагу.

Цела ствар, међутим, добиће сасвим други вид, ако се приликом решавања изложеног питања узме у помоћ антропометријски опис. Изгледи на успех, који су без овог описа зависили од среће и случаја, пењу се са овим до вероватноће, па врло често и до позитивитета.

Факт је неоспоран, да је већина тешких кривичних дела, свуда па и код нас, резултат поврата, т. ј. да се ова дела врше од личности, које су једном већ биле осуђиване. Ако су ове личности биле мерене и фотографисане за време своје прве осуде — а у земљама у којима је систем Бертилонов благовремено уведен по свима окружним местима и при свима казненим заводима ово их није могло мимоићи — утврђивање њиховог идентитета помоћу одела, ма колико изгледало невероватно, може се сматрати као ствар позитивна.

Сам начин којим се ово постизава, и ако на први поглед изгледа тежак и компликован, у ствари је веома прост и лак за све личности, које су колико толико упознате са системом Бертилоновим. Оно на шта треба обратити нарочиту пажњу, то је тачност мера код појединих делова одела и њихов однос према мерама антропометријског описа. Све остало ствар је пажљивог рачунања, као што ће се видети из даљег излагања.

*
* *

Познато је из обичног живота, да се одело и обућа, које носимо, знатно разликују међу собом у погледу своје величине, као и да је ова разлика у већини случаја пре-

цизно изражена у мерама појединих делова нашега тела, као н. пр. стопала за обућу, руку за рукавице, главе за шешир, ногу и паса за панталоне, и т. д.

Очигледно је, према овоме, да између ових мера, односно дотичних делова нашег тела с једне, и обуће и одела које им одговара с друге стране, постоји извесан, узајамни однос, који допушта да се на основу једног од његових познатих чинилаца одреди и други. Другим речима: на основу познатих мера поменутих делова нашег тела, може се увек одредити величина обуће и одела која им одговара, као год што се на основу одела и обуће може одредити величина оних делова нашег тела, којима су ово одело и обућа припадали.

Овај однос између појединих делова човечјег тела с једне, и обуће и одела које им одговара с друге стране, основа је на којој је решено питање о коме говоримо.

Тачним и несумњивим подацима утврђено је, да између мера којима се служе занатлије да би одредили величину оделе и обуће, и мера које се употребљују у антропометријском опису, постоји такође тесна веза, на основу које се увек могу одредити друге помоћу првих, и обратно. Чим, пак, ово стоји, стоји и факт, према ономе што смо о класификацији казали, *да је могуће само помоћу одела и обуће утврдити идентитет већине личности, које су већ једном биле мерене.*

Да би ствар била још јаснија и разумљивија, говорићемо о сваком делу одела понаособ.

а). *Шешир*

Део одела који се најчешће губи, заборавља или мења јесте шешир. Добро је што је овако, јер смо помоћу њега у стању да добијемо две најважније и најпотребније мере за решење нашег питања: *дужину* и *ширину главе.*

Утврђено је, мерењем разних врста и облика шешира, које се мерење врши помоћу нарочитог лењира, да средња разлика између мера шешира и антропометријских мера дужине главе у 9|10 случајева не износи више од $6^1|_2$ м. м. за *дужину* и 6 м. м. за ширину. Значи, дакле, да ове цифре треба одбити од добивених мера шешира, па ће се, у

остатку добити тражене антропометријске мере главе, помоћу којих ће се, с обзиром на оно што смо казали о класификацији описа, број даљег истраживања ограничити на 1|9 измерених личности.

Са колико се тачности може констатовати идентитет на изложени начин, показује најбоље овај пример.

Претпоставимо да величина нађеног шешира износи *170·5* м. м. за *дужину* и *1·46* м. м. за *ширину*. Одбијајући од ових бројева познате разлике у 6·5 и 6 м. м. наћи ћемо да антропометријске мере дужине и ширине гл ве његовог бившег сопственика износе **164** и **140** м. м.

Видели смо, говорећи о класификацији описа, да су све дужине главе до *183* м. м., а ширине до **153** м. м. уврштене у групу малих, те је према овоме јасно да мере главе бив. сопственика шешира долазе у групу *малих*. О каквој грешци не може бити ни говора, јер нам још остаје **19** м. м за *дужину* и **13** м. м. за ширину, преко којих би бројева грешка била **апсолутно немогућа**.

Није, у осталом, тешко увидети, да је у овом случају, као и у свима случајима у којима би мере шешира варирале између 183—6½ м. м. и 153—6 м. м. изглед на успех био потпуно извесан, позитиван.

Ови исти резултати добијају се и за мере главе, које су оквалификоване као *велике*, т. ј. оне чија класификација почиње тек од 190 и 159 м. м. и у које би се, према изложеном, могле уврстити све мере шешира које би прелазиле *196·5* (190+6·5) за *дужину* и *165* (159+6) *за ширину*.

Док се, на овај начин, могу са позитивношћу одредити мере „*малих*“ и „*великих*“ глава, дотле је ствар мало компликованија и непоузданија са мерама средњих глава, које варирају између 184—190 м. м. за дужину и 154—159 м. м. за ширину. Мере шешира, које би овим мерама одговарале, биле би: 190·5 м. м. (184+6·5)—196·5 милиметара за дужину, и 160 (154+6)—165 м. м. за ширину. Ако упоредимо крајње цифре дужине (196·5) и ширине (165) шешира *средњих* глава са крајњим цифрама дужине и ширине шешира *малих* глава: *189·5* (183+65)—159 (153+6), и са почетним цифрама дужине и ширине шешира великих глава 196·5—165, увидећемо на први поглед, да се ове цифре толико приближују и додирују, да би у већини слу-

чајева било немогуће одредити границу између две суседне групе. При оваквом стању ствари не остаје нам ништа друго, до да наше истраживање проширимо на обе суседне групе у класификацији све дотле, док се помоћу ширине главе или дужине средњег прста не би са позитивношћу одредила група у којој треба ограничити истраживање.

Ако, дакле, не можемо рачунати на позитивне резултате са средњим мерама главе, ипак су нам и оне од користи, јер у најгорим случајима ограничавају истраживање на две суседне групе: *мале* и *средње*, или *средње* и *велике*.

У пракси се још чини разлика између тврдих и меких шешира, али је ова разлика тако фина и незнатна, да је ми нећемо овде износити, јер скоро ни у колико не доприноси главној ствари.

Што се тиче путничких, собних и у опште меких капа, разлика између њихових мера и мера антропометријског описа износи $5\frac{1}{2}$ м. м. за дужину и *5* м. м. за ширину.

Треба још знати, да се тачне мере једног шешира могу добити само помоћу онаквог истог лењира, који употребљују шеширџије за узимање мере на основу старих шешира и који служи за мерење унутрашњих пречника.

И још нешто:

По истим принципима, по којима се на основу одела и обуће утврђује антропометријски опис, може се помоћу овог последњег утврдити мера одела и обуће, што је понекад за истрагу врло важна ствар. Сва је разлика у томе, што у овом последњем случају, у место одузимања, као у првом, треба додавати мерама антропометријског описа разлике у 6.5 и 6 милиметара.

б) *Рукавице*

Употреба рукавица доста је ретка код света, који је у већини случаја предмет нашег истраживања, али су зато подаци до којих помоћу њих долазимо врло драгоцени за истраживање у репертоару антропометријском. Помоћу рукавица у стању смо добити *дужину средњег прста*, а ова је мера, као што смо видели, по реду *трећа* у класификацији описа. Поред овога, рукавице имају и ту добру

особину да, као и шешир, буду најчешће изгубљене или заборављене.

Сам начин на који се утврђује мера средњег прста помоћу рукавица веома је прост и лак, и зависи у главноме од обичних нумера рукавица. Констатовано је, да између мера којима се служе рукавичари и антропометријских мера средњег прста, постоји такође извесан, утврђен однос, по коме су мере рукавичара за 27 милим. мање од мера антропометријског описа.

На основу овог утврђеног факта, и познатих односа између рукавичарских мера појединих прстију и опште нумере рукавица, израђена је ниже изложена таблица, помоћу које се на први поглед може тачно одредити тражена мера средњег прста, ако је само позната општа нумера рукавице. Ево те таблице :*)

Нумера рукавица	Дужина средњег прста према рукавичарској мери	Антропометријска дужина средњег прста
7	5·8	8·5
$7^1/_4$	6·1	8·8
$7^1/_2$	6·5	9·2
$7^3/_4$	6·8	9·5
8	7·1	9·8
$8^1/_4$	7·5	10·2
$8^1/_2$	7·8	10·5
$8^3/_4$	8·1	10·8
9	8·5	11·2
$9^1/_4$	8·8	11·5
$9^1/_2$	9·1	11·8
$9^3/_4$	9·5	12·2
10	9·8	11·5

Приликом говора о класификацији описа видели смо, да су све мере средњег прста до 10·8 см. уврштене у групу *малих*, од *10·9—11·4* сантиметара у групу *средњих,* и најзад оне од и преко *11·5* см. у групу *великих.*

Ова таблица, као и оне о којима ће доцније бити говора, позајмљене су из дела: „De la reconstitution du signalement anthropométrique au moyen des vêtements,“ од д-ра Ђорђа Бертилона.

Упоређујући ове цифре са изложеном таблицом лако ћемо увидети да све рукавице, чије нумере досежу до $8^1|_2$ одговарају *малој*, а оне од и преко $9^1/_2$ *великој* дужини средњег прста. Средње, и за истраживање сумњиве мере, ограничене су на рукавице под нумерама: $8^3|_4$, 9, и $9^1|_4$, дакле свега на три случаја, од којих средњи (9) мора у сваком случају доћи у групу *средњих мера*, а остала два ограничити тражење на две суседне групе.

Као средство за утврђивање идентитета рукавице су, према овоме, много поузданије од шешира, па и од свију других делова одела и обуће, али су зато и најређе у употреби.

в. *Ципеле.*

Несумњиво је, да ће антропометријска мера ноге бити равна мери ципеле мање извесној, али за *исту* врсту ципела увек сталној количини, коју нам треба што тачније одредити.

Пре него што се приступи одређивању ове разлике, мора се, дакле, бити на чисто с тим којој врсти ципела припадају оне, које у даном моменту испитујемо.

Према дебљини ђонова, у пракси се, у главноме, разликују ове три врсте ципела: *тешке*, *лаке* и *средње*.

У *прву категорију* уврштују се све оне ципеле, чији су ђонови веома дебели, и у већини случаја гвозденим клинцима потковани.

Друга категорија обухвата све ципеле са танким и једноструким ђоновима, направљеним од фине и меке коже.

Све остале ципеле уврштене су у *средње*, чија је одлика: *двоструки ђонови*. У случају сумње треба увек прибећи овој средњој врсти.

Пошто се, на овај начин, одреди врста ципела, остаје да се одреди још једна врло важна, али у исто доба и много компликованија ствар: је ли ципела била „пасент“ или не?

Да би се пак ово могло утврдити, неопходно је потребно да је ципела била мало ношена, бар неколико дана и, услед овога, да је изменила у неколико свој првобитни облик.

Познато је из обичног живота, да се на површини великих, нарочито дугачких ципела, после ношења од не-

колико дана почињу појављивати попречни набори и угнућа коже, који су толико већи и дубљи у колико је ципела дужа и шира. Услед овога и сам ђон искриви се у свом предњем делу, тако да овај искривљени део има облик кљуна а цела ципела облик чамца.

Ова два знака: *набори* и *угнуће коже* с једне, и *искривљеност ђона* с друге стране, несумњив су доказ да је једна ципела дужа но што треба да је.

Да видимо сада како се поступа с *тесним ципелама,* и по чему се оне могу познати?

Овде могу бити два случаја: или је ципела *кратка,* или *уска.* У првом случају ђон је при врху *излизан,* а штикла у свом задњем делу *угнута,* док код ципела уских, *кожа прелази ђонове* и, у највише случаја, *пуца са стране,* што се врло лако и на први поглед да уочити.

Противно овим карактерним знацима за велике и тесне ципеле, код ципела правилне мере не налазе се ни набори ни угнуће коже, а ђон је у свом средњем делу нешто мало јаче изношен.

Пошто је и ова операција извршена, остаје још да се измери ципела и, према већ утврђеној таблици, одреди мера ноге.

Мерење ципела пак, врши се истим путем и помоћу истог инструмента као и антропометријско мерење ноге. Ако већ нема специјалне клупице за овај посао, онда ципелу, која се мери, треба положити на сто, и уз њену унутрашњу страну, паралелно осовини, ставити шестар, чији је непокретни крак иза штикле, док покретни клизи низ леђир док не додирне врх ђона. Од мере која је на овај начин добивена, треба просто одбити извесан број милиметара, који је утврђен за сваку врсту обуће понаособ, као што се види из таблице на 123. стр.

Имајући у виду мере ноге које се употребљују за класификацију описа, и разлику у 3 мм. која је допуштена између два антропометријска мерења исте ноге, помоћу ове таблице могуће је одредити меру ноге са највећом разликом од 3. мм., која разлика не може имати скоро никаква утицаја на истраживање у антропометријском репертоару, у овом случају ограничено свега на $^{1}|_{81}$ измерених личности.

Врста ципела	Величина	Број мм. који треба одбити
Лаке . . .	како треба	16
»	кратке	8
Средње . .	како треба	19
»	дугачке	31
Тешке . .	како треба	30

На основу мере ноге, или још боље њеног односа са осталим мерама антропометријског описа, могуће је доста приближно добити ове антропометријске мере: *стаса, размака руку, полустаса, лакта, средњег* и *малог прста*.

За решење нашег питања нарочито је важна мера *лакта*, пошто се она, као што смо видели, употребљује за класификацију. Однос, који постоји између ње и мере ноге, овај је:

Величина ноге у мм.	Коефицијенат за множење	Величина лакта у мм.
220	1.831	40·2
221	»	40·4
222	»	40·6
223	»	40·8
224	»	41·0
225	»	41·1
226	»	41·3
227	»	41·5
228	»	41·7

Величина ноге у мм.	Коефинијенат за тножење	Величина лакта у мм.
229	»	41·9
230	1·773	40·7
231	»	40·9
232	»	41·1
233	»	41·3
234	»	41·4
235	»	41·6
236	»	41·8
237	»	42·0
338	»	42·1
239	»	42·3
240	»	42·1
241	»	42·3
242	»	42·5
243	»	42·6
244	1·757	42·8
245	»	43·0
246	»	43·2
247	»	43·3
248	»	43·5
249	»	43·7
250	»	43·9
251	1·739	43·6
252	»	43·8
253	»	43·9
254	»	44·1
255	»	44·3
256	»	44·5
257	»	44·6
258	»	44·8
259	»	45·0
260	1·729	44·9
261	»	45·1
262	»	45·2
263	»	45·4
264	»	45·6
265	»	45·8

Величина ноге у мм.	Коефицијенат за множење	Величина лакта у мм.
266	»	45·9
267	»	46·1
268	»	46·3
269	»	46·5
270	1.719	46·4
271	»	46·5
272	»	46·7
273	»	46·9
274	»	47·1
275	»	47·2
280	1·689	47·2
290	1·683	48·8

Дужни смо још једном нагласити, да је мера лакта, добивена помоћу ове таблице, т. ј. помоћу мере ноге, само приближна, и да као таква може користити само код одвећ малих или врло великих дужина лакта. У осталом, истраживање се може увек са успехом извршити и без мера лакта, пошто га мере ногу ограничавају на $^{1}|_{81}$ измерених личности.

г. *Панталоне.*

Од свију делова одела, величина панталона најразноврснија је и најнеодређенија. Познато је и из обичног живота, да су дугачке или кратке панталоне врло честе у употреби.

Са ових разлога, а и с тога што се мере стаса, које се на основу њих добијају, не употребљују за класификацију, оне немају скоро никакве вредности за решење нашег питања, али су зато од огромне вредности за описни (дескриптивни) опис.

Да би се, пак, помоћу панталона, могла утврдити величина стаса, мора се прво, помоћу ногавица, утврдити дужина ногу од паса на ниже, и тек на основу односа који постоји између ових двеју мера изнаћи однос величине панталона према стасу.

Мерењем лица разне величине са и без панталона

утврђено је, да су ногавице у највише случајева краће од ногу за 58 мм., што значи: да добивеној мери ногавица треба још додати 58 мм. да би се добила права мера ногу.

Само мерење ногавица у свему је слично са мерењем које кројачи употребљују.

Пошто се панталоне положе на сто, или на какву другу равну површину, и превоји на њима у колико је могуће исправе, помоћу сантиметра којим се кројачи служе треба мерити низ унутрашњи шав, од места на коме су обе ногавице спојене (између ногу) до њихове доње ивице.

Једном добивена мера ногу на овај начин довољна је да нам одреди и висину стаса. То, као што смо нагласили, бива на основу узајамног односа између ових двеју мера, који допушта да се доста приближно одреди ма која од ових димензија ако је само друга позната, што се види из ниже изложених бројева:

Величина ногу у метрима	Величина стаса у метрима
a—0·699	1·492
700—749	1·548
750—799	1·619
800—849	1·672
850—899	1·734
900.....	1·803

С обзиром на граничне мере ***малих, средњих и великих*** стасова (*a*—1 м. 61, 1·62—1·73 и 1·74 и т. д.) и разлику која је допуштена између два разна мерења једног истог стаса, изложени начин допушта нам да одредимо висину стаса с највећом разликом од $5^1|_2$ см.

У случају недостатка панталона, мера стаса може се одредити и помоћу капута (герок, жакет, сако), само што је овај начин много компликованији и тежи, јер би се прво морала одредити дужина руке од корена до врха прстију, затим на основу ње величина размака руку, па тек на основу ове последње величина стаса.

*
* *

После свега што смо до сада казали о утврђивању идентитета помоћу одела, осећамо потребу да ре-

чемо неколико речи и о резултатима до којих се на овај начин долази.

Признајемо одмах, да ови резултати, посматрани у опште, нису апсолутно тачни и поуздани, али ипак зато у великој већини случаја могу бити успешни.

За ово је, разуме се, неопходно потребно да је злочинац, чији се идентитет утврђује на овај начин, био већ једном подвргнут антропометријском мерењу, из чега опет излази: да се овај начин утврђивања идентитета може примењивати само у земљама, у којима је Бертилонов систем уведен, и да ће изглед на успех бити у толико већи, у колико је овај систем распрострањенији.

Све ово, опет, само је један доказ више о великој користи Бертилоновог сисмема, који је код нас уведен 20. децембра 1904. год., и који се у току од 5. год има завести по свима окружним местима у Србији.